

CLASSWARDOGZ
classwardogz@gmail.com - autonomia71.wordpress.com

Οι **class war dogz** είναι μια αυτόνομη πολιτική ομάδα που δημιουργήθηκε τον Σεπτέμβρη του 2013, μετά από τη συγχώνευση των ομάδων *metro tools* και *σαχ*. Ώς εργάτες και άνεργοι, στα κεφάλια των οποίων σκάει μία πραγματικότητα που έχει πίσω της σαράντα χρόνια ταξικής ήττας και ειρήνης με τα αφεντικά -έχουμε, με πικρό τρόπο, συνειδητοποιήσει ότι εκεί ακριβώς βρίσκεται η καταγωγή της οικονομικής κρίσης και του νέου ελληνικού φασισμού. Ξέρουμε πια ότι ο μόνος τρόπος να επιβιώσουμε, υλικά και διανοητικά, είναι μόνο μαζί με τους ταξικούς μας συντρόφους και μόνο αν μιλάμε και αν ενεργούμε με τις δικές μας δυνάμεις και για λογαριασμό μας. Μόνο αν προσπαθούμε να βγάλουμε άκρη συλλογικά κι αυτόνομα και ταυτόχρονα, αυτή τη γνώση την κάνουμε δημόσιο λόγο.

Το συγκεκριμένο περιοδικό λοιπόν που κρατάτε στα χέρια σας είναι ένα ακόμη μέσο για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Είναι μέσο για να μιλάμε δημόσια και πολιτικά για την κρίση, για την εργασία, για τη βίαιη αναδιάρθρωση του ελληνικού καπιταλισμού, για τα τεχνολογικά και οργανωτικά εργαλεία με τα οποία τα αφεντικά διαχειρίζονται την υποτίμησή μας, για τον κόσμο που αλλάζει γύρω μας. Ελπίζουμε όσο περνά ο καιρός να το κάνουμε και καλύτερα.

Οι class war dogz βρίσκονται και συζητάνε στην κατάληψη Αρχείο71, στη γωνία Καλλιδρομίου και Ζωσιμάδων 7 στα Εξάρχεια. Το Αρχείο71 είναι ανοιχτό κάθε Πέμπτη 17.00 - 20.00 και Σάββατο 12.00 - 16.00. Οπότε, εάν αυτά που διαβάζετε σας φαίνονται ενδιαφέροντα, ελάτε να τα πούμε από κοντά και να βρείτε και έντυπο υλικό της ομάδας.

Το περιοδικό θα κυκλοφορεί κάθε τρεις μήνες και μπορείτε να το βρίσκετε σε αυτοδιαχειριζόμενους χώρους, στο βιβλιοπωλείο Ναυτίλος και σε περίπτερα των Εξαρχείων.

EDITORIAL

ΟΤΑΝ ΟΙ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΨΙΘΥΡΙΖΟΥΝ...

> Σε αυτές τις εκλογές κανείς δεν θα ασχοληθεί με την σκοτεινή πλευρά του φεγγαριού. Πάνω από ένα εκατομμύριο εργαζόμενοι, στην πλειοψηφία τους νέοι, βρίσκονται σήμερα στην επισφάλεια. Πάνω από 300.000 είναι στην μερική απασχόληση [...]. Βρισκόμαστε εδώ ακριβώς για να αναδείξουμε ότι με την παρουσία μας και μετά τις εκλογές θα βρισκόμαστε στο πλευρό αυτών των ανθρώπων, θα βρισκόμαστε δίπλα τους για να δώσουμε δύναμη σε όσους δεν έχουν δύναμη, για να δώσουμε φωνή σε όσους δεν έχουν φωνή[1]

Τέτοια έλεγε ο σημερινός πρωθυπουργός μας το μακρινό πια 2009: «να δοθεί φωνή σε όσους δεν έχουν». Πράγματι· ωραίο σύνθημα για το αριστερό κομματίδιο των καθηγητών πανεπιστημίου και των διανοουμένων που ήταν ο ΣΥΡΙΖΑ εκείνες τις εποχές. Και μιας και κανείς δεν μίλαγε, είπαν τα στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ να μιλήσουν εξ ονόματος όλων. Και γιατί όχι; Άλλωστε, «η φύση αποστρέφεται το κενό». Τα ωραία και διφορούμενα λόγια ποτέ δεν πάνε χαμένα μεταξύ ανθρώπων που ψάχνονται για προεκλογικά σλόγκαν. Έτσι, η «φωνή όσων δεν έχουν φωνή» άρχισε να εμφανίζεται ξανά και ξανά με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα καθώς το κόμμα πλησίαζε προς την εξουσία· μέχρι που κατέληξε σε κάποιου είδους ημι-ανεπίσημης προμετωπίδας της αναδυόμενης «κυβερνώσας αριστεράς»:

«Ο ΣΥΡΙΖΑ μπορεί να δώσει φωνή σε όσους δεν έχουν, να εκφράσει με το ψηφοδέλτιό του μια ενωτική κοινωνική και πολιτική Αριστερά, που σέβεται τους εργαζόμενους και τα κινήματα...[2]», έγραφε η ΚΟΕ το 2014 κατά την προεκλογική εκστρατεία για τις Ευρωεκλογές. Τελικά, η «κομμουνιστική οργάνωση» διαφώνησε επί της μεθόδου της «παραγωγικής ανασυγκρότησης» και το καλοκαίρι του 2015 αποχώρισε από τον ΣΥΡΙΖΑ...[3]

«Το στοίχημα σήμερα είναι να δώσουμε φωνή σε όσους δεν έχουν. Να δώσουμε την εξουσία στον λαό»[4] έγραφε η υποψήφια τότε και νυν περιφερειάρχης Ρένα Δούρου· αυτή έμεινε...

Όντως, όμως, υπάρχουν εκείνοι που δεν έχουν φωνή σε αυτόν τον τόπο. Και η ύπαρξή τους διατρανώνει τη γελοιότητα όσων κοινοβουλευτικών και κυβερνητικών στελεχών θέλουν να τους εκπροσωπήσουν.

Ο Γερμανός αυτόνομος και ιστορικός, Karl Heinz Roth, στο βιβλίο του *Το άλλο εργατικό κίνημα* προσπάθησε στη δεκαετία του '70 να εξηγήσει τη σύνθεση της εργατικής τάξης της χώρας του με βάση αυτούς τους χωρίς φωνή προλετάριους και άρα να βάλει σε ένα

σχήμα το σύνολο της ιστορίας της ταξικής σύνθεσης στη Γερμανία. Περιγράφοντας αργότερα τη μεθοδολογία του βιβλίου θα πει:

> [...] έπρεπε να αναλύσουμε εκ νέου την ιστορική διαδρομή που είχε ακολουθήσει το «ένα» εργατικό κίνημα (δηλαδή οι εργατικές οργανώσεις που ήταν ενσωματωμένες στο αυταρχικό κοινωνικό κράτος), ώστε τελικά να φτάσει να συμμετέχει χωρίς κανέναν ενδοιασμό στην καταστολή του «άλλου» εργατικού κινήματος. [...] Αντί να ακολουθήσουμε τη μεθοδολογία της ακαδημαϊκής ιστορίας, επιλέξαμε να μελετήσουμε το παρόν με μία μέθοδο που πήγαινε προς τα πίσω. [...] Σε πρώτη φάση αναδείξαμε την προοδευτική απομάκρυνση των οργανώσεων του παραδοσιακού εργατικού κινήματος από τις ταξικές τους ρίζες. [...] Η αλήθεια είναι πως κατά τη διάρκεια όλων των φάσεων ενσωμάτωσης του παραδοσιακού εργατικού κινήματος, υπήρχε και μια «άλλη» εργατική κουλτούρα που δεν είχε να κερδίσει ή τέλος πάντων κέρδισε ελάχιστα από την πολιτική ενσωμάτωσης του κοινωνικού κράτους.[5]

το εργατικό κίνημα δεν υπήρξε ενιαίο, αλλά αντίθετα ένα βαθύ σχίσμα το διέτρεχε

Προσπαθώντας να εξηγήσει πώς ήταν δυνατό να υπάρχουν ταυτόχρονα η κατάντια του θεσμικού συνδικαλισμού κι η αστείρευτη μαχητικότητα της εργατικής τάξης, ο Roth κατέληξε πως ποτέ το εργατικό κίνημα δεν υπήρξε ενιαίο. Αντίθετα, ένα βαθύ σχίσμα διέτρεχε πάντα το εσωτερικό του. Από τη μία, συναντούσε κανείς σε ολόκληρη την ιστορία της εργασίας των τελευταίων δεκαετιών ένα εργατικό κίνημα που αποκοβόταν όλο και περισσότερο από τις ταξικές και συγκρουσιακές πηγές του, ακολουθώντας τον δρόμο της ενσωμάτωσης στους κρατικούς μηχανισμούς και της αναρρίχησης στα ανώτερα κλιμάκια της εργασιακής ιεραρχίας. Από την άλλη, υπήρχε μια μεγάλη μάζα «ανειδίκευτων», υποτιμημένων εργατών που δεν διέθεταν τα όργανα και τα εργαλεία για να κάνουν τη φωνή τους να ακουστεί. Η μάζα, όμως, αυτή εμφανιζόταν σποραδικά, εξεγειρόταν σπασμωδικά, αντιστεκόταν πηγαία στην ενσωμάτωση και συγκρουόταν εξίσου πηγαία με τους κρατικούς μηχανισμούς. Αυτό το «άλλο» εργατικό κίνημα δεν μπορούσε να υπηρετήσει τους σκοπούς του επίσημου συνδικαλισμού, γι' αυτό και η ύπαρξή του συκοφαντήθηκε, η ιστορία του παραχαράχτηκε και τελικά η ύπαρξή του υποτιμήθηκε και αποσιωπήθηκε. Κι όμως· σε πείσμα των εχθρών του, αυτό εξακολουθούσε να υπάρχει και να διατηρεί ζωντανό το βουβό του μίσος. Η εξάλειψή του ήταν έτσι κι αλλιώς αδύνατη, αφού τελικά εδώ έχουμε να κάνουμε με την πλατιά μάζα της εργατικής τάξης.

Το «επίσημο κίνημα» μιλάει πολύ· αναλύει, περιγράφει, διεκδικεί τον ρόλο του απόλυτου εκφραστή της κατάστασης, ψάχνει και βρίσκει τις «λύσεις» που είναι αρκούντως «λογικές και αναγκαίες». Αν εφαρμόσουμε τη μέθοδο του Roth στις συνθήκες της ελληνικής κρίσης, θα το βρούμε να μιλάει για την ιδιοκτησία και όχι για τα νοίκια, θα το βρούμε να υπερασπίζεται τα «κεκτημένα» και όχι αυτούς που δουλεύουν σε κάθε είδους κωλοδουλειά ή δεν δουλεύουν καθόλου, θα το δούμε να ψάχνει συμμαχίες με τους «παραστρατημένους» φασίστες (που είναι «πατριώτες»), θα το βρούμε να έχει πολλές και ποικίλες απόψεις για τη διαχείριση της οικονομίας και τελικά θα δούμε ένα κομμάτι του να στελεχώνει τους κρατικούς μηχανισμούς που θα τις εφαρμόσουν. Θα το βρούμε να μιλάει για την «κρίση που έχει χτυπήσει πρώτα τη μεσαία τάξη», θα το βρούμε να κοιτάει πάντα προς τα πάνω και ποτέ προς τα κάτω.

Η «σιωπηρή εργατική τάξη», βρίσκεται εδώ και αποτελείται από τους μετανάστες χωρίς χαρτιά, απ' όσους μπαίνουν και βγαίνουν στα γραφεία του ΟΑΕΔ, απ' όσους έμαθαν να ζουν με τους μισθούς των 300 και 400 ευρώ, απ' όσους δεν μπορούν να προγραμματίσουν όχι τι θα κάνουν τα επόμενα χρόνια, αλλά ούτε τους επόμενους μήνες…

Η «αριστερή» κυβέρνησή μας και τα στελέχη της θα ήθελαν πολύ να μιλήσουν στη θέση όσων δεν μιλάνε. Η κρατική αριστερά και τα κρατικά σωματεία, άλλωστε, είναι αυτοί που παραδοσιακά μιλάνε πολύ και μιλάνε μεγαλοφώνως· τόσο ώστε να είναι σίγουρο πως δεν θα ακούγεται κανένας άλλος.

1. «Αλ. Τσίπρας: Πάνω από ένα εκατ. εργαζόμενοι στην επισφάλεια», *Ναυτεμπορική*, 12/10/2009.

2. «ΣΥΡΙΖΑ: Διψήφιο ποσοστό, τρίτη δύναμη, τρεις ευρωβουλευτές!» στη διεύθυνση *www.koel.gr*.

3. «Αφού πάρουμε την εξουσία, θα διορθώσουμε την οικονομία», *ClassWarDogz*, #4, Νοέμβρης 2015.

4. Ρένα Δούρου, «Γιατί δεν θέλουμε να γίνουμε ΠΑΣΟΚ», *Έθνος*, 14/05/2012.

5. Karl Heinz Roth, *Το «άλλο» εργατικό κίνημα*, υπό έκδοση από το Αρχείο 71.

εφημερίδεσσσς ...είδες;

10/01/2016

Ε, ΝΑΙ· ΜΑΣ ΠΑΡΑΚΑΛΑΝΕ ΝΑ ΜΑΣ ΚΟΛΛΗΣΟΥΝ ΕΝΣΗΜΑ...

Δεν ζούμε στη χώρα της μαύρης εργασίας, των εποχικών και ανασφάλιστων σκατοδουλειών. Τα αφεντικά έτρεχαν από πίσω μας και μας παρακάλαγαν να μας βάλουν 8ωρα, συντάξιμα ένσημα κι εμείς κάναμε τους δύσκολους. Αυτό προσπαθούν να μας πουν, με περισσή περιφρόνηση, οι τρομεροί εγκέφαλοι που φιλοξενούνται στις σελίδες της *Καθημερινής*. Πρόσφατα ένας από αυτούς, ο φοβερός ερευνητής κύριος Μιχάλης Πεγκλής, υποστήριξε ούτε λίγο ούτε πολύ ότι εμείς φταίμε που έχουν φαλιρίσει τα ασφαλιστικά ταμεία γιατί «δεν ενδιαφερόμαστε να κολλήσουμε ένσημα για το σύνολο του εργασιακού μας βίου υπονομεύοντας το μέλλον του συστήματος». Ε, βέβαια. Ο καθένας από εμάς, άλλωστε, έχει να πει μια ιστορία από την τάδε ή τη δείνα δουλειά που ενώ το αφεντικό τού έλεγε «θα σου κολλάω ένσημα, θα σου δίνω άδειες και επιδόματα», εκείνος απάνταγε «ρε, πας καλά;»...

16/01/2016

ΧΕΣ' ΤΑ ΛΕΦΤΑ· ΔΟΥΛΕΙΑ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ

Το ξέραμε ότι τα αφεντικά εκτιμούσαν πάντα συγκεκριμένες αρετές, όπως για παράδειγμα το να δουλεύουν οι άλλοι για αυτούς τσάμπα. Ο εθελοντισμός παρουσιάζεται εδώ και δεκαετίες ως «ύψιστη αρετή» κι αν κρίνουμε από τα όσα λέει ο κύριος Κριστιάν Μπογκός, πρόεδρος του ManpowerGroup στη Γαλλία, στο εξής θα πρέπει όλο και περισσότεροι να είναι διατεθειμένοι να δουλεύουν απλήρωτοι: «Σήμερα η εμπειρία δεν αποκτάται μόνο στους κόλπους μιας επιχείρησης. Μπορεί να αποκτηθεί από τη συμμετοχή σε μια ανθρωπιστική αποστολή κάποιας οργάνωσης. Η εμπειρία αποκτάται παντού! Για κάποιον νέο δίχως εξειδίκευση που βρίσκεται στην ανεργία, η συμμετοχή σε κάποια ανθρωπιστική αποστολή είναι προφανές ότι είναι χρήσιμη. Ίσως η συμμετοχή του να του δώσει μια ιδέα για τη μελλοντική επιμόρφωσή του. Είναι σαφώς προτιμότερο από το να εγκλωβίζεται κανείς στη μαύρη τρύπα της ανεργίας». Αφού στενοχωριούνται, λοιπόν, τα αφεντικά και δεν θέλουν να μας βλέπουν να βυθιζόμαστε στην ανεργία, ας τους δουλέψουμε λίγο τσάμπα...

18/01/2016

ΜΑ ΠΟΣΟ ΑΧΡΗΣΤΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΤΕΛΟΣ ΠΑΝΤΩΝ;

Άντε πάλι με τα ρομπότ! Κι άλλη έρευνα που αποφαίνεται ότι μέσα στα επόμενα χρόνια θα χαθούν παγκοσμίως πάνω από 5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας εξαιτίας της επικράτησης των ρομπότ. Η έκθεση με τίτλο «Το μέλλον των θέσεων εργασίας» θέλει να μας πείσει ότι είμαστε τόσο μπάζα που τα αφεντικά δεν θα μας έχουν στο μέλλον ανάγκη και θα προτιμούν τα τόσο «επιδέξια» ρομπότ. Κι όμως· κάτι μας λέει ότι τα ελληνικά αφεντικά δεν πρόκειται να βρεθούν αντιμέτωπα με τέτοια διλήμματα. Γιατί δεν είναι μόνο που οι μηχανές δεν παράγουν κέρδος (σε αντίθεση με την ανθρώπινη εργασία). Είναι και που η μια εργατοώρα στις χιλιάδες υποτιμημένες κωλοδουλειές αυτής της χώρας κοστίζει λιγότερο και από τις βίδες στις αρθρώσεις ενός ρομπότ. Με 2,5 και 3 ευρώ που παίρνουμε εμείς για να σερβίρουμε, να κουβαλάμε, να κάνουμε μπέιμπι σίτινγκ, να σκώνουμε τηλέφωνα, να καθαρίζουμε και χίλια δυο άλλα, όσο να πεις, είμαστε πραγματική «ευκαιρία».

Εξαρτημένη μισθωτή εργασία:

Ο Τάσος δουλεύει σε μια τεχνική εταιρεία. Είναι εξωτερικός υπάλληλος, δηλαδή κάνει λίγο πολύ τα πάντα: μεταφέρει έγγραφα κι επιταγές, πληρώνει λογαριασμούς, κάθεται με τις ώρες στην ουρά της Εφορίας· καμιά φορά κάνει και τον σοφέρ του αφεντικού. Όταν τον προσέλαβαν, ο Τάσος υπέγραψε σύμβαση ορισμένου χρόνου για πεντάωρη εργασία και μισθό 270 ευρώ. Στην πραγματικότητα, δουλεύει πενθήμερο 10ωρο, του κολλάνε ένσημα τετράωρου και παίρνει 620 ευρώ. Βέβαια, τελευταία, όλο κάτι συμβαίνει και δεν πληρώνεται ποτέ στην ώρα του ούτε παίρνει όλο τον μισθό με τη μία. Όπως λέει συνέχεια το αφεντικό, «λίγο τα capital controls, λίγο ο κατασκευαστικός τομέας που δεν μπορεί να πάρει τα πάνω του, λίγο οι κακές τράπεζες που δεν δίνουν κανένα δάνειο να ξελασπώσουμε»... Ο Τάσος, όμως, πρέπει να είναι κάθε μέρα στην ώρα του, να κάνει τις μαλακίες που του αναθέτουν, να δουλεύει το 10ωρο του. Κι ο Τάσος αναρωτιέται: «τι είναι αυτό το πράγμα; Συγκεκριμένο μισθό ακριβώς δεν έχω, αφού το αφεντικό μού δίνει «ό,τι μπορεί, όποτε μπορεί». Τι δουλειές έχω να κάνω κάθε μέρα δεν ξέρω, αφού μου φορτώνουν σχεδόν τα πάντα. Ευτυχώς, δηλαδή, που δεν με δέρνουν κιόλας». Κι όσο σκέφτεται την κατάστασή του, τόσο η δυσφορία αυξάνει: «κοίτα να δεις, δηλαδή. Δουλεύω όλη μέρα, γυρνάω σπίτι ψόφιος και πρέπει να ζητήσω και δανεικά για να βγει ο μήνας».

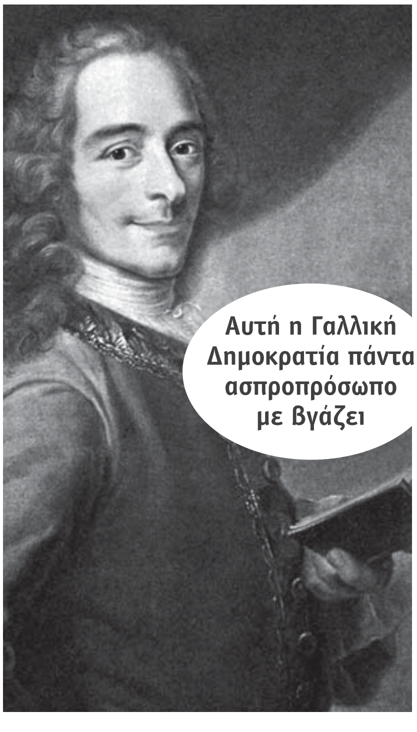
Η αλήθεια είναι ότι η ζωή του Τάσου έχει γίνει κάπως πιο «βαριά κι ασήκωτη» τα τελευταία χρόνια. Όχι ότι πριν τα είχε όλα λυμένα. Ίσα ίσα. Μια ζωή θυμάται τον εαυτό του να δουλεύει σε κωλοδουλειές με λίγο πάνω από το βασικό μισθό· να κουβαλάει νοβοπάν σε αποθήκη ξυλείας, να πλένει πιάτα σε ταβέρνα στο Μοναστηράκι, να συσκευάζει μπισκότα στο εργοστάσιο. Πάντοτε, όμως, ήξερε ότι στις 30 του μήνα θα πληρωθεί· και (εκτός απροόπτου) πληρωνόταν. Ο Τάσος ήξερε επίσης ότι δουλειά δεν σημαίνει πάντα και για όλους «μισθός κι ένσημα»· έβλεπε, άλλωστε, με τι συνθήκες δούλευε ο Γιούρι, η Νατάσα κι ο Αλί. Νόμιζε όμως ότι για τα πολλά επόμενα χρόνια ο ίδιος κάπως θα τα βόλευε.

Αλλά όσο περνάει ο καιρός, ο Τάσος συνειδητοποιεί όλο και περισσότερο ότι η εικόνα που είχε μέχρι τώρα για τη ζωή μπάζει από χίλιες μεριές: δουλεύει, αλλά μισθό δεν έχει, ένσημα παίρνει αλλά δεν θα είναι ποτέ αρκετά για να βγει στη σύνταξη, έχει υπογράψει σύμβαση, αλλά η λογίστρια τού λέει ότι δεν δικαιούται δώρο Χριστουγέννων, κάνει «λιτό βίο», αλλά τα λεφτά δεν του φτάνουν ούτε για τα πάγια έξοδα. Ο Τάσος ζορίζεται συνεχώς και βλέπει ότι όσο κι αν προσπαθήσει (μα τι άλλο να κόψει τέλος πάντων;), δεν μπορεί να διατηρήσει το μέχρι πρότινος βιοτικό του επίπεδο. Είναι κάτι παραπάνω από προφανές ότι στο εξής «κανονική» δουλειά θα σημαίνει όλο και μικρότερος μισθός, όλο και λιγότερα ένσημα, όλο και πιο ευέλικτο ωράριο· για όλο και περισσότερους.

18/01/2016

ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΜΗΝ ΑΡΧΙΣΕΙΣ ΝΑ ΜΙΛΑΣ ΓΙΑ «ΕΚΤΑΚΤΗ ΑΝΑΓΚΗ»

Ο γάλλος πρόεδρος έκανε λόγο πριν από μερικές ημέρες για μια «οικονομική κατάσταση έκτακτης ανάγκης», με την οποία έχει έρθει αντιμέτωπο το γαλλικό κράτος. Μετά την «τρομοκρατική απειλή», έρχεται τώρα να κυκλώσει τη χώρα «των δικαιωμάτων και των ελευθεριών» ένας νέος κίνδυνος που, όλως τυχαίως, απαιτεί «τον επανακαθορισμό του γαλλικού οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου». Κι επειδή όπως έχει δείξει η εμπειρία όλα επιτρέπονται όταν μια χώρα βρίσκεται σε καθεστώς έκτακτης ανάγκης, ο κύριος Ολάντ φαίνεται να προετοιμάζει το έδαφος για την επιβολή «σωτήριων μέτρων». Μα, φυσικά, για την καταπολέμηση της ανεργίας και την αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης...

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΚΕΡΝΩΝΤΑΣ ΔΙΣ ΤΑ ΖΟΜΠΙ ΚΑΙ ΣΤΕΛΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ

Στα τέλη του περασμένου Νοέμβρη ολοκληρώθηκε η τρίτη ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών μέσα στα τελευταία τρία χρόνια. Οι ελληνικές τράπεζες χρειάστηκαν κάπου στα 14,5 δις για να την σκαπουλάρουν για μια ακόμη φορά και να μην χρεοκοπήσουν επίσημα, γιατί ανεπίσημα έχουν χρεοκοπήσει εδώ και χρόνια. Υποτίθεται ότι αυτή η ανακεφαλαιοποίηση ήταν η τελευταία, καθώς τα κεφάλαια που πήραν οι τράπεζες επαρκούν για να τις προστατεύσουν απέναντι σε δυσμενή για την οικονομία και τις ίδιες σενάρια. Δεν είναι βέβαια η πρώτη φορά που μας λένε κάτι τέτοιο. Κάθε προηγούμενη ανακεφαλαιοποίηση ήταν η «τελευταία» και οι τράπεζες ήταν έτοιμες να επιστρέψουν στους παλιούς καλούς καιρούς. Παραμύθια.

Στην παρούσα ανακεφαλαιοποίηση τη διάσωση ανέλαβε τόσο το ελληνικό κράτος όσο και ιδιώτες. Το ελληνικό κράτος, μέσω του ΤΧΣ (Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας), έβαλε 5,7 δις,[1] οι ιδιώτες 7,8 δις[2] και το υπόλοιπο ποσό το έβαλαν οι κάτοχοι ομολόγων που μετέτρεψαν τα ομόλογά τους σε τραπεζικές μετοχές.[3] Οι τιμές των νέων μετοχών ήταν τραγικά χαμηλές: Eurobank 0,01€, Εθνική 0,02€, Πειραιώς 0,003€ και Alpha 0,04€[4] και αντιστοιχούσαν μόλις στο 1/10 της τιμής που είχαν οι μετοχές στην προηγούμενη ανακεφαλαιοποίηση, την άνοιξη του 2014. Πιο πάτος πεθαίνεις. Ρε, λες οι ελληνικές τράπεζες να ήταν ήδη νεκρές και απλά δεν μας το λέγανε; Ρητορικό το ερώτημα.

ΝΕΟΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΕΣ

Η τωρινή ανακεφαλαιοποίηση επέφερε μια δραματική αλλαγή στη μετοχική σύνθεση των τραπεζών. Σε απλά ελληνικά, οι παλιοί μέτοχοι-ιδιοκτήτες σχεδόν εξαφανίστηκαν και καινούριοι πήραν τη θέση τους. Συγκεκριμένα, το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας,[5] δηλαδή το κράτος, έπαψε να είναι ο κύριος μέτοχος στις τέσσερις «συστημικές» (τι χαρακτηρισμός κι αυτός!) τράπεζες. Στην Eurobank, από εκεί που κατείχε το 35% των μετοχών έπεσε στο 2,7% (μετά την ανακεφαλαιοποίηση), στην Alpha Bank από το 66% στο 11%, στην Πειραιώς από το 67% στο 26% και στην Εθνική από το 53% στο 35%.[6]

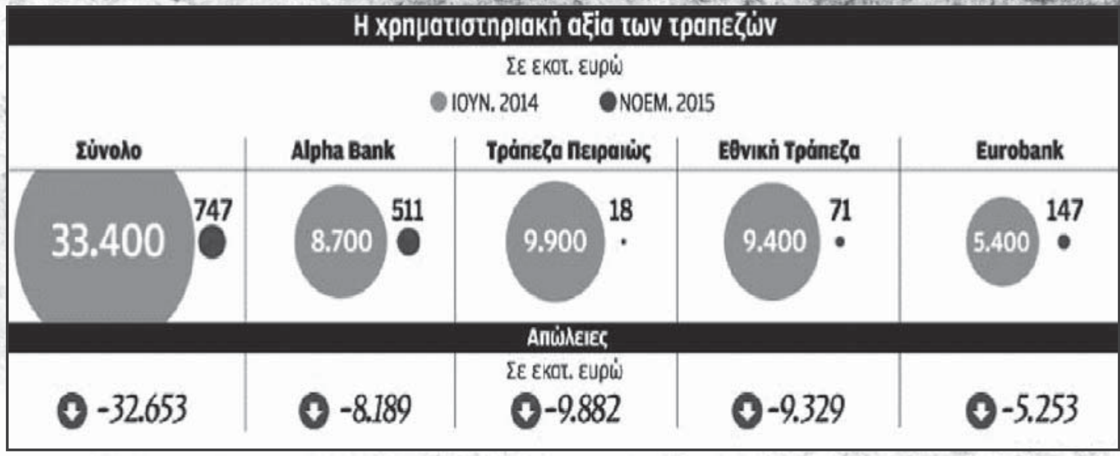
καμιά καούρα δεν έχουμε για την ελληνικότητα των ελληνικών τραπεζών

Η ανακεφαλαιοποίηση έδειξε τη γύμνια του ελληνικού τραπεζικού συστήματος για μια ακόμη φορά. Δεν έλειψαν βέβαια και οι κλασικές πατριωτικές μουρμούρες που αυτή τη φορά επικεντρώθηκαν στο ζήτημα της «εθνικότητας» των νέων ιδιοκτητών. Ο ΣΥΡΙΖΑ κατηγορήθηκε από δεξιούς και αριστερούς πατριώτες ότι τάχα πούλησε κοψοχρονιά τις ελληνικές τράπεζες στους διαβόητους «γύπες» της αγοράς. Ως «γύπες» εννοούνται τα επενδυτικά κεφάλαια (hedge funds) που επωφελούνται από τις χρεοκοπίες κρατών, τραπεζών κτλ. «Οι ξένοι μάς πήραν τις τράπεζες έναντι πινακίου φακής», έλεγαν και ξανάλεγαν οι πατριώτες.

Εμείς καμιά καούρα δεν έχουμε για τις αλλαγές των μετόχων, ωστόσο είναι σημαντικό να έχουμε στο νου μας ότι οι πατριωτικές κλάψες είναι εξόχως παραπλανητικές και στόχο έχουν να συγκαλύπτουν τα πραγματικά προβλήματα του ελληνικού καπιταλισμού και τις (αντεργατικές) τους λύσεις.

Το αν κομμάτια των τραπεζών πέρασαν σε «ξένους επιχειρηματίες» δεν έχει να κάνει με τον πατριωτισμό της αριστερής κυβέρνησης ή των Ελλήνων τραπεζιτών, αλλά με τις αδυναμίες που έχουν συναντήσει τα ντόπια αφεντικά λόγω κρίσης. Το γεγονός ότι το κράτος δανείζεται κάθε τόσο ένα σκασμό δις από τους παλιο-δανειστές για να ανασταίνει τις τράπεζές του, μέχρι να τα ξανατινάξουν μετά από λίγο, αποδεικνύει ότι τα ελληνικά αφεντικά δεν μπορούν (και σε κάποιο βαθμό δεν θέλουν) να σώσουν όλες τις ελληνικές τράπεζες και μάλιστα μόνα τους.

Ταυτόχρονα, το ελληνικό κράτος έκανε ό,τι καλύτερο μπορούσε προκειμένου να υπερασπιστεί τους πρώην μετόχους των ελληνικών τραπεζών και τις διοικήσεις τους. Γι΄αυτό υπάρχουν τα κράτη, άλλωστε, για να υπερασπίζονται τα κατά τόπους αφεντικά. Ἐτσι, η αριστερή κυβέρνηση έδωσε «μάχη» με τους τροϊκανούς για την αξιολόγηση των Δ.Σ των τραπεζών. Οι «σιχαμένοι» τροϊκανοί ζητούσαν να αξιολογηθούν όλα τα μέλη των Δ.Σ των ελληνικών τραπεζών και να εκδιωχθούν όσα από αυτά τα μέλη βρίσκονταν στην ίδια τράπεζα για πάνω από 5 χρόνια. Αμ δε σφάξανε! Σιγά που θα άφηνε το ελληνικό κράτος τα golden boys βορά στα τσιράκια του βρωμο-Σόιμπλε. Ἐτσι, «λίγο πριν από την ψήφιση του νόμου [για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών] η κυβέρνηση προχώρησε σε αλλαγές όπου εξαιρούσε από τη διαδικασία της αξιολόγησης τις διοικήσεις των τραπεζών που έχουν ήδη εγκριθεί από την ΕΚΤ και επίσης [καθόριζε ότι] 3 μέλη του Δ.Σ θα έπρεπε να έχουν διεθνή εμπειρία. Την επόμενη ημέρα η τρόικα, μόλις διαπίστωσε την αλλαγή, αντέδρασε έντονα σημειώνοντας ότι ο νόμος ήταν εκτός του πλαισίου της συμφωνίας».[7] Ζήτω η αθάνατη τραπεζική λεβεντιά!

Οι τραπεζικές μετοχές σε ελεύθερη πτώση

ΤΡΑΠΕΖΕΣ, «ΔΗΜΟΣΙΟ» ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ

Από τη στιγμή που έγινε φανερό ότι οι τράπεζες έχουν βαρέσει κανόνι, το ελληνικό κράτος είχε μόνο μια επιλογή: να σώσει τις τράπεζές του με κάθε κόστος. Εδώ και κάποια χρόνια δανείζεται από το εξωτερικό (παλιο-εε και παλιο-δντ) για να κρατάει τις τράπεζες στη ζωή· και γράφει τα δανεικά στο περίφημο «δημόσιο» χρέος. Έτσι, οι τρύπες στα λογιστικά βιβλία των τραπεζών μετατρέπονται σε τρύπες του κρατικού προϋπολογισμού, δηλαδή σε «δημόσιο» χρέος. Στην τελευταία ανακεφαλαιοποίηση, το ελληνικό κράτος τούς προσέφερε 5,7 δις. Ταυτόχρονα, όντας ο βασικός μέτοχος τους, ήταν και ο «μεγάλος» χαμένος, καθώς οι τιμές των τραπεζικών μετοχών πραγματοποίησαν ελεύθερη πτώση. Και άλλα δις πεταμένα σε ένα βαρέλι χωρίς πάτο.

Το ελληνικό κράτος από το ξέσπασμα της κρίσης φροντίζει να μετατρέπει το πρόβλημα των τραπεζών του, το οποίο είναι συνολικότερο πρόβλημα των ελληνικών αφεντικών, σε πρόβλημα όλων μας. Και ενώ με δανεικές πλάτες προσπαθεί να βγάλει το μισοψόφιο τραπεζικό φίδι από την τρύπα, την ίδια στιγμή κανονίζει ώστε τα σπασμένα να τα πληρώνει η εργατική τάξη. Με άλλα λόγια, ο ασύστολος κρατικός δανεισμός έχει στην πίσω όψη του όλα εκείνα τα μέτρα που οργανώνουν την υποτίμηση της εργασίας και των ζωών μας (βλ. «μνημόνια»). Κάθε μεγάλο πακέτο σωτηρίας είναι ένα ακόμη «πακέτο» για την εργατική τάξη: περισσότερες μειώσεις στους μισθούς και τις συντάξεις, περισσότεροι κινητικοί εργάτες-λάστιχο, περισσότεροι μπάτσοι στους δρόμους. Σε κάθε περίπτωση, η συγκεκριμένη στρατηγική διάσωσης των τραπεζών από το κράτος δεν ήταν ελληνική έμπνευση. Το ίδιο συνέβη σε κάθε χώρα όπου το τραπεζικό σύστημα κόντεψε να βουλιάξει. Και δεν ήταν και λίγες αυτές οι χώρες.

οι τράπεζες είναι η «καρδιά» του αόρατου συλλογικού καπιταλιστή σε κάθε εθνικό καπιταλισμό

Γιατί όμως τέτοια πρεμούρα να διασωθούν οι τράπεζες; Η απάντηση είναι απλή: οι τράπεζες δεν είναι σαν τις υπόλοιπες καπιταλιστικές επιχειρήσεις. Αυτό που τις κάνει να ξεχωρίζουν είναι ότι μέσω του δανεισμού λειτουργούν ως ο κεντρικός αιμοδότης της καπιταλιστικής οικονομίας. Συγκεντρώνουν τεράστια κεφάλαια τα οποία διοχετεύουν ως δάνεια σε άλλες καπιταλιστικές επιχειρήσεις, προκειμένου αυτές να αναπτυχθούν (επιστρέφοντας ένα κομμάτι των κερδών τους ως τόκο). Με άλλα λόγια, καθορίζουν ποιες επιχειρήσεις (ή ακόμη και ποιοι κλάδοι) θα ευνοηθούν μέσω δανεισμού και ποιες όχι· έχουν, δηλαδή, πολιτικό ρόλο. Οι τράπεζες είναι η «καρδιά» του αόρατου συλλογικού καπιταλιστή σε κάθε εθνικό καπιταλισμό. Γι' αυτό και το ελληνικό κράτος κάνει ό,τι περνάει από τα χέρια του για να τις προστατεύσει όσο γίνεται περισσότερο. Γι' αυτό προτιμάει να επιτίθεται σε εμάς, παρά να αφήσει αυτές να πεθάνουν.

1. «Το νέο παζλ στα μετοχολόγια των τραπεζών», *Καθημερινή*, 09/12/2015.

2. «Τα βήματα για την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης», *Καθημερινή*, 25/12/2015.

3. «Πώς θα γίνει η ανακεφαλαιοποίηση», *Καθημερινή*, 03/11/2015.

4. «Καθυστερήσεις στην ανακεφαλαιοποίηση οδήγησαν σε πολύ χαμηλές τιμές διάθεσης», *Καθημερινή*, 22/11/2015.

5. Συστάθηκε από το ελληνικό κράτος το 2010 για διασώσει το τραπεζικό σύστημα.

6. «Πώς φθάσαμε και πώς έγινε η 3η ανακεφαλαιοποίηση», *Καθημερινή*, 28/11/2015.

7. «Τα μυστικά της ανακεφαλαιοποίησης», *Καθημερινή*, 15/11/2015.

ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ Η ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ ΕΙΚΟΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ

Μια από τις μεγάλες επιτυχίες του ελληνικού κράτους τα τελευταία χρόνια είναι ότι έχει καταφέρει να παρουσιάσει τα πιο σημαντικά, πολιτικά, ζητήματα ως προβλήματα αριθμητικής. Το 2010, φάνηκε σαν να είπε: το δημόσιο χρέος είναι τόσο, οι μισθοί είναι τόσοι, οι κρατικές δαπάνες τόσες, οι προσθέσεις δεν βγαίνουν, ας αρχίσουμε τις αφαιρέσεις. Κι οι εννιά στους δέκα συμφώνησαν: «ε, ναι. Οι αριθμοί δεν λένε ψέμματα. Ζούμε πάνω από τις δυνάμεις μας». Την ίδια ακριβώς μέθοδο ακολουθεί και με το ασφαλιστικό που βρίσκεται τους τελευταίους μήνες στην επικαιρότητα.

Η κρατική σκέψη μοιάζει να πηγαίνει κάπως έτσι: «τα ταμεία είναι άδεια, οι παππούδες ζουν πολλά χρόνια και δεν γίνεται να τους ταΐζουμε τσάμπα, οι συντάξεις πρέπει να μειωθούν». Στην πραγματικότητα, όμως, το ελληνικό κράτος δεν κάνει ακριβώς αυτό που λέει ότι κάνει. Το παράδειγμα των συντάξεων είναι, νομίζουμε, χαρακτηριστικό. Γιατί, φυσικά, σκοπός της επικείμενης ασφαλιστικής μεταρρύθμισης δεν είναι κανένα «νοικοκύρεμα των ταμείων». Σκοπός είναι η περαιτέρω υποτίμηση της εργατικής δύναμης. Με άλλα λόγια, την αύξηση των ορίων ηλικίας και τις περικοπές στις συντάξεις δεν πρέπει να τις βλέπουμε ξέχωρα από τις μειώσεις στους μισθούς και τη γενικότερη αναδιάρθρωση της εργασίας. Παρακάτω, θα προσπαθήσουμε να υποστηρίξουμε δύο πράγματα. Πρώτον, ότι η συζήτηση περί του «μη βιώσιμου ασφαλιστικού» έχει ξεκινήσει τρεις τουλάχιστον δεκαετίες πριν από τα μνημόνια. Και δεύτερον, ότι οι συντάξεις ούτε δικαίωμα είναι ούτε κεκτημένο, αλλά κομμάτι μιας ρύθμισης που τα τελευταία χρόνια έχει ουσιαστικά πάψει να υπάρχει.

Σήμερα, το «40 χρόνια δουλειά με ένσημα και πλήρη σύνταξη στα 65» γίνεται όλο και πιο ακατανόητο για όλο και περισσότερους. Και πώς αλλιώς; Όταν δουλεύεις για μεγάλα διαστήματα «μαύρα», όταν μένεις άνεργος για χρόνια, όταν παίρνεις δίωρα ένσημα, αργά ή γρήγορα καταλαβαίνεις ότι (θέλοντας και μη) απομακρύνεσαι οριστικά από την προοπτική της μέχρι πρότινος θεωρούμενης «κανονικής ζωής». Αν σε όλα αυτά, τέλος, προσθέσουμε και το γεγονός ότι οι συντάξεις των γιαγιάδων αποτελούν για το ήμισυ περίπου της ελληνικής κοινωνίας το βασικό εισόδημα, τότε τα πράγματα μπλέκονται λίγο παραπάνω...

ΟΤΑΝ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΣΚΕΦΤΟΤΑΝ ΓΙΑ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Είναι σχεδόν αδύνατο να μιλήσει κανείς για οποιοδήποτε ζήτημα σχετικό με την οργάνωση της εργασίας και με το ρόλο του λεγόμενου κοινωνικού κράτους, χωρίς να πέσει πάνω στη δεκαετία του '80. Για την ακρίβεια στα μέσα της δεκαετίας, τότε που το υπουργείο Οικονομικών, με επικεφαλής τον κύριο Σημίτη, έβαλε μπροστά το πρόγραμμα λιτότητας. Η αλήθεια είναι ότι τότε το ελληνικό κράτος, αν και κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες, τελικά δεν κατάφερε να θεσμοθετήσει με τη μία όλα αυτά που ευαγγελιζόταν και τα οποία έγιναν αργότερα κομμάτι της εργασιακής μας εμπειρίας (ευελιξία, 4ωρη εργασία, ατομικές συμβάσεις, κ.ά). Το έχουμε πει πολλές φορές, αλλά δεν κουραζόμαστε να το επαναλαμβάνουμε: η δεκαετία του '80 δεν αποτελεί κανέναν χαμένο παράδεισο· ο κρατικός μηχανισμός σκεφτόταν και δούλευε, δεν μοίραζε καραμέλες. Ας γίνουμε, όμως, πιο συγκεκριμένοι κι ας ασχοληθούμε με το ζήτημα του ασφαλιστικού. Τότε, λοιπόν, το μακρινό εκείνο 1986, κυκλοφορούσε η ίδια φιλολογία που επιβιώνει και ανακυκλώνεται εδώ και τριάντα χρόνια: «Το Ασφαλιστικό λαμβάνει εκρηκτικές διαστάσεις και εξελίσσεται σε βασική αιτία ανισορροπίας της ελληνικής οικονομίας»,[1] υποστήριζε τότε ο καθηγητής κύριος Σπράος, τον οποίο είχε καλέσει ο κολλητός του, κύριος Σημίτης, για να συνδράμει στην εφαρμογή του προγράμματος λιτότητας. Η ανησυχία του καθηγητή δεν εισακούστηκε άμεσα, αφού ένα χρόνο αργότερα κι αυτός κι ο φίλος του βρέθηκαν εκτός υπουργείου. Η επιμονή και οι κόποι τους, όμως, δεν πήγαν χαμένοι. Δέκα χρόνια αργότερα, ο Σημίτης ήταν πλέον πρωθυπουργός κι ο Σπράος, ως ο εκλεκτός του συνεργάτης, ανέλαβε να εκπονήσει μια μελέτη για το ασφαλιστικό, όπου θα εξέθετε τα προβλήματα και θα πρότεινε τρόπους αντιμετώπισής τους. Κι αυτό ακριβώς έκανε: η έκθεση της Επιτροπής για την Εξέταση της Μακροπρόθεσμης Οικονομικής Πολιτικής με τίτλο *Οικονομία και Συντάξεις. Συνεισφορά στον κοινωνικό διάλογο*, δημοσιεύθηκε το 1997 από την Εθνική Τράπεζα και πυροδότησε σειρά αντιδράσεων από διάφορα κομμάτια της Αριστεράς.[2] Ο Σπράος, ως επικεφαλής της Επιτροπής, μαζί με άλλους «ειδικούς» μεταξύ των οποίων ο Τάσος Γιαννίτσης που τότε ήταν οικονομικός σύμβουλος του Σημίτη και τέσσερα χρόνια μετά θα γινόταν γνωστός για το περίφημο νομοσχέδιο Γιαννίτση, και ο Γιάννης Στουρνάρας, τότε πρόεδρος του Συμβουλίου Οικονομικών Εμπειρογνωμόνων του υπουργείου Οικονομίας, υποστήριξαν ότι το ασφαλιστικό τη βγάζει δεν τη βγάζει μέχρι το 2005 και πρότειναν να δουλεύουμε περισσότερο, το κράτος και τα αφεντικά να πληρώνουν λιγότερες εισφορές κι αν δεν μας αρέσει, να κάνουμε ιδιωτική ασφάλιση.

> οι συντάξεις ούτε δικαίωμα είναι ούτε κεκτημένο, αλλά κομμάτι μιας ρύθμισης

Στην εν λόγω μελέτη υπάρχει κι η «φαεινή ιδέα» για τους τρεις πυλώνες (δηλαδή ένα πρώτο επίπεδο κατώτατης σύνταξης της τάξης των 200 ευρώ, ένα

δεύτερο επίπεδο ανάλογα με τις εισφορές του ασφαλισμένου κι ένα τρίτο επίπεδο ιδιωτικής ασφάλισης),[3] η οποία έρχεται κι επανέρχεται σήμερα. Οι οικονομικοί εγκέφαλοι αυτής της χώρας χρησιμοποίησαν μια αρτηριοσκληρωτική γλώσσα, παρέθεσαν στοιχεία, πίνακες και διαγράμματα για να μας πουν ότι πρέπει να δουλεύουμε πιο πολύ κι αν τελικά δεν ψοφήσουμε εν ώρα εργασίας, να παίρνουμε μια σύνταξη που δεν θα φτάνει ούτε για τις βασικές ανάγκες. Αξίζει μόνο να αναφέρουμε ότι στο πόνημά τους αφιέρωσαν ξεχωριστό υποκεφάλαιο με τίτλο «Περιορισμός δικαιούχων - Επιμήκυνση εργασιακού βίου», κλείνοντάς μας το μάτι και υπονοώντας το προφανές· ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με κάτι πολύ ευρύτερο από τις συντάξεις:

> Η εξίσωση της συνταξιοδοτικής δαπάνης κλείνει με τον αριθμό των ατόμων που δικαιούνται σύνταξης. Αυτό γίνεται με την επιμήκυνση της εργασιακής ζωής, που μπορεί να επιτευχθεί και με τον ορισμό ορίων ηλικίας ή την αυστηροποίηση σε ειδικές κατηγορίες όπως οι συντάξεις αναπηρίας.
>
> [...] Αναβολή της συνταξιοδότησης κατά ένα έτος έχει διπλό όφελος για το ασφαλιστικό ταμείο: Πρώτον, δεν καταβάλλεται η σύνταξη για αυτό το έτος. Δεύτερον, ο ασφαλισμένος πληρώνει εισφορές για ένα έτος περισσότερο.

Η έκθεση του Σπράου και των φίλων του μπορεί να ήταν κάπως στρυφνή και σε μερικά σημεία προχειρογραμμένη, μίλαγε όμως με πολιτικό τρόπο και παρουσίαζε τις απόψεις της ελληνικής αστικής τάξης (ή έστω μέρους της) για το πώς πρέπει να οργανωθεί η εργασία τα επόμενα χρόνια. Για να το πούμε με άλλα λόγια, το διακύβευμα δεν ήταν οι συντάξεις αυτές καθεαυτές, αλλά η εκ βάθρων αλλαγή των εργασιακών σχέσεων· η εκ νέου νοηματοδότηση της εργασίας και της ζωής της ίδιας. Το ζήτημα, δηλαδή, ήταν να μπει μπροστά ένας συνολικός κοινωνικός μετασχηματισμός, κομμάτι του οποίου θα ήταν και οι συντάξεις. Για του λόγου το αληθές, ορίστε τι έλεγε ο Σημίτης σε συνδικαλιστικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ τον Μάρτη του 1997:

> Οι εξελίξεις είναι μη αναστρέψιμες. [...] Δεν βρισκόμαστε μπροστά σε μια αναθεώρηση της κοινωνικής προστασίας. Αντιμετωπίζουμε την εκ των πραγμάτων αναμόρφωση του παραδοσιακού κράτους. Δεν βρισκόμαστε μπροστά σε μια παροδική, όπως άλλοτε, αύξηση της ανεργίας. Αντιμετωπίζουμε τη συρρίκνωση της εγγυημένης από τις μεγάλες επιχειρήσεις και το κράτος απασχόλησης [...] Αντιμετωπίζουμε μια κολοσσιαία επανάσταση στον τρόπο ζωής των κοινωνιών.[4]

το ζήτημα ήταν να μπει μπροστά ένας συνολικός κοινωνικός μετασχηματισμός

Εν έτει 1997 (αλλά κι αργότερα, το 2001 με τις προτάσεις του Γιαννίτση), η συζήτηση περί ασφαλιστικής μεταρρύθμισης προσέκρουε σε μια σχεδόν παντοδύναμη εικόνα που είχε εδραιωθεί την περίοδο της μεταπολίτευσης και αποτελούσε το όνειρο της συντριπτικής πλειοψηφίας της ελληνικής κοινωνίας. Αναφερόμαστε, φυσικά, στην εικόνα του «μέσου εργαζόμενου»· εκείνου με τη σταθερή δουλειά, που αποταμιεύει για να χτίσει το σπίτι της κόρης πάνω από το δικό του και περιμένει να φτάσει τα 65 για να πάρει τη σύνταξη και να πηγαίνει τακτικά στο χωριό. Η συγκεκριμένη εικόνα δεν αποτελούσε μια

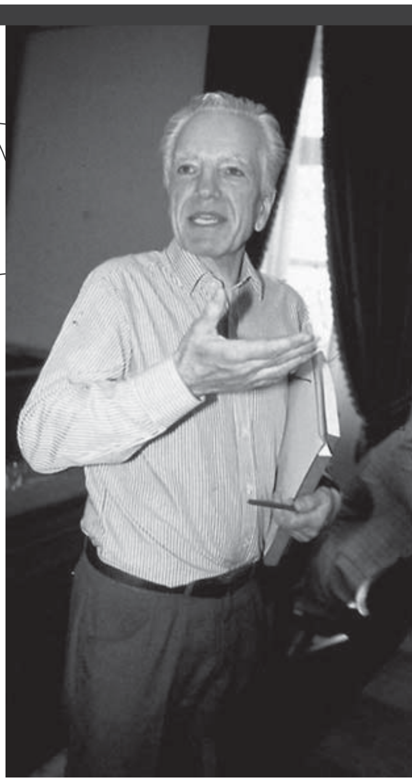
Ο «ΚΛΕΦΤΗΣ» ΤΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Το 2012, με το περίφημο PSI, το ελληνικό κράτος αποφάσισε να «κουρέψει» τα ομόλογα που εξέδιδε για να εξοικονομήσει μερικά δις ευρώ, τα οποία στη συνέχεια τα διέθεσε για την περαιτέρω «σωτηρία των τραπεζών». Το μεγαλύτερο κομμάτι των ομολόγων αυτών είχαν αγοραστεί από τα ασφαλιστικά ταμεία κι από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, όπως πανεπιστήμια και νοσοκομεία. Μέσα σε μια νύχτα τα δις των ταμείων και των άλλων φορέων που είχαν επενδυθεί (υποχρεωτικά) σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου έγιναν ένα σωρό πατσαβουρόχαρτα χωρίς ουσιαστικό οικονομικό αντίκρυσμα. Το κράτος, δηλαδή, έκρινε ότι τα κεφάλαια που βάσει νόμου κατέθεταν οι οργανισμοί αυτοί στην Τράπεζα της Ελλάδος έπρεπε να μπουν για τα καλά στο παιχνίδι του δημόσιου χρέους κι έτσι έκοψε περίπου το 75% της πραγματικής τους αξία. Κι από τότε η γκρίνια για τα λάθη των μνημονιακών κυβερνήσεων, για την απρονοησία των διοικητών της Τράπεζας, για την έξωθεν πίεση καλά κρατεί. Τι το περίεργο, όμως, έκανε το ελληνικό κράτος; Αυτό δεν ελέγχει και δεν διαχειρίζεται το κομμάτι του παραγόμενου πλούτου που είναι ευρέως γνωστό ως «κοινωνική ασφάλιση»; Αφού, λοιπόν, αυτό αποφασίζει για το πού θα πάνε τα λεφτά που βγαίνουν από την εργασία εκατομμυρίων ασφαλισμένων (είπαμε, υποχρεωτικώς στην Τράπεζα της Ελλάδος), αυτό κρίνει ποιες είναι κάθε φορές οι πρωταρχικές ανάγκες (βλέπε, επιβίωση τραπεζών), για ποιες ατασθαλίες και ποια «αδυναμία του συστήματος να προβλέψει εξελίξεις και να ενεργήσει προληπτικά ώστε να αποφύγει τέτοιου είδους καταστάσεις»[5] συζητάμε;

Αυτή η διαδικασία, δηλαδή η διοχέτευση των αποθεματικών των ταμείων ή αλλιώς των μελλοντικών συντάξεων στη χρηματοδό-

τηση των άμεσων αναγκών του ελληνικού καπιταλισμού καθόλου πρωτοφανής δεν είναι. Για την ακρίβεια, θεσμοθετήθηκε τη δεκαετία του '50 και με μικρές διαφοροποιήσεις συνεχίζεται μέχρι σήμερα.[6] Να αναφέρουμε εδώ μόνο ότι το ελληνικό κράτος, το οποίο βγήκε ξέπνοο από τον Εμφύλιο, ψήφισε τον Δεκέμβρη του 1950 τον Αναγκαστικό Νόμο 1611, σύμφωνα με τον οποίο «όλα τα επενδυόμενα υπό μορφή εντόκου καταθέσεως κεφάλαια των Ασφαλιστικών Ταμείων παρακατατίθενται υποχρεωτικώς εις την Τράπεζαν της Ελλάδος».[7] Η Τράπεζα της Ελλάδας θα μεταβίβαζε τα κεφάλαια αυτά στις εμπορικές τράπεζες κι αυτές με τη σειρά τους θα τα δάνειζαν σε αφεντικά όπως ο Μποδοσάκης, ο Νιάρχος, ο Ανδρεάδης, κ.ά, προκειμένου να έρθει η «ανάπτυξη». Η «ανοικοδόμηση» της χώρας, λοιπόν, καθώς κι η «επούλωση των πληγών» μπήκε μπροστά και χάρη στα λεφτά που αποσπούσε η κρατικά σχεδιασμένη κοινωνική πολιτική από όσους είχαν την τύχη να ζουν και να δουλεύουν εκείνη την εποχή σε αυτή την όμορφη χώρα. Σαν να λέμε, δηλαδή, δεν έγιναν όλα χάρη στην αμερικάνικη βοήθεια και το σχέδιο Μάρσαλ!

Το πρόβλημα, λοιπόν, όσων κόπτονται για «την κλοπή και την λεηλασία των αποθεματικών» δεν είναι το ότι το ελληνικό κράτος διατηρεί τον απόλυτο έλεγχο και τη διαχείριση του παραγόμενου πλούτου και φροντίζει να χρηματοδοτεί τις μπίζνες της αστικής τάξης, αλλά και να πληρώνει τη χασούρα της, με τα λεφτά της εργατικής. Το πρόβλημά τους είναι ότι «δεν τα επενδύει σωστά». Είναι να αναρωτιέται κανείς: αν μας έφτιαχναν πάρκα και μας έβαζαν να τρέχουμε υποχρεωτικά μια δυο ώρες την ημέρα για να είμαστε υγιείς, να μην αρρωστήσουμε και να μην επιβαρύνουμε τα ταμεία, θα έπρεπε να πετάμε από τη χαρά μας;

Ο κύριος Σπράος με πόνο ψυχής δηλώνει το 2010: «Πάντοτε τοποθετούσα τον εαυτό μου πολύ αριστερότερα του πολιτικού κέντρου. Γι΄ αυτό και είναι ειρωνεία της τύχης ότι το προσωπικό μου αποτύπωμα στην ελληνική οικονομική σκηνή είναι για πολλούς ταυτισμένο με αντιλαϊκά μέτρα».

ονειροφαντασία. Αντίθετα, ήταν πραγματικότητα για ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια και ήταν αυτή ακριβώς που έθετε εμπόδια στα όνειρα της παρέας του Σπράου. Σήμερα που το «μέσος εργαζόμενος, με σταθερή δουλειά και σύνταξη στα 65» έχει αρχίσει να θεωρείται κάτι σαν ανέκδοτο, οι βλέψεις των μεγάλων διανοπτών ίσως μοιάζουν πιο «ρεαλιστικές» από ποτέ.

> ποιος θα αναγκάσει τα αφεντικά να δίνουν περισσότερα λεφτά για πάρτη μας;

ΓΙΑ ΠΟΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, ΑΛΗΘΕΙΑ, ΜΙΛΑΜΕ;

Χρησιμοποιήσαμε παραπάνω το παράδειγμα της διαδρομής του κυρίου Σπράου για να δείξουμε ότι το ελληνικό κράτος σκέφτεται και προετοιμάζεται για τις αλλαγές στο ασφαλιστικό, και γενικότερα στην εργασία, εδώ και δεκαετίες. Δεν είναι η τρόικα και ο Σόιμπλε που το αναγκάζουν να κάνει πράγματα που δεν θέλει. Είναι οι ανάγκες και οι προτεραιότητες της αστικής τάξης που υπαγορεύουν τις όποιες κινήσεις του. Επομένως, για να καταλάβουμε τι διάολο γίνεται με τις συντάξεις, δεν μπορούμε παρά να κοιτάμε τι συμβαίνει γενικότερα με τον ελληνικό καπιταλισμό. Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Οι συντάξεις δεν είναι ούτε μαθηματικό παράδοξο, αλλά ούτε και κάποιου είδους κεκτημένο για το οποίο πρέπει να δοθεί ο νυν υπέρ πάντων αγών. Το αν και πόση σύνταξη θα πάρουμε, το αν θα δουλεύουμε μέχρι τα 80, το αν θα μπορούμε να πάμε σε ένα νοσοκομείο όταν αρρωστήσουμε, είναι ζητήματα που καθορίζονται από την πορεία του ταξικού ανταγωνισμού σε μια καπιταλιστική κοινωνία κι όχι από την ολιγωρία ή τη μοχθηρία κάποιων υπουργών. Σε τελική ανάλυση, αν το πρόβλημα των ταμείων είναι ότι τόσα χρόνια το ένα λάθος διαδέχεται το άλλο, με αποτέλεσμα αυτά να παραμένουν άδεια, γιατί δεν μπαίνει τέλος στην παρανομοποίηση των μεταναστών και γιατί δεν αναγκάζονται τα αφεντικά να πληρώνουν τις εισφορές τους, δηλαδή να κολλάνε σε όλους 8ωρα, συντάξιμα ένσημα; Έλα, όμως, που το θέμα δεν είναι λογιστικό, αλλά πολιτικό. Γιατί ποιος, αλήθεια, θα αναγκάσει τα αφεντικά να δίνουν περισσότερα λεφτά για πάρτη μας; Ποιος, δηλαδή, θα ανατιμήσει την εργατική μας δύναμη τη στιγμή που οι μόνοι που θα μπορούσαν να κάνουν κάτι τέτοιο (δηλαδή, εμείς), τρώνε τη μία κατακεφαλιά μετά την άλλη;

Αυτό που προσπαθούμε να πούμε εδώ είναι ότι μια συζήτηση για το ασφαλιστικό που δεν λαμβάνει υπόψη τη γενική διαδικασία υποτίμησης που οργανώνει εδώ και δεκαετίες το ελληνικό κράτος και την οποία εφαρμόζει με προσήλωση την τελευταία εξαετία, απλώς στερείται νοήματος. Γιατί εδώ έχουμε να κάνουμε με κάτι τόσο τεράστιο όσο η κρατική πολιτική για την εργασία. Και σε μια ιστορική συγκυρία που το ελληνικό κράτος έχει επιλέξει να κρατάει μεγάλα κομμάτια του πληθυσμού στο μεταίχμιο μεταξύ εργασίας και ανεργίας για μήνες ή και χρόνια, το να μιλάει κανείς για το «δικαίωμα στη σύνταξη», προσπερνώντας χωρίς πολλά πολλά την προαναφερθείσα συνθήκη, μοιάζει τόσο εκτός τόπου και χρόνου όσο κι ένας δεινόσαυρος στον Βόρειο Πόλο. Κατά τη γνώμη μας, δεν γίνεται να αντι-

Και για να δέσει το γλυκό: ο κύριος Γιαννίτσης, εισηγητής του περιβόητου «νομοσχεδίου Γιαννίτση» του 2001 για το ασφαλιστικό. Άλλο ένα νομοσχέδιο που αν δεν είχε «γκρεμιστεί στους δρόμους» θα είχε λύσει το πρόβλημα των συντάξεων, σύμφωνα με τα λεγόμενα των αφεντικών.

μετωπίζουμε τη σύνταξη ως το ύψιστο γεγονός, αγνοώντας τις χιλιάδες μικρές στιγμές της εργασιακής μας καθημερινότητας. Άλλωστε τώρα που το ξανασκεφτόμαστε, ο δρόμος προς τη σύνταξη των 300 ευρώ (και αν) είναι στρωμένος με τα χιλιάδες ένσημα που δεν μας κολλάνε, τις αμέτρητες απλήρωτες εργατοώρες, τις συμβάσεις ενός μήνα, τα μεγάλα διαστήματα ανεργίας, τα πεντάμηνα του ΟΑΕΔ και τα «μαύρα» μεροκάματα. Σίγουρα, πάντως, δεν γίνεται να αντιμετωπίζουμε τα ένσημα και τις συντάξεις ως αυταξία, μη βλέποντας ότι άλλο πράγμα σήμαιναν πριν από τριάντα χρόνια, άλλο πράγμα σημαίνουν για κάποιον που ακόμα και σήμερα έχει μια σταθερή δουλειά, και πολύ περισσότερο άλλο σημαίνουν για τους «ημι-νόμιμους» μετανάστες εργάτες που, συν τοις άλλοις, τα χρειάζονται και για την ανανέωση της άδειας παραμονής τους. Ας μη γελιόμαστε: τόσο τα ένσημα όσο κι οι συντάξεις καθορίζονται από τις ταξικές ισορροπίες σε κάθε δεδομένη χρονική περίοδο και δεν αποτελούν ούτε δώρο που μας χρωστάει το κράτος, ούτε «αναφαίρετο δικαίωμα» που κληρονομήσαμε από τους προηγούμενους.

> τόσο τα ένσημα όσο κι οι συντάξεις καθορίζονται από τις ταξικές ισορροπίες

Στο σημείο αυτό πρέπει, νομίζουμε, να κάνουμε μια διευκρίνηση. Σε καμία περίπτωση δεν λέμε ότι το θέμα των συντάξεων είναι αμελητέο ή ότι δεν μας αφορά, αφού ποιος ζει ποιος πεθαίνει μέχρι τα 67. Κάθε άλλο· το θέμα και σημαντικό είναι και μας αφορά άμεσα. Απλώς, μας αφορά με τον τρόπο που είπαμε και προηγουμένως: όντας κομμάτι της διαδικασίας υποτίμησης της εργασίας και της ζωής μας γενικότερα. Γιατί πώς να το κάνουμε; Όταν το κράτος διακηρύττει ότι θα μας δώσει μικρότερη ή καθόλου σύνταξη, αυξάνοντας παράλληλα τα όρια ηλικίας και κάνοντάς μας να δουλεύουμε μέχρι που να μην μπορούμε να σταθούμε στα πόδια μας, εννοεί ότι είναι διατεθειμένο να μας υποτιμάει στο διηνεκές. Σημαίνει ότι μας δίνει μια υπόσχεση για το πώς θα κυλήσουν οι επόμενες δεκαετίες. Φυσικά, τίποτα δεν είναι προδιαγεγραμμένο και νομοτελειακό. Ωστόσο, τα σημερινά δεδομένα του ταξικού ανταγωνισμού αφήνουν πολλά περιθώρια δράσης στο κράτος, το οποίο και χωρίς να χάνει τον καιρό του επιχειρεί να συντονίσει την παρούσα υποτίμηση της εργατικής μας δύναμης με την προκαταβολική υποτίμηση της μελλοντικής μας κατάστασης. Μ' αυτά και μ' αυτά, δεν θα έπρεπε να μας ξενίζει και πολύ που το «αγαπημένο μας κράτος», το οποίο θεσμοθέτησε εν μία νυκτί τη μείωση των μισθών κατά 25%, επιδιώκει τώρα να ξεφορτωθεί κι άλλα «βαρίδια».

Βέβαια, σε μια κοινωνία η οποία ψάχνει το ένσημο με τα κιάλια και σε μεγάλο βαθμό επιβιώνει τα τελευταία χρόνια της κρίσης ακριβώς λόγω των συντάξεων των γιαγιάδων και των παππούδων, το ζήτημα λαμβάνει μια επιπλέον διάσταση: αυτή του εδώ και του τώρα. Για μεγάλα κομμάτια της σημερινής ελληνικής κοινωνίας, η οποία μικρή σχέση έχει με εκείνη του 1997 ή του 2001, η σύνταξη εκ των πραγμάτων δεν είναι συνώνυμο ενός ξεκούραστου μέλλοντος. Είναι μάλλον η απαραίτητη προϋπόθεση για να βγει ο μήνας κι αποτελεί τον τελευταίο κρίκο (μαζί ίσως με το ιδιόκτητο σπίτι) που την κρατάει ακόμα σε μια μεταβατική κατάσταση μεταξύ του χθες και του αύριο. Μια κατάσταση που είναι προφανές ότι δεν μπορεί να κρατήσει για πολύ, αφού ακόμα κι αν δεν μειωθούν οι συντάξεις κάποια στιγμή οι παππούδες θα πεθάνουν και τα παιδιά και τα εγγόνια θα πρέπει να κάνουν αλλιώς τα κουμάντα τους. Η κοινωνική αυτή συνθήκη, από τη μία προσφέρει μια βαλβίδα αποσυμπίεσης και κρατάει τη διάχυτη δυσαρέσκεια σε ελεγχόμενα για το κράτος επίπεδα. Από την άλλη, όμως, θέτει ζητήματα για τη μετέπειτα διαχείριση όλων εκείνων των ανέργων που δεν παίρνουν επίδομα από τον ΟΑΕΔ και δεν έχουν κάποιο άλλο εισόδημα. Το ελληνικό κράτος γνωρίζει πολύ καλά ότι η μόνη σχέση που έχει με πολλά κοινωνικά κομμάτια περνάει σχεδόν αποκλειστικά μέσα από τη σύνταξη της γιαγιάς. Όπως επίσης γνωρίζει ότι αυτός ο τρόπος στοιχειώδους ενσωμάτωσης έχει πολύ κοντινή ημερομηνία λήξης. Η «τακτοποίηση» παρόμοιων εκκρεμοτήτων δεν θα είναι και η πιο απλή υπόθεση για τον κρατικό μηχανισμό, αφού είναι από εκείνες τις περιπτώσεις που τσιγκλάνε τις (όποιες) κοινωνικές ισορροπίες κι αυξάνουν τη δυσφορία με αλματώδεις ρυθμούς.

1. Βλ., Αντώνης Καρακούσης, «Από την εποχή του Σπράου», *Το Βήμα*, 29/11/2015.

2. Βλ., ενδεικτικά: Ιός, «Ο κ. Σπράος, ο κ. Πινέρα και ο κ. Πινοσέτ», *Ελευθεροτυπία*, 25/10/1997 και Γιώργος Σταμάτης, «Η έκθεση Σπράου: Προς μια ιδιωτικοποίηση και κεφαλαιοποίηση των κοινωνικών ασφαλίσεων», περιοδικό *Θέσεις*, τ. 63, Απρίλιος-Ιούνιος 1998.

3. *Επιτροπή για την Εξέταση της Μακροπρόθεσμης Οικονομικής Πολιτικής, Οικονομία και Συντάξεις. Συνεισφορά στον Κοινωνικό Διάλογο*, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, 1997, σελ. 74, 88.

4. Αναφέρεται στο Πάνος Καζάκος, *Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά*, Εκδ. Πατάκη, 2006 (1η έκδοση 2001), σελ. 503.

5.«Πώς χάθηκαν τα λεφτά των ταμείων», *Το Βήμα*, 08/04/2012.

6. Για τη διαχείριση των αποθεματικών την περίοδο της μεταπολίτευσης, βλέπε ενδεικτικά , «Ασφαλιστικά Ταμεία: η μεγάλη ληστεία», *Το Βήμα*, 21/08/2012.

7. Βλ., εφημερίδα *Εμπρός*, 11/03/1951.

GIVE US LIBERTY…

Η ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ LIBERTY ΩΣ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΚΤΗΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Το ότι η ελληνόκτητη ναυτιλία είναι κυρίαρχη δύναμη στον κόσμο είναι κάτι που το ξέρουν κι οι πέτρες. Το ότι είναι η βαριά βιομηχανία της Ελλάδας είναι κάτι που προσπαθεί να κρυφτεί κάτω από τις πέτρες. Η ιστορία της έχει ειπωθεί ελάχιστα. Για την ακρίβεια, οι διάφορες θεωρίες περί εξάρτησης ή κέντρου-περιφέρειας κλπ -οι πέτρες που λέγαμε-, με τις οποίες το ελληνικό κράτος με τη μέγιστη συμβολή της Αριστεράς μάς ταΐζει δεκαετίες τώρα, δεν έχουν χώρο για μια τέτοια ιστορία.

Κι όμως· η ιστορία αυτή πάει πολύ πίσω. Τόσο πίσω, μάλιστα, που προηγείται της ιστορίας του ελληνικού κράτους κι είναι αδιαχώριστη από τη γέννησή του. Συγκεκριμένα, αυτές οι δύο ιστορίες είναι τόσο αδιαχώριστες που θα μπορούσαν να ειπωθούν κι ως μια. Εδώ, στον περιορισμένο χώρο που έχουμε, θα προσπαθήσουμε να αφηγηθούμε ένα μικρό, αλλά κομβικό κατά τη γνώμη μας, επεισόδιο αυτής ακριβώς της ιστορίας. Θα μιλήσουμε, λοιπόν, για τη μαζική αγορά των φορτηγών πλοίων *Liberty* από τους Έλληνες εφοπλιστές αμέσως μετά τη λήξη του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου και την αναγέννηση της ελληνικής ναυτιλίας που σηματοδότησε αυτή η αγορά. Πριν αρχίσουμε όμως να λέμε αυτή την ιστορία, θα πούμε μια άλλη -πιο μικρή- που μπορεί να μην αναφέρεται άμεσα στους Έλληνες εφοπλιστές και το ελληνικό κράτος, είναι όμως αναγκαία για να κατανοήσουμε το πλαίσιο. Επίσης, για κάτι πειραγμένους σαν και μας που βλέπουμε την *Τεχνολογία* και τον *Πόλεμο* ως αλληλένδετα εργαλεία των αφεντικών στον ατέρμονο ταξικό πόλεμο, η ιστορία της παραγωγής των Liberty, είναι από μόνη της πολύ ενδιαφέρουσα.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΡΕΛΟΥΔΙΟ:
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΣ ΤΑ «MODEL T» ΤΩΝ ΩΚΕΑΝΩΝ

Ας πάμε, λοιπόν, πίσω στο 1940. Το πλανητικό θανατικό που ονομάστηκε Β' Παγκόσμιος Πόλεμος είχε πάρει για τα καλά μπρος. Το βρετανικό ναυτικό -το διαμάντι στο στέμμα της κραταιάς Βρετανικής Αυτοκρατορίας- αντιμετώπιζε κάτι μικροπροβληματάκια στον Ατλαντικό. Κοινώς, τα γερμανικά υποβρύχια βύθιζαν σωρηδόν τα συμμαχικά πλοία που μετέφεραν εφόδια και υλικά, απομονώνοντας ουσιαστικά τη νησιωτική Αγγλία. Τα βύθιζαν δε με πολύ ταχύτερους ρυθμούς από ό,τι τα κατασκεύαζαν τα αγγλικά ναυπηγεία. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, οι Βρετανοί απευθύνθηκαν στις, ουδέτερες ακόμη, ΗΠΑ και τον Καναδά.[1] Σκοπός τους ήταν να αναθέσουν στα αμερικανικά ναυπηγεία την κατασκευή τουλάχιστον 60 φορτηγών πλοίων των 10.000 τόνων ανά έτος. Υψηλοί στόχοι που προσέκρουαν όμως σε μικροεμπόδια. Κατά πρώτον, βάσει νόμου, τα πλοία που κατασκευάζονταν στις ΗΠΑ έπρεπε να ανήκουν σε Αμερικάνους και να έχουν αμερικανική σημαία. Κατά δεύτερον -και πιο σημαντικό- η αμερικανική ναυπηγοβιομηχανία εκείνη την εποχή δεν ασχολιόταν καθόλου με τα μεγάλα ποντοπόρα πλοία. Σε ολόκληρη τη χώρα υπήρχαν μόνο έξι ναυπηγεία ικανά να κατασκευάσουν τέτοια πλοία κι οι τεχνίτες καρφωτές[2] παίζει να ήταν ακόμη λιγότεροι. Αλλά ο καπιταλισμός, και μάλιστα εν καιρώ πολέμου, δεν κολλάει σε κάτι τέτοια. Με την κατάλληλη παρότρυνση σε χρηματική μορφή, τολμηροί ιδιώτες, όπως ο Henry J. Kaiser, ανέλαβαν να χτίσουν τα απαραίτητα ναυπηγεία (έστω κι αν δεν είχαν ξανασχοληθεί με τη ναυπηγική)[3] και το κάρφωμα αντικαταστάθηκε εξ ανάγκης από το γνωστό σπορ των αμερικανικών εργοστασίων: την ηλεκτροκόλληση. Όσο για το νομικό κώλυμα, αυτό ξεπεράστηκε σχετικά εύκολα. Τα πλοία θα παρέμεναν υπό αμερικανική ιδιοκτησία κι η Αγγλία θα τα ναύλωνε, όπως έκανε και με πλήθος άλλα πλοία (όπως για παράδειγμα, τους αρχαίους σκυλοπνίχτες που απάρτιζαν τότε το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού εμπορικού στόλου). Όπερ και εγένετο. Το πρώτο, λοιπόν, πλοίο ξεκίνησε να κατασκευάζεται τον Απρίλιο του 1941, ενώ στις 23 Αυγούστου του ίδιου χρόνου έπεφτε στη θάλασσα το πρώτο -από τις χιλιάδες που θα ακολουθούσαν-, με το όνομα «Empire Liberty».

Εντωμεταξύ, οι ΗΠΑ, αρκετά πριν την επίθεση στο Πέρλ Χάρμπορ (07/12/1941), είχαν αρχίσει να προετοιμάζονται για τη συμμετοχή τους στον πόλεμο. Στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν έναν αποδοτικό στόλο, υιοθέτησαν το σλόγκαν «Build 'Em by the Mile, Cut 'Em off by the Yard» [φτιάξε τα με το μίλι, πούλα τα με τη γιάρδα]. Τα πλοία που αρχικά είχαν αναλάβει να κατασκευάσουν για τους Βρετανούς είχαν ακριβώς αυτές τις ιδιότητες: φτιάχνονταν ως φτηνό, αναλώσιμο, πολεμικό υλικό. Το 1941, οι ΗΠΑ, βασιζόμενες στην τεχνογνωσία που είχαν κατακτήσει μέσα στα τεράστια εργοστάσια με την αλυσίδα συναρμολόγησης, τον καταμερισμό εργασίας και τη μαζική «ανειδίκευτη» εργασία -κοινώς το φορντικό μοντέλο παραγωγής-, έβαλαν στόχο να επιτύχουν την πιο μαζική παραγωγή πλοίων που είχε γίνει ποτέ. Συγκεκριμένα, μέσα στο 1941 ιδρύθηκαν εννέα μεγάλης κλίμακας ναυπηγεία, με ένα εξ αυτών να διαθέτει έντεκα ναυπηγικές σχάρες. Αλλά για να ολοκληρωθεί το σχήμα, εκτός από την τεχνική της μαζικής παραγωγής και την υποδομή έλειπε ακόμη ένα βασικό συστατικό: η ανθρώπινη εργασία. Με δεδομένο το ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εργατών δεν είχε δει ποτέ της πλοίο, τα ναυπηγεία «οργάνωσαν σχολεία για να εκπαιδεύσουν ηλεκτροκολλητές, ηλεκτρολόγους, σωληνουργούς, εφαρμοστές […]».[4] Το 1943 έφτασαν να δουλεύουν σε αυτά 700.000 εργάτες, με το 30% εξ αυτών να είναι γυναίκες. Η τεράστια μηχανή είχε πάρει μπρος κι ήταν έτοιμη να παράξει τη θαλάσσια εκδοχή του ονείρου του ευφυούς αντισημίτη, κύριου Ford, σε μια γιγαντιαία κλίμακα.

> βλέπουμε την Τεχνολογία και τον Πόλεμο ως αλληλένδετα εργαλεία των αφεντικών στον ταξικό πόλεμο

Τα πρωτοπόρα ναυπηγεία του κ. Kaiser χρειάστηκαν 197 ημέρες να παραδώσουν το πρώτο πλοίο τους. Το '42, ένα μόλις χρόνο αργότερα, το ρεκόρ παράδοσης έφτασε στις 16 ημέρες. Έως το τέλος του '42, από όλα τα ναυπηγεία είχαν παραδοθεί 746 πλοία, ενώ το '43 παραδόθηκαν 1.238· τα περισσότερα, αρκετά πριν από την ημερομηνία παράδοσής τους. Έως το τέλος του πολέμου, είχαν ναυπηγηθεί 2.770 φορτηγά πλοία Liberty. Τα συγκεκριμένα πλοία με την

Όπως ακριβώς σε όλη την αμερικανική παραγωγή κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, έτσι και στα ναυπηγεία μεγάλο κομμάτι του εργατικού δυναμικού ήταν γυναίκες. Εκατοντάδες χιλιάδες «Rosies» (κατά το όνομα που έδιναν στις γυναικείες εργατικές φιγούρες των προπαγανδιστικών αφισών) εργάστηκαν για να παραχθούν χιλιάδες πλοία. Βέβαια, το ότι η βιομηχανία των ΗΠΑ χρησιμοποίησε ακόμα και έγχρωμες γυναίκες σε θέσεις που έως τότε ήταν ανδρικό οχυρό, δεν είχε να κάνει με καμιά προοδευτικότητα, αλλά με την καπιταλιστική ευελιξία. Εξάλλου μετά τον πόλεμο τα «κεκτημένα» εξαφανίστηκαν άμεσα και η ταξική, φυλετική και έμφυλη καταπίεση έμειναν ως οι μόνες ενδείξεις της καπιταλιστικής προόδου.

τεχνική ονομασία EC2 (Emergency Cargo 2) κατέληξαν να αποτελούν ένα ναυπηγικό «θαύμα» της εποχής:

> Εξήντα τοις εκατό του πλοίου ήταν προκατασκευασμένο με περισσότερα από 152.000 πόδια ηλεκτροκόλληση. Συνολικά 97 προκατασκευασμένα τμήματα προωθούνταν από τις εγκαταστάσεις στις σχάρες. Το σκάφος το συνθέτανε τεράστια κομμάτια 250 τόνων το καθένα, που έμπαιναν στη θέση τους με όλα τα εσωτερικά παρακολουθήματά τους, ακόμα και τους καθρέφτες, τις σκάλες για τις κουκέτες, τα φιλιστρίνια, τα καλοριφέρ, τους ανεμιστήρες κ.λ.π. Δεκαεπτά ηλεκτροκολλητικές μηχανές δούλευαν σε κάθε πλευρά του σκάφους. Όπως έλεγε κάποιος, το EC2 ήταν «τυποποιημένο ως την τελευταία του μικρή ροδέλα ή τον τελευταίο μεντεσέ της πόρτας». Τα λίμπερτυ παράγονταν όπως τα αυτοκίνητα και τόσο γρήγορα που μερικές φορές οι χρωματιστές τους δούλευαν ακόμα καθώς αυτά γλιστρούσαν πάνω στις σχάρες τους, για να πέσουν στο νερό.[5]

Ακριβώς όμως επειδή κατασκευάζονταν για να εξυπηρετήσουν βραχυπρόθεσμους στόχους –να μεταφέρουν όσο πιο πολλά εφόδια μπορούσαν εν καιρώ πολέμου- και με δεδομένο ότι πολλά από αυτά θα βυθίζονταν, ρίχνονταν στο νερό έχοντας τα απολύτως απαραίτητα· κι η αισθητική δεν ήταν ένα από αυτά. Κοινώς, ήταν αργά κι άσχημα. Ονομάστηκαν «Στόλος της Ελευθερίας (Liberty fleet)» για να διασκεδάσουν τον Τύπο που ήδη τα είχε ονομάσει «ασχημόπαπα» και «μαούνες της θάλασσας». Εξ ου και το όνομα Liberty που έμενε να τα ακολουθεί σε όλη τη διάρκεια των θαλάσσιων περιπετειών τους, οι οποίες συνεχίστηκαν και μετά τη λήξη του πολέμου.

Παρ' όλα αυτά, ο πόλεμος κάποτε έληξε. Μετά τη «νίκη των δημοκρατικών δυνάμεων της υφηλίου απέναντι στον φασισμό» και το ξαναμοίρασμα του κόσμου μεταξύ των αφεντικών του πλανήτη, ο μεγάλος νικητής, οι ΗΠΑ, βρέθηκαν να διαθέτουν έναν τεράστιο στόλο φορτηγών πλοίων και πάρα μα πάρα πολλούς υποψήφιους αγοραστές, μιας και το μέγεθος του παγκόσμιου εμπορικού στόλου στη διάρκεια του πολέμου είχε συρρικνωθεί δραματικά.

ΤΟΡΠΙΛΗ ΚΑΙ ΤΑΛΙΡΟ
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΗΔΕΣ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ας γυρίσουμε τώρα λίγο πίσω κι ας δούμε τι έκαναν οι Έλληνες καραβοκύρηδες, ενώ στην άλλη μεριά του Ατλαντικού χτιζόταν το φορντικό θαύμα των θαλασσών.

Καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου, οι Έλληνες εφοπλιστές είχαν αρχίσει να αναδεικνύονται ως μία από τις μεγάλες εμπορικές ναυτικές δυνάμεις[6] κι είχαν ήδη αναπτύξει πολύ στενές σχέσεις με το Σίτι του Λονδίνου - κέντρο της παγκόσμιας ναυτιλίας τότε. Το αγγλικό χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο στήριζε τις αγοροπωλησίες πλοίων και τα ελληνόκτητα πλοία ναυλώνονταν από Βρετανούς ιδιώτες και την αγγλική κυβέρνηση. Πλήθος ελληνικών ναυτιλιακών εταιριών είχαν την έδρα τους ή τα γραφεία των θυγατρικών τους στο Λονδίνο· σε σημείο μάλιστα που το 1935 αρκετά από αυτά σχημάτισαν, με πρωτοβουλία του εφοπλιστή Κουλουκουντή, την Ελληνική Επιτροπή Ναυτιλιακής Συνεργασίας του Λονδίνου.

οι Έλληνες εφοπλιστές είχαν αρχίσει να αναδεικνύονται ως μία από τις μεγάλες εμπορικές ναυτικές δυνάμεις

Όταν ξέσπασε στην Ευρώπη ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος το 1939, ένα μέρος του ελληνικού εμπορικού στόλου ήδη ναυλωνόταν από την αγγλική κυβέρνηση για τις ανάγκες ανεφοδιασμού και εμπορίου. Βέβαια, εκείνη την εποχή η Ελλάδα ήταν ένα ουδέτερο κράτος και τα εμπορικά πλοία με ελληνική σημαία μπορούσαν ακόμη να ναυλώνονται από οποιονδήποτε -ακόμη και τη ναζιστική Γερμανία- προνόμιο που κάποιοι φρόντιζαν σιωπηλά να αξιοποιούν. Το 1940 όμως, μετά και την εμπλοκή της Ελλάδος στον πόλεμο ενάντια στην Ιταλία (κι ενώ οι υπόλοιποι πατριώτες καραβοκύρηδες μετέφεραν άρον άρον τις εταιρείες τους σε Λονδίνο και Νέα Υόρκη), η αγγλική κυβέρνηση, θέλοντας να εξασφαλίσει τη συνέχιση του εμπορικού της εφοδιασμού, συμφώνησε για τη χρονοναύλωση[7] όλων των ελληνικών πλοίων για όλη τη διάρκεια του πολέμου. Η ελληνική κυβέρνηση μεσολάβησε μεταξύ Αγγλίας κι εφοπλιστών διεκδικώντας για τους τελευταίους όσο πιο ευνοϊκούς όρους μπορούσε. Η όλη διαδικασία θα γινόταν μέσω ατομικών ιδιωτικών συμβολαίων. Η κατάληψη όμως της Ελλάδας από

τις γερμανικές δυνάμεις άλλαξε λίγο τα δεδομένα. Με το ελληνικό κράτος υπό κατοχή, τα πλοία με ελληνική σημαία θεωρούνταν δυνάμει εχθρικά[8] κι η συμφωνία έπρεπε να ξαναφτιαχτεί. Βάσει πλέον της ανανεωμένης συμφωνίας, έμπαινε ως «προσωρινός διαχειριστής» [disponent owner] όλων των πλοίων η εξόριστη ελληνική κυβέρνηση. Αυτό σήμαινε ότι είχε την πλήρη διαχείρισή τους χωρίς όμως να έχει και την ιδιοκτησία τους. Κατόπιν, η ελληνική κυβέρνηση επίταξε όσα πλοία δεν είχαν κλείσει συμφωνία με τους συμμάχους και χρονοναύλωσε το σύνολο του στόλου στο υπουργείο πολεμικών μεταφορών της Αγγλίας με σταθερή χρέωση. Ταυτόχρονα, επειδή για τον ίδιο λόγο τα ατομικά ασφαλιστήρια συμβόλαια έπαψαν να ισχύουν, υπογράφτηκαν καινούρια. Η συνολική συμφωνία είχε και μια μικρή «λεπτομέρεια» που θα παίξει το ρόλο της στη συνέχεια της ιστορίας μας.

> Σύμφωνα με το άρθρο 8β της αγγλοελληνικής συμφωνίας, όλες οι ασφαλιστικές αποζημιώσεις των απολεσθέντων πλοίων και οι εισπράξεις από τη χρονοναύλωση στην αγγλική κυβέρνηση, έπρεπε να κατατεθούν σε δεσμευμένους λογαριασμούς στην Κεντρική Τράπεζα της Αγγλίας στο όνομα (in trust) της ελληνικής κυβέρνησης.[9]

Αυτή, λοιπόν, η «λεπτομέρεια», την οποία προώθησαν τόσο η αγγλική όσο κι η ελληνική κυβέρνηση, μετά την πικρή εμπειρία του Α' Παγκοσμίου Πολέμου,[10] ενόχλησε σφόδρα τους πατριώτες εφοπλιστές α) διότι τους απαγόρευε να εξασκήσουν αυτό που οι ίδιοι ονόμαζαν «ελληνικό εμπορικό δαιμόνιο» κι όλοι οι άλλοι απλή αισχροκέρδεια· δηλαδή το να αυξάνουν κατακόρυφα τα ναύλα σε αναλογία με τις τορπίλες που τρώγανε τα καράβια κι οι ναυτικοί (οι οποίοι, προφανώς, δεν δικαιούνταν την ίδια αναλογία στις αμοιβές) και β) γιατί τα ασφάλιστρα για κάθε «χρυσό» ναυάγιο δεν περνούσαν κατευθείαν στα χέρια τους. Παρ' όλες τις διαβεβαιώσεις των κυβερνώντων ότι δεν διακατέχονταν από το ίδιο «δαιμόνιο» κι ότι φρόντιζαν με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα του ελληνικού κεφαλαίου, η γκρίνια εξακολούθησε όπως θα δούμε και στη μεταπολεμική περίοδο. Μ' αυτά και μ' αυτά, το γεγονός είναι ότι το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο βρήκε μια χρυσή ευκαιρία στον πόλεμο.

> Με την έναρξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ο Ελληνικός εμπορικός στόλος, ο οποίος αποτελούσε έως τότε τον «περίγελο» της παγκόσμιας ναυτιλιακής αγοράς, για την παλαιότητά του, κλήθηκε να συνεισφέρει και προσέφερε σε ένα κύριο έργο, αυτό των συμμαχικών πολεμικών μεταφορών. Τα έως εκείνη τη στιγμή, συσσωρευμένα και χρόνια «αδιέξοδα» της ελληνικής ναυτιλίας, παλαιότητα και αθλιότητα των πλοίων, (μόνο 21 από το σύνολο των 535 ήταν κατασκευής νεότερης του 1935), η προτίμηση της σημαίας, ο κρατικός προστατευτισμός των άλλων χωρών προς την εμπορική τους ναυτιλία και η αύξηση των επασφαλίστρων παραμερίστηκαν. Ολόκληρος ο ποντοπόρος Ελληνικός φορτηγός στόλος, εκτός από λίγα πλοία που είχαν διατεθεί για τις προς την Ελλάδα μεταφορές και δέκα πλοία που είχαν ναυλωθεί για λογαριασμό της Ελβετικής κυβέρνησης, τέθηκε στη διάθεση των συμμάχων.[11]

Στη διάρκεια του πολέμου, το αγγλικό κράτος είχε αναλάβει να αντικαθιστά τις απώλειες των πλοίων που ναύλωνε πουλώντας στους πλοιοκτήτες αντίστοιχα πλοία. Η αλήθεια είναι πως δεν ξέρουμε πώς σκόπευε να φέρει βόλτα ένα τέτοιο μεγαλεπήβολο πλάνο, αλλά, όσον αφορά τους Έλληνες, δεν χρειάστηκε. Οι «θαλασσοπνιγμένοι» εφοπλιστάδες αρνούνταν συστηματικά μέχρι το τέλος του πολέμου να αγοράσουν καινούρια πλοία από τους Άγγλους, γιατί έβρισκαν χαμηλή τη σταθερή χρονοναύλωση και προτιμούσαν τα σίγουρα κέρδη της ασφάλειας. Όλα τα καλά όμως κάποτε τελειώνουν. Έτσι, με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η ελληνική ναυτιλία βρέθηκε συρρικνωμένη κατά 72%, σχεδόν κατεστραμμένη θα έλεγε κανείς. Από τα 455 πλοία, τα 351 ήταν βυθισμένα, 2.000 ναυτικοί νεκροί και 2.500 ανίκανοι να εργαστούν. Κατά έναν «περίεργο» τρόπο, οι μόνοι που βγήκαν κατά πολύ πλουσιότεροι από αυτή την καταστροφή ήταν οι πατριώτες καραβοκύρηδες.

το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο βρήκε μια χρυσή ευκαιρία στον πόλεμο

«ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ ΠΛΟΙΑ» ΚΑΙ «ΔΑΙΜΟΝΙΟΙ» ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ

Κι έτσι, επιστρέφουμε στο σημείο που στη μία μεριά του Ατλαντικού έχουμε το συσσωρευμένο «ναυπηγικό θαύμα» και στην άλλη το συσσωρευμένο εφοπλιστικό κεφάλαιο έτοιμο για νέες περιπέτειες.

Η αλήθεια είναι ότι το ελληνικό «δαιμόνιο» ήταν πολύ πιο έτοιμο από το αμερικανικό κράτος να προβεί σε κινήσεις. Ήδη από το 1945, ο πολυπράγμων και τότε πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Εφοπλιστών Νέας Υόρκης, κ. Κουλουκουντής,[12] έχοντας κάποια γνώση των μελλοντικών αμερικανικών σχεδίων, έριχνε τη γραμμή:

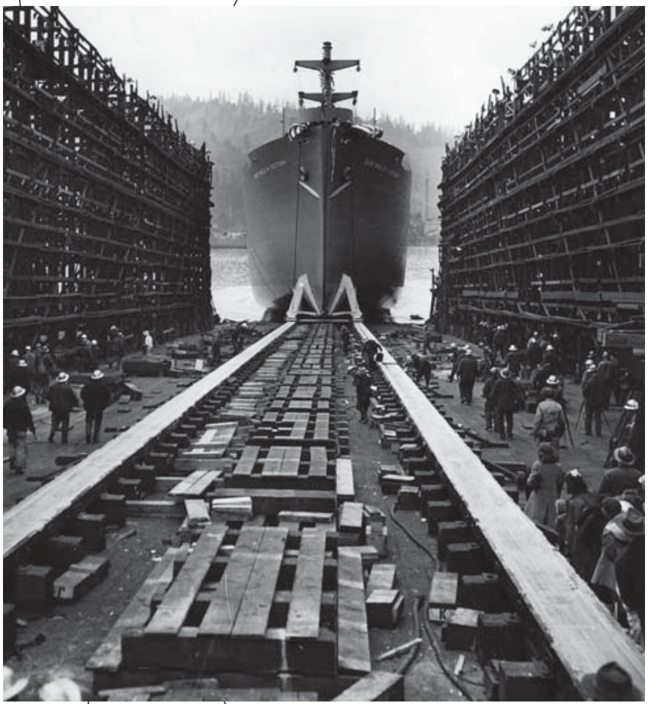
> Επί τη προόψει των πιθανών τούτων εξελίξεων στηριζόμεθα επί του τύπου των "Λίμπερτυ" ως την κυρίαν πηγή της αντικαταστάσεως των βυθισθέντων ελληνικών πλοίων. Συνηγορούμεν διά την εξ ολοκλήρου αντικατάστασιν των απολεσθέντων ελληνικών «τραμπ» διά των «λίμπερτυ»[13]

Τον Μάρτιο του 1946 η κυβέρνηση των ΗΠΑ, μετά από πολλές καθυστερήσεις, ψήφισε τον νόμο περί Πωλήσεως Πλοίων [Ship Sales Act], ο οποίος επέτρεπε πλέον την πώληση σε ξένους αγοραστές.[14] Πολύ ωραία θα έλεγε κάποιος, αλλά υπήρχαν κάποια μικρά ζητηματάκια που εμπόδιζαν πρόσκαιρα τους δαιμόνιους εφοπλιστές μας να αρχίσουν τα πανηγύρια και τις αθρόες αγορές. Πρώτον, οι Αμερικάνοι δεν έβγαζαν μονομιάς τα Liberty στο σφυρί, αλλά σε δόσεις - μικρή προσφορά, μεγάλη ζήτηση, άρα μεγάλος ανταγωνισμός. Δεύτερον, οι ΗΠΑ ξεκαθάρισαν ότι δεν επρόκειτο να κάνουν καμία συναλλαγή σε άλλο νόμισμα εκτός του δολαρίου. Οι Έλληνες εφοπλιστές διέθεταν ελάχιστα δολάρια, μιας κι οι ναυλώσεις κι οι ασφάλειες πληρώνονταν σε λίρες στερλίνες· και μάλιστα δεσμευμένες στις αγγλικές τράπεζες. Επίσης, η νομισματική μετατροπή ήταν άκρως περιορισμένη. Τρίτον και σε άμεση συνάφεια με το δεύτερο, οι ΗΠΑ δεν δέχονταν να πουλήσουν επί πιστώσει σε κανέναν ιδιώτη, παρά μόνο με κρατική εγγύηση. Αυτοί οι σκόπελοι όμως δεν πτόησαν τους Έλληνες που, βλέποντας από τη μία τις ευκαιρίες της καπιταλιστικής ανάπτυξης να ανοίγονται μπροστά τους και από την άλλη τους επίδοξους ανταγωνιστές να μαζεύονται, ξυπνούσε μέσα τους μια μίξη λαγωνικού και πίτμπουλ. Η πρόταση ξεπεράσματος ήταν άμεση και κατατέθηκε σε μακροσκελές υπόμνημα της Ένωσης Ελλήνων Εφοπλιστών Νέας Υόρκης [ΕΕΕ Ν.Υ]. Σε αυτό το κατεβατό, αφού αραδιάζονταν οι θυσίες των πατριωτών εφοπλιστών στον πόλεμο κι αφού επιβεβαιωνόταν όλη τους η καλή διάθεση να αγοράσουν τοις μετρητοίς τα αμερικανικά πλοία, εάν αυτό ήταν δυνατόν, ο συντάκτης της έμπαινε στο ψητό, διατυπώνοντας λύσεις για τα καίρια προβλήματα που αντιμετώπιζε η ελληνόκτητη ναυτιλία:

> [Οι εφοπλιστές] υπολογίζουν πάντως, εις την υποστήριξην της Ελληνικής Κυβερνήσεως διά να επιτύχουν την συμφωνίαν με την «Ναυτιλιακήν Επιτροπή» [των ΗΠΑ] [...]. θα είναι [...] δυνατόν να επιτύχωμεν την πώλησιν, εάν η Κυβέρνησις παράσχη την εγγύησιν

της διά τα δάνεια αν η Τράπεζα της Ελλάδος γίνη αυτή η εγγυήτρια. Αι πιστώσεις, ατυχώς, είναι αναγκαίαι διά την ανασυγκρότησιν της Ναυτιλίας μας. Ακόμη και αν το σύνολον των εφοπλιστικών κεφαλαίων εις το Λονδίνον ήθελε χρησιμοποιηθή, μόλις το ήμισυ της απολεσθείσας χωρητικότητας θα ήτο δυνατόν να ανακτηθή. Πρέπει, πάντως να κρατήσωμεν αποθεματικόν τι κεφάλαιον διά να εκκινήσωμεν τα σκάφη, αλλά και διά να αντικρύσωμεν κάθε μελλοντικήν δυσχέρειαν διά την καταβολήν των τοκοχρεωλυτικών δόσεων. [...]

Υπό την προϋπόθεσιν, ότι η Κυβέρνησις και το αρμόδιο Υπουργείον της Ναυτιλίας θα μας παράσχουν την διαβεβαίωσιν, ότι τα έξοδα διαχειρίσεως του ελληνικού πλοίου θα περιορισθούν εις το επίπεδον του αγγλικού, του κυριωτέρου ανταγωνιστού μας, θα είμεθα ικανοί να αντιμετωπίσωμεν επιτυχώς τον διεθνή ανταγωνισμόν [...]. Εις το σημείον αυτό έγκειται η πραγματική δυσχέρεια και χωρίς την προϋπόθεσιν αυτήν το έργον της ανορθώσεως θα υστερήση σημαντικά και θα σημάνει την οριστικήν καταστροφήν της ελληνικής ναυτικής βιομηχανίας.

Κρατήστε για αργότερα το πού «έγκειται η πραγματική δυσχέρεια» και συνεχίζουμε. Το αμερικανικό κράτος, λοιπόν, συμφώνησε στην πώληση 100 πλοίων στους Έλληνες εφοπλιστές με τους όρους που αναφέραμε κι οι οποίοι ήδη περιόριζαν τη λίστα των υποψήφιων αγοραστών σε όσους είχαν ή μπορούσαν να βρουν άμεσα ρευστό σε δολάρια. Από τη μεριά τους, οι δαιμόνιοι εφοπλιστάδες αντιλαμβάνονταν πλήρως το στρίμωγμα που φάγανε. Καταλαβαίνουμε ότι οι παραπάνω διπλωματικά διατυπωμένες προτάσεις σε πεθαμένη γλώσσα οδηγούν σε πονοκεφάλιασμα, οπότε ας αναδιατυπώσουμε. Οι Έλληνες εφοπλιστές βρίσκονταν σε δυσχερή θέση. Το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων τους ήταν δεσμευμένο. Οι ΗΠΑ δεν τους πωλούσαν με πίστωση κι οι ανταγωνιστές μπορεί να μην είχαν το γονιδιακό «δαιμόνιο», πάντως βλαμμένοι δεν ήταν για να αφήνουν τέτοιες ευκαιρίες. Αν το ελληνικό κράτος έμπαινε ως εγγυητής, όλα τα προβλήματα λύνονταν ως διά μαγείας. Όσοι προκρίνονταν στη λίστα, αποκτούσαν 100 έτοιμα πλοία (έστω «αργά κι άσχημα») καταβάλλοντας μόνο το, βάσει νόμου, 25% σε μετρητά (16.500.000 δολάρια από το συνολικό κόστος των 65.000.000) και χωρίς καμιά εγγύηση από μέρους τους· με μόνη υποχρέωση να έχουν την ελληνική σημαία. Ταυτόχρονα, θα μπορούσαν να παραγγείλουν με τα δικά τους κεφάλαια, άλλα, καινούρια πλοία και να τα κυκλοφορούν με όποια σημαία θέλουν. Επίσης, οι ισχυρισμοί ότι χρειάζονταν τα κεφάλαιά τους για να πληρώνουν τους τόκους, πρέπει να εκληφθούν ως άκρατη παπαρολογία. Πρώτον, γιατί τα ναύλα τότε είχαν ανέβει τόσο, ώστε κάθε πλοίο μπορούσε να ξεχρεωθεί με ελάχιστα ταξίδια και δεύτερον, αν γινόταν καμιά στραβή -όπως, για παράδειγμα να πέσουν κατακόρυφα τα ναύλα- και δε μπορούσαν να αποπληρώσουν τα δάνεια, δεν είχαν καμιά νομική υποχρέωση ούτε στο ελληνικό κράτος ούτε στο αμερικανικό. Υπάρχει βέβαια κι η ηθική υποχρέωσις... εντάξει μη γελάτε, λέμε καμιά μαλακία να ελαφραίνει το κείμενο. Απεναντίας, λοιπόν, το ημι-κατεστραμμένο ελληνικό κράτος, που ήδη είχε ζητήσει σημαντική οικονομική βοήθεια από τις ΗΠΑ, θα βρισκόταν με άλλα 48.500.000 δολάρια δημόσιο χρέος.

οι «νικητές» των διαπραγματεύσεων βρέθηκαν με ένα στόλο έτοιμων φορτηγών

Αυτό πάντως που δεν ήταν παπαρολογία από τους ισχυρισμούς των εφοπλιστάδων, ήταν το επείγον του πράγματος. Με τα απανταχού σκυλόψαρα του εφοπλιστικού κεφαλαίου να έχουν μυριστεί αμερικανικό λαυράκι, το ζήτημα έπρεπε να λυθεί άμεσα. Από τη μεριά του, το ελληνικό κράτος υπήρξε κάτι παραπάνω από πρόθυμο να «βάλει πλάτη». Δέχτηκε αμέσως να μπει εγγυητής. Ζήτησε όμως αυτό που φαινόταν αυτονόητο· δηλαδή, να λάβει με τη σειρά του εγγυήσεις από τους αγοραστές, οι οποίες και θα το κάλυπταν σε περίπτωση στραβής. Συγκεκριμένα, πρότεινε να μπουν ως αντεγγύηση τα δεσμευμένα κεφάλαια στις αγγλικές τράπεζες. Εάν δε, χρησιμοποιούνταν για αγορές άλλων πλοίων, να έμπαιναν υποθήκη στο ελληνικό δημόσιο αυτά τα πλοία. «Παραδόξως», το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο, παρ' όλο τον πατριωτισμό που το διέκρινε, καθόλου δεν ενθουσιάστηκε με αυτή την πρόταση. Ακολούθησε μια μίξη παζαριού, πιέσεων και φαινομενικών εκβιασμών, μέσω ανταλλαγής πλήθους επιστολών και τηλεγραφημάτων, στα οποία οι Έλληνες εφοπλιστές, αφού τόνιζαν το κατεπείγον -μιας και η μοιρασιά είχε ήδη αρχίσει-, έθεταν ζήτημα στην ελληνική κυβέρνηση ότι αν επιμείνει, θα αποχωρήσουν από τη λίστα (στην οποία υπογείως σκοτώνονταν μεταξύ τους για το ποιος θα πρωτοέμπαινε). Κατόπιν, για να δείξουν τη «διαλλακτικότητά» τους, υποχωρούσαν από την αρχική τους θέση, προσφέροντας επιπλέον 10% επί της εγγυήσεως, αφήνοντας χρεωμένο το κράτος με μόνο κάτι παραπάνω από 43.500.000 δολάρια. Η αλήθεια είναι πως οι ιθύνοντες του «ριγμένου» μέρους δεν έδειξαν και καμιά τρελή μαχητικότητα. Το όλο αλισβερίσι τελείωσε δύο μήνες μετά το πρώτο υπόμνημα, με την ελληνική κυβέρνηση να δίνει το ok για να προχωρήσει η συμφωνία με την αμερικανική Επιτροπή Ναυτιλίας που ήταν υπεύθυνη για τις πωλήσεις των Liberty. Στη συνέχεια, οι καταχαρούμενοι καραβοκύρηδες βάλθηκαν να δηλώνουν με πλήθος τηλεγραφημάτων την ευγνωμοσύνη τους για την «αποτελεσματικήν κρατικήν αρωγήν», αλλά και να υπενθυμίζουν ότι οι υποχρεώσεις του κράτους απέναντι στην αστική του τάξη ποτέ δεν τελειώνουν· ευχόμενοι ότι «υμετέρα παράστασις ελπίζομεν συνεχισθή, ώστε αποκαθισταμένων ομαλών συνθηκών εργασίας επί των πλοίων, βάσει αγγλικών κανονισμών, να ολοκληρωθή η ναυτιλιακή μας ανασυγκρότησις».

Κι έτσι, με το πέρας της διαδικασίας, οι «νικητές» των διαπραγματεύσεων βρέθηκαν με ένα στόλο έτοιμων φορτηγών πλοίων και με

άθικτα κεφάλαια για να επενδύσουν σε περαιτέρω αγορές και παραγγελίες. Με τη ζήτηση στην αγορά να αυξάνεται κατακόρυφα, καθώς είχε ξεκινήσει η ξέφρενη μεταπολεμική ανάπτυξη και τα ναύλα να χτυπάνε κόκκινο, οι Έλληνες εφοπλιστές έβαζαν τις βάσεις για να διεκδικήσουν και να κατακτήσουν μέσα στις επόμενες δεκαετίες την πρωτιά στην ποντοπόρο εμπορική ναυτιλία. Σύμφωνα με την Τ. Χαρλαύτη:

> Μεταξύ του 1946-1949 οι Έλληνες εφοπλιστές μπόρεσαν να αγοράσουν άλλα τριακόσια περίπου πλοία Λίμπερτι, που έθεσαν υπό σημαίες ευκαιρίας και τα οποία απέδωσαν ισοδύναμα ποσά εισοδήματος που εκτοξεύθηκαν στη διάρκεια των υψηλών ναύλων του πολέμου της Κορέας. Η αγορά των Λίμπερτι αποδείχθηκε θεμελιώδης για τη μεταπολεμική ανάπτυξη του ελληνόκτητου στόλου.
>
> Ο πόλεμος της Κορέας, στις αρχές του '50, που κλιμάκωσε τους φόβους για μια νέα διεθνή σύρραξη και εκτόξευσε τους ναύλους σε μεγάλα ύψη, απέδωσε ασύλληπτα κέρδη στους Έλληνες εφοπλιστές, παραδοσιακούς και νεοεισερχόμενους. Αυτή η «χρυσή» περίοδος ακόμη μνημονεύεται από τους εφοπλιστικούς κύκλους ως εκείνη όπου «ένα ταξίδι έκαμε δυο βαπόρια». Και ουσιαστικά, ακριβώς μετά απ' αυτήν την περίοδο, οι Έλληνες έγιναν οι καλύτεροι πελάτες των ευρωπαϊκών και ιαπωνικών ναυπηγείων.[15]

Η αγορά, λοιπόν, των «ευλογημένων πλοίων», όπως τα ονόμασε ο ελληνικός Τύπος, ήταν ακριβώς η αφετηρία για να αναγεννηθεί η ελληνική εμπορική ναυτιλία. Η μεταπολεμική «χρυσή εποχή» του καπιταλισμού που τόσο μνημονεύεται υπήρξε και για το ελληνικό κεφάλαιο· μόνο που δεν συνέβη εντός των συνόρων του και, κατά τη γνώμη μας, υπήρχαν σοβαροί λόγοι για αυτό.

ΜΙΚΡΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ...

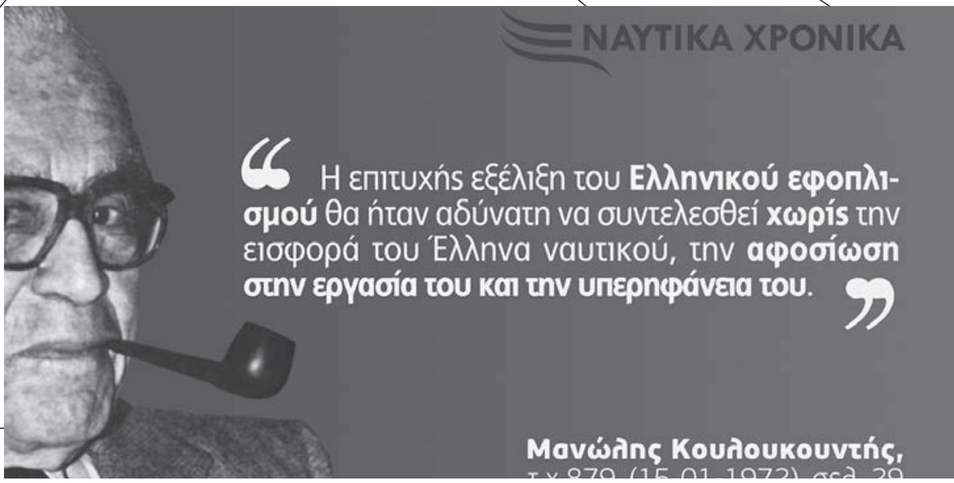
Στη σύντομη ιστορία που είπαμε παραπάνω, ίσως προκαλεί κάποιες απορίες η κάπως «περίεργη» συμπεριφορά του ελληνικού κράτους· ήταν, εντούτοις, απολύτως λογική. Απέρρεε από τις συνθήκες που επικρατούσαν και τις αντιθέσεις που δημιουργούνταν εντός του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού στη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο.

Καταρχάς, το ελληνικό κράτος ήταν (κι είναι) εκφραστής και διαχειριστής του ελληνικού καπιταλισμού στο σύνολό του. Ως τέτοιο καλούνταν να φροντίσει το συμφέρον του κυρίαρχου κομματιού της αστικής του τάξης -του εφοπλιστικού κεφαλαίου- χωρίς αυτό να δημιουργεί τεράστια ρίσκα για την ίδια του τη δομή και λειτουργία ή για το σύνολο της αστικής του τάξης. Γι' αυτό έψαχνε να δει αν υπάρχει τρόπος να μπει ως εγγυητής, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι δεν θα αφήσει τελείως εκτεθειμένο το τραπεζικό του σύστημα και άρα την εύρυθμη λειτουργία του εθνικού του κεφαλαίου. Κοινώς, το μεταπολεμικό ελληνικό κράτος προσπαθούσε να φέρει βόλτα μια παράλληλη διαδικασία. Από τη μία, να σταθεί στα πόδια του κι από την άλλη, να στηρίξει πλήρως την αστική του τάξη. Το αποτέλεσμα, βέβαια, μάς δείχνει ότι ουσιαστικά το κράτος δεν έχει τέτοια διλήμματα. Η στήριξη του εθνικού κεφαλαίου, με όποιο κόστος και ρίσκο, ήταν η μόνη απόφαση που μπορούσε τελικά να πάρει. Γιατί πολύ απλά, αλλιώς δεν είχε λόγο ύπαρξης.

Κατά δεύτερον, θυμίζουμε ότι την εποχή κατά την οποία εξελίσσεται η ιστορία μας, το ελληνικό κράτος βρισκόταν ίσως στην πιο κρίσιμη στιγμή της ιστορίας του. Εντός του διεξαγόταν ένας πραγματικός, αιματηρός εμφύλιος. Η προτεραιότητά του, λοιπόν, δεν ήταν να ανασυγκροτήσει τον εγχώριο καπιταλισμό στα πρότυπα των άλλων δυτικών κρατών, αλλά να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τον εσωτερικό εχθρό· τόσο στρατιωτικά, όσο και πολιτικά. Το τι σήμαινε η στρατιωτική αντιμετώπιση είναι (ελπίζουμε) μια γνωστή ιστορία. Όσο για την πολιτική αντιμετώπιση, ήταν μια πολύπλοκη και μακροχρόνια διαδικασία. Όσον αφορά το θέμα του κειμένου μας, πάντως, νομίζουμε ότι αυτός ήταν ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους το ελληνικό κράτος επέλεξε στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια να μην ακολουθήσει πιστά το κεϋνσιανό μοντέλο -που σήμαινε συγκέντρωση κεφαλαίου κι «ειρηνική» διαχείριση της εργατικής τάξης-, αλλά να προτάξει στο εσωτερικό του την ανάπτυξη ελαφριάς βιομηχανίας με άπειρες μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Κι ας μην ξεχνάμε ότι ταυτόχρονα έστηνε έναν κρατικό γραφειοκρατικό και κατασταλτικό μηχανισμό και προωθούσε τη γιγάντωση μιας εθνικόφρονης μικροαστικής τάξης ως ανάχωμα απέναντι στην εργατική τάξη, με την οποία ο «διάλογος» γινόταν με σφαίρες. Η ραγδαία ανάπτυξη του εφοπλιστικού κεφαλαίου ήταν, λοιπόν, εκτός των άλλων, και μια διέξοδος από την παραπάνω κατάσταση. Το ελληνικό κεφάλαιο αποκτούσε βαριά βιομηχανία, εξαπλωμένη σε όλους τους ωκεανούς, χωρίς τα βαρίδια του κεϋνσιανισμού. Αντιθέτως, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί βάσιμα ότι στη ναυτιλία εφαρμόστηκαν πολύ νωρίτερα πρακτικές που αργότερα ονομάστηκαν «νεοφιλελεύθερες».

> το ελληνικό κεφάλαιο αποκτούσε βαριά βιομηχανία, εξαπλωμένη σε όλους τους ωκεανούς

Το δεύτερο σημείο που θα θέλαμε να εστιάσουμε είναι το άλλο μείζον πρόβλημα των καραβοκύρηδων· εκείνη η «πραγματική δυσχέρεια» που μνημονεύεται με διπλωματική γλώσσα τόσο στην τελευταία παράγραφο του υπομνήματος όσο και στις ευχαριστίες που παραθέσαμε παραπάνω. Βλέπετε, οι Έλληνες εφοπλιστές είχαν αποκτήσει στη διάρκεια του πολέμου ένα εξίσου σημαντικό -αν όχι σημαντικότερο- πρόβλημα από τον ενδοκαπιταλιστικό ανταγωνισμό και καλούσαν επιτακτικά το κράτος να τους το λύσει. Τα «έξοδα διαχείρισης του ελληνικού πλοίου» ή αλλιώς οι «ομαλές συνθήκες εργασίας επί των πλοίων» ή, με τα δικά μας λόγια, η «αξία της εργατικής δύναμης των ναυτεργατών», είχαν ανέβει κατακόρυφα. Η ιστορία της μακροχρόνιας και αιματηρής ταξικής μάχης που διεξαγόταν εντός του ελληνικού εφοπλισμού αξίζει να ειπωθεί ξεχωριστά. Εδώ, θα αρκεστούμε να πούμε ότι εν μέσω πολέμου, το 1943, η ομοσπονδία των ναυτεργατικών οργανώσεων διεκδίκησε και πέτυχε μια νέα συλλογική σύμβαση που αναιρούσε την προηγούμενη της μεταξικής δικτατορίας κι αναβάθμιζε άρδην τις αμοιβές και τις συνθήκες διαβίωσης στο πλοίο. Το τέλος του πολέμου βρήκε τους Έλληνες ναυτεργάτες να είναι οι υψηλότερα αμειβόμενοι παγκοσμίως, μετά τους Αμερικάνους, με πολύ υψηλότερο μισθό από τους αμέσως επόμενους Βρετανούς. Όπως καταλαβαίνετε, καλές κι άγιες οι θυσίες του Έλληνα ναυτεργάτη εν καιρώ πολέμου, αλλά αν ο ενδοκαπιταλιστικός ανταγωνισμός δεν τραβάει, παίζει θέμα. Οι καραβοκύρηδες ξέρανε ότι όσα τσάμπα πλοία και να έπαιρναν με τις πλάτες του κράτους τους, αν δεν έπαιρναν το πάνω χέρι στον ταξικό ανταγωνισμό, θα ήταν οι χαμένοι της υπόθεσης. Και στα χρόνια που ακολούθησαν, βρήκαν τον τρόπο· αλλά αυτό ανήκει σε αυτή την ξεχωριστή ιστορία - που εκκρεμεί να ειπωθεί.

Ο πολυπράγμων καραβοκύρης Κουλουκουντής και τα αποφθέγματά του. Δεν ξέρουμε, βέβαια, αν οι ναυτικοί -Έλληνες και μη- που κατά καιρούς έχουν δει το χάρο με τα μάτια τους, ταξιδεύοντας με τους σκυλοπνίχτες του κυρ-Μανώλη και των ομοίων του, εκτιμούν πλήρως αυτό το black humor.

...ΚΑΙ ΠΙΟ ΜΙΚΡΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας, ας συνοψίσουμε την παραπάνω μικρή ιστορία μας. Σε όλη τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο έστελνε τα σαπιοκάραβά του στις εμπόλεμες ζώνες και θησαύριζε, είτε αυτά βυθίζονταν είτε όχι. Με τη λήξη του πολέμου βρέθηκε με τεράστιο κεφάλαιο που περίμενε να επενδυθεί κι ελάχιστα πλοία. Αυτό που για τους ανθρώπους ήταν καταστροφή, για το κεφάλαιο φαινόταν μια χρυσή ευκαιρία. Με το άνοιγμα της αγοράς των χιλιάδων Liberty από τις ΗΠΑ οι Έλληνες καραβοκύρηδες όρμησαν να αγοράσουν όσο πιο πολλά μπορούσαν, βάζοντας τις βάσεις για την τεράστια μεταπολεμική ανάπτυξη που τους οδήγησε σταδιακά στην πρώτη θέση της εμπορικής ναυτιλίας. Σε αυτή τη διαδικασία ανεκτίμητος αρωγός στάθηκε το ελληνικό κράτος, το οποίο όταν καλέστηκε να ξελασπώσει την αστική του τάξη από το πρόσκαιρο στρίμωγμά της, εκπλήρωσε στο ακέραιο το ρόλο του, ακολουθώντας την κλασική κρατική συνταγή. Το ελληνικό κράτος, αν και ημι-κατεστραμμένο και εμφυλιοπολεμικό, μπήκε εγγυητής κι ανέλαβε πλήρως τα ρίσκα και το χρέος των εφοπλιστών, τα οποία μετακύλησε στους πεινασμένους εργάτες και αγρότες φιλοδωρώντας τους κι ένα τεράστιο δημόσιο χρέος παρέα με τις εξορίες και τις σφαίρες. Έτσι, η Ελλάδα, παρ' όλη τη γκρίνια της Αριστεράς, απέκτησε βαριά βιομηχανία, οι Έλληνες εφοπλιστές απέκτησαν το προβάδισμα στους διακρατικούς ανταγωνισμούς, πράγμα που οδήγησε στο «θαύμα» της ελληνόκτητης ναυτιλίας.

αν δεν έπαιρναν το πάνω χέρι στον ταξικό ανταγωνισμό, θα ήταν οι χαμένοι της υπόθεσης

1. Οι Βρετανοί δεν έκαναν μόνο αυτό. Ταυτόχρονα, οι βρετανικές μυστικές υπηρεσίες συγκρότησαν και την «Ομάδα 8 (Hut 8)» που ως στόχο είχε να σπάσει τη γερμανική μηχανή κωδικοποίησης «Enigma», έτσι ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν έγκαιρα τις επιθέσεις των γερμανικών υποβρυχίων. Επικεφαλής της ομάδας ήταν ο «πατέρας των υπολογιστών», Άλαν Τούρινγκ.

2. Έως τότε το καθιερωμένο σύστημα ήταν τα ελάσματα που κάλυπταν το πλοίο να αλληλοκαλύπτονται και να καρφώνονται μεταξύ τους με πριτσίνια. Η ηλεκτροκόλληση θεωρούνταν πολύ παρακινδυνευμένος και ατελής τρόπος ένωσης των πλοίων.

3. Η πρώτη εταιρεία που ανέλαβε να φέρει εις πέρας αυτό το τιτάνιο έργο ήταν του κ. Henry J. Kaizer, ο οποίος από ιδιοκτήτης φωτογραφικού καταστήματος είχε εξελιχθεί σε μεγαλοεπιχειρηματία κι η εταιρεία του κατασκεύαζε μεγάλα φράγματα και γέφυρες (κοινώς έκανε μπίζνες με το δημόσιο).

4. Α. Ι. Τζαμτζής, *Τα Λίμπερτυ και οι Έλληνες,* Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1984, σελ. 53.

5. Στο ίδιο, σελ. 51.

6. «Από το 1914 έως το 1938, ο ελληνικός εμπορικός στόλος ανέβηκε από την 13η θέση στην 9η, στην κλίμακα των μεγάλων εθνικών εμπορικών στόλων, συγκεντρώνοντας το 3% της παγκόσμιας χωρητικότητας. Πιο σημαντικό, παρ' όλα αυτά είναι ότι η Ελλάδα κατείχε το δεύτερο σε μέγεθος στόλο ελεύθερων φορτηγών πλοίων ξηρού φορτίου», στο Τζελίνα Χαρλαύτη, *Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας, 19ος-20ος αιώνας,* Νεφέλη 2001, σελ. 329.

7. Η χρονοναύλωση είναι ουσιαστικά η ενοικίαση του πλοίου μαζί με το υφιστάμενο πλήρωμα και τον εξοπλισμό του για ορισμένο χρονικό διάστημα. Είναι μια αρκετά πιο διευρυμένη μορφή εμπορικής σύμβασης απ΄ ό,τι η ναύλωση κατά ταξίδι.

8. Αυτή η προφύλαξη των συμμάχων δεν ήταν ένα απλά τυπικό νομικίστικο ζήτημα. Οι Γερμανοί μπορούσαν να συνεχίζουν να ναυλώνουν τα ελληνικά εμπορικά πλοία για τις μεταφορές τους ή ακόμη καλύτερα να τα επιτάξουν.

9. Χαρλαύτη, ό.π, σελ. 387.

10. Στον Α' Παγκόσμιο, οι Έλληνες εφοπλιστές εκμεταλλεύτηκαν πλήρως το γεγονός ότι ήταν «ελεύθεροι σκοπευτές» και θησαύρισαν από τα υπέρογκα ναύλα που ζητούσαν από τις συμμαχικές κυβερνήσεις και τα οποία αύξαναν όσο συνεχιζόταν ο πόλεμος. Από αυτά όμως τα τεράστια κέρδη το ελληνικό κράτος δεν πήρε φράγκο γιατί δεν είχε «φροντίσει» να κάνει κάποια συμφωνία.

11. Κωνσταντίνος Γ. Τσουμάνης, *Η ελληνική εμπορική ναυτιλία και το ναυτεργατικό κίνημα (1939-1945)*, Προσκήνιο, 2001, σελ. 357.

12. «Ο Κουλουκουντής (που τον αφήσαμε ως ιδρυτή κι ηγετική φυσιογνωμία της Ελληνικής Επιτροπής Ναυτιλιακής Συνεργασίας του Λονδίνου) πήγε στις Ηνωμένες Πολιτείες τον Ιούνιο του 1940, όπου ενώθηκε με μια ανελισσόμενη ομάδα αποδήμων Ελλήνων εφοπλιστών με έδρα στην Νέα Υόρκη. Σε σύντομο χρονικό διάστημα έγινε ο πρώτος Πρόεδρος της νεοσυσταθείσας Ένωσης Ελλήνων Εφοπλιστών της Νέας Υόρκης, η οποία συντόνιζε τα ζητήματα του Ελληνικού εμπορικού στόλου και την υποστήριξη των πληρωμάτων τους στη διάρκεια του πολέμου», αναφέρεται στο http://greekshippinghalloffame.org /gr/kulukundis.html.

13. Όλες οι παραθέσεις από υπομνήματα, επιστολές και τηλεγραφήματα που ακολουθούν στο κείμενο, παρατίθενται στο Α. Ι. Τζαμτζής, *Τα Λίμπερτυ και οι Έλληνες,* ό.π.

14. Το γιατί οι ΗΠΑ αποφάσισαν να πουλήσουν το ένα τρίτο της χωρητικότητας του στόλου τους είναι μια μεγάλη ιστορία (την οποία δεν ξέρουμε και πολύ καλά). Θα αρκεστούμε να πούμε ότι εκείνη την εποχή το κόστος εργασίας στην αμερικανική ναυτιλία ήταν το υψηλότερο στον κόσμο κι επίσης ότι οι ΗΠΑ ήταν αυτές που είχαν εισαγάγει τις σημαίες ευκαιρίας με τις ευεργετικές τους ιδιότητες, ήδη από την εποχή της ποτοαπαγόρευσης.

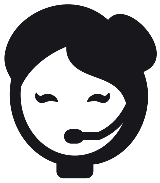
15. «Τα εκατό «πλοία της Ελευθερίας», *Καθημερινή*, 13/05/2012.

ΔΕΝ ΜΙΛΑΜΕ ΣΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ ΕΠΕΙΔΗ ΜΑΣ ΑΡΕΣΕΙ

ΕΝΤΑΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΧΑΜΗΛΟΙ ΜΙΣΘΟΙ: ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΣΕ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Ένα από τα καλά των συνεντεύξεων είναι ότι από την εξιστόρηση της εργασιακής εμπειρίας που προκύπτει μέσα από τις ερωταπαντήσεις, μπορεί κανείς να συγκεντρώσει ενδιαφέροντα στοιχεία και να οδηγηθεί σε πολύ χρήσιμα συμπεράσματα. Το λέμε αυτό γιατί νομίζουμε ότι ο κόσμος της εργασίας υποτιμάει συστηματικά τις εμπειρίες του. θεωρεί ότι είναι «ασήμαντες», όπως »ασήμαντες» είναι και οι δουλειές που κάνει.

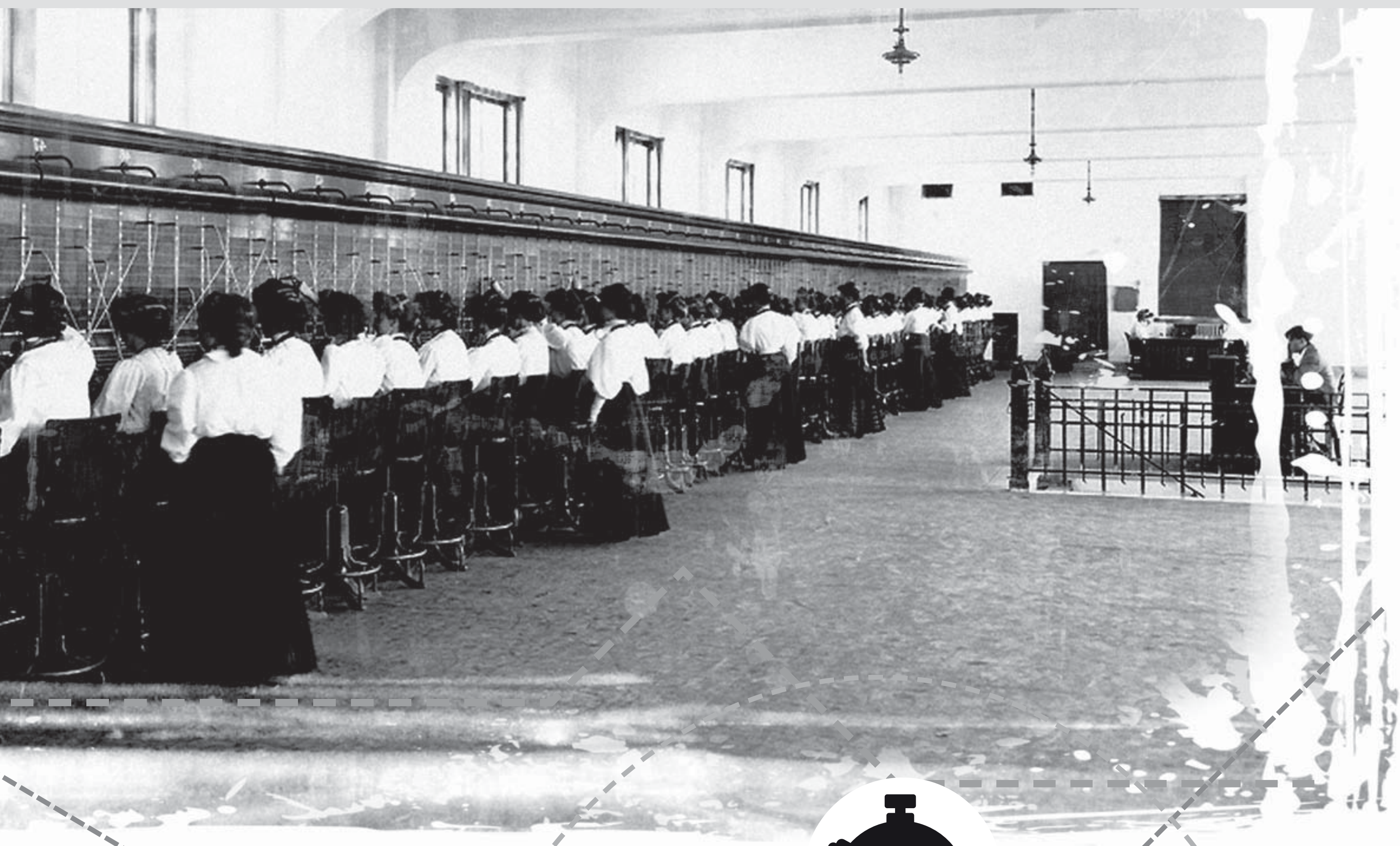
Γιατί, σκέφτεται, «τι να σου πει μια σερβιτόρα που κουβαλάει καφέδες μέσα στο μαγαζί ή ένας ντελιβεράς που τους πηγαίνει τρία στενά παρακάτω; Σιγά, δουλειές είναι αυτές;». Ξέρετε, αυτό το κλασικό επιχείρημα ότι «δεν είναι δα και δουλειά σε εργοστάσιο». Η αλήθεια είναι ότι εάν καθίσουμε, ο καθένας μόνος του, και σκεφτούμε το παρελθόν μας στα διάφορα εργασιακά περιβάλλοντα που έχουμε βρεθεί, θα βγάλουμε αρκετό σιχτίρισμα και τίποτα άλλο. Εάν όμως ανταλλάξουμε - μοιραστούμε τις εμπειρίες αυτές με άλλους εργαζόμενους και τις συζητήσουμε, τότε θα δούμε να εμφανίζονται πολλά κοινά. Λέγοντάς τα όλα αυτά, θέλουμε να καταλήξουμε στο προφανές: μπορεί οι μεμονωμένες εργασιακές εμπειρίες να φαίνονται αδιάφορες και ασήμαντες, αλλά πολλές μαζί δημιουργούν μια συλλογική γνώση. Λέμε ότι αυτή ακριβώς είναι και η πηγή της δύναμής μας. Λέμε επίσης ότι καμία εργασία στην παραγωγική διαδικασία δεν είναι ασήμαντη. Τα αφεντικά είναι εκείνα που βρίσκουν τρόπους να διαιρούν (και με τη συναίνεσή μας) την εργασία, με στόχο από τη μία την υποτίμησή της και από την άλλη την οικειοποίηση αυτής της γνώσης. Μίας συλλογικής γνώσης γύρω από την οργάνωση της εργασίας.

Εμείς λοιπόν, μέσα από τις λίγες συνεντεύξεις του περιοδικού αυτού, έχουμε εστιάσει στα ακόλουθα σημεία:

α) στο ζήτημα της τεχνολογίας ή αλλιώς του σταθερού κεφαλαίου. Σε όλες σχεδόν τις μέχρι τώρα συνεντεύξεις μας όλο και μια μηχανή που εντατικοποιεί την εργασία και αυξάνει τον έλεγχο μπορεί να βρεθεί. Είτε πρόκειται για μία σούπερ ντούπερ καφετιέρα που φτιάχνει δέκα καφέδες ταυτόχρονα είτε για μία τεράστια οθόνη που κοκκινίζει γιατί δεν παραδόθηκε η πίτσα στον χρόνο της. Στην περίπτωση της Μυρτώς που δουλεύει σε τηλεφωνικό κέντρο, ο υπολογιστής, το γραφείο και τα αλλά γκατζετάκια που πλαισιώνουν την εργασιακή της καθημερινότητα δεν χρησιμοποιούνται για ψυχαγωγία ή ανακούφιση. Αντίθετα, είναι οι «μηχανές» που για έξι ώρες εντατικοποιούν τον ρυθμό της εργασίας με τέτοιον τρόπο που ή θα τον ακολουθήσει κανείς ή θα πάρει το κουβαδάκι με το βιογραφικό του και θα ψάξει σε άλλη παραλία για δουλειά. Όπως χαρακτηριστικά μας λέει η Μυρτώ, ο υπολογιστής στα τηλεφωνικά κέντρα ρίχνει αυτόματα τις κλήσεις, οι προϊστάμενοι σε ηχογραφούν διαρκώς, ακούνε τις κλήσεις και μετράνε τους χρόνους, ενώ στο τέλος παίζει και αξιολόγηση.

> ο κόσμος της εργασίας υποτιμάει τις εμπειρίες του

Στις περισσότερες δουλειές του τομέα των υπηρεσιών, οι οποίες θεωρούνται ως «μη κανονικές» (θα το θίξουμε πιο κάτω αυτό), η εργασία που πρέπει να γίνει έχει μελετηθεί πολύ συγκεκριμένα: μετρημένοι χρόνοι, σύντομες κινήσεις, τυποποιημένες ερωτήσεις. Τόσο που θυμίζει την αλυσίδα συναρμολόγησης. Έτσι, το σταθερό κεφάλαιο που περιγράψαμε πιο πάνω και ο προμελετημένος καταμερισμός της εργασίας, οδηγούν στον περαιτέρω έλεγχο και την εντατικοποίησή της, με σκοπό την αύξηση της παραγωγικότητας. Την ίδια ώρα που οι μισθοί είναι πατωμένοι και τα νεύρα μας τεντωμένα. Όπως μας λέει η Μυρτώ, η δουλειά στα τηλεφωνικά κέντρα πάει κάπως έτσι: εκατό πενήντα άτομα μέσα σε ένα χώρο μπροστά από τη μηχανή, χωρισμένα σε ομάδες των δεκαπέντε, με έναν να τους ελέγχει και αυτός με τη σειρά του να ελέγχεται και να αξιολογείται από άλλους. Και τα λεφτά; 6

ώρες/400 ευρώ.

β) Στο ότι όταν ήρθαν τα αφεντικά και μας ανακοίνωσαν ότι θα κόψουν στο μισό τους μισθούς μας, δεν χάσαμε μόνον τη γη κάτω από τα πόδια μας. Οι περισσότεροι από εμάς, άλλωστε, ζοριζόμασταν ήδη αρκετά. Όχι μόνο εξαιτίας αυτού που μας συνέβαινε, άλλα κι επειδή οι γνώμες που διατυπώνονταν από όσους έτρωγαν το ένα χαστούκι μετά το άλλο ήταν γνώμες ατομικές, μη συλλογικές, και τέλος τέλος αταξικές. Γνώμες που δεν έβαζαν απέναντί μας τα αφεντικά, αλλά ό,τι άλλο μπορεί να κατεβάσει ο νους του καθενός. Αυτές οι γνώμες, λοιπόν, δεν διατυπώθηκαν για πρώτη φορά την εποχή της καπιταλιστικής κρίσης. Πάνε αρκετά χρόνια πίσω, στην εποχή που αρχίσαμε να ξεχνάμε ότι ο εργάτης έχει αντίθετα συμφέροντα από τα αφεντικά, την εποχή που καταλαβαίναμε την εργασία ως χόμπι, γιατί στο κάτω κάτω σκοπός ήταν να «κάνουμε αυτό που μας αρέσει». Τότε που οι περισσότεροι βάλανε τα κοστούμια τους και την είδαν «μεγάλοι». Πέρα από τους μετανάστες που ένιωθαν στο πετσί τους όλες αυτές τις αντιθέσεις, υπήρχαν και διάφορες άλλες φιγούρες μέσα στην ελληνική κοινωνία, όπως οι νεολαίοι εργατικής προέλευσης που έκαναν δουλειές που κανείς άλλος δεν πλησίαζε. Αυτές τις «μη κανονικές δουλειές» που όπως έλεγαν τα αφεντικά (αλλά και ένα μεγάλο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας) δεν απαιτούσαν και ιδιαίτερες ικανότητες· ούτε καν απολυτήριο λυκείου. Ανάλογη αίσθηση είχαν και οι ίδιοι οι εργαζόμενοι που τις θεωρούσαν απλές και φυσικοποιημένες. Για την ακρίβεια, τις έβλεπαν ως ένα μεταβατικό, προσωρινό στάδιο «μέχρι να βρεθεί κάτι καλύτερο». Εμείς, βέβαια, συμφωνούμε με τα λόγια της Μυρτώς: «τι έχουν οι κανονικές δουλειές που δεν έχει αυτή; Μια χαρά κανονική δουλειά είναι και δεν είναι ότι την κάνουν οι λιγότερο ικανοί. Δεν είναι ανειδίκευτη, μαθαίνεται και με πολύ σκληρό τρόπο μάλιστα».

> την εποχή που αρχίσαμε να ξεχνάμε ότι ο εργάτης έχει αντίθετα συμφέροντα από τα αφεντικά

Γι' αυτό και υποστηρίζουμε ότι οι διαχωρισμοί αυτοί περί «κανονικής» και «μη κανονικής» εργασίας πέταξαν ένα μεγάλο μέρος της εργασίας στον πάτο της εργασιακής πυραμίδας· και μάλιστα φτηνό και υποτιμημένο. Νομίζουμε πως αυτή είναι και μια από τις μεγαλύτερες νίκες των αφεντικών, η οποία και κερδήθηκε πρώτα στα μυαλά της εργατικής τάξης και έπειτα στο υλικό επίπεδο.

γ) Τέλος, στο ότι από την κρίση και μετά οι εργασίες στα τηλεφωνικά κέντρα, στα ντελιβεράδικα, στις κρεπερί, γνωστές τοις πάσι και ως «προσωρινές» και «επισφαλείς εργασίες» γίνονται όλο και περισσότερο ο κανόνας στην αγορά εργασίας. Κι αυτό δεν συμβαίνει γιατί ανοίγουν ακόμα πιο πολλές καφετέριες και πιτσαρίες, αλλά γιατί το άλλο κομμάτι της «κανονικής δουλειάς» που λέγαμε και πιο πάνω, αφορά όλο και λιγότερους. Σήμερα, όλο και περισσότεροι θα πρέπει να μάθουν να δουλεύουν με εργασιακούς όρους τύπου ντελίβερι και τηλεφωνικών κέντρων. Διαβάζοντας τη συνέντευξη που ακολουθεί, ας έχουμε κατά νου ότι η διαδρομή και οι εμπειρίες της Μυρτώς ούτε ακριβώς ατομικές είναι ούτε μεμονωμένες. Είναι η καθημερινότητα χιλιάδων από εμάς.

Ευχαριστούμε τον Χ για τη συμμετοχή του στην κουβέντα μας με τη Μυρτώ.

Εάν γράψεις στο google «calling center» τα αποτελέσματα είναι σχιζοφρενικά. Από τη μία, ένα κατεβατό από διαφημιστικές φώτος σαν αυτή. Πρώτο πλάνο, όμορφη νεαρά που είναι υπερβολικά περιχαρής που δουλεύει σε έναν τέτοιο εργασιακό παράδεισο. Πίσω της, και άλλοι/ες χαρούμενοι. Μη σιχτιρίζετε. Τέτοιες οργουελιανές φωτογραφίες έχουν τη σημασία τους. Τις κοιτάς και δε μπορεί παρά να υποψιαστείς τι είναι αυτό που πασχίζουν να κρύψουν τα αφεντικά.

CWD: Για πες μας λίγο, πότε ξεκίνησες να δουλεύεις ως τηλεφωνήτρια;

Μυρτώ: Ξεκίνησα να δουλεύω το 1998, γιατί έπρεπε να δουλέψω. Τότε ήμουν φοιτήτρια και η πρώτη μου δουλειά ήταν εκεί που πάνε όλοι οι φοιτητές: στα Goody's. Η πρώτη φορά που δούλεψα σε τηλεφωνικό κέντρο, οργανωμένο, ήταν στον ΟΤΕ. Πιο πριν είχα δουλέψει σε κάτι παπλώματα, σε κάτι telemarketing αλλά καμία σχέση. Στον ΟΤΕ παίρνανε φοιτητές. Για ένα χρόνο, οχτώ μήνες. Έχω δουλέψει 2 φορές έτσι στον ΟΤΕ. Η πρώτη ήταν το 2004. Ήταν καλά τα λεφτά τότε, σε σχέση με όλα τα άλλα δηλαδή. Παλεύαμε να μπούμε κάθε φορά που έβγαζε προκηρύξεις. Και έτσι μπήκε στο βιογραφικό μου μοιραία και με παίρνανε εύκολα σαν τηλεφωνήτρια. Δούλεψα για ένα διάστημα στην Altec Telecoms, στην εξυπηρέτηση πελατών, εξερχόμενες πωλήσεις, έρευνα αγοράς και άλλα που θα πω στη συνέχεια. Επειδή είναι μια δουλειά που δεν αντέχεται για πολύ καιρό, συνήθως καθόμουν έναν-ενάμιση χρόνο, τα έφτυνα και μετά έφευγα.

CWD: Και πολύ είναι ένας χρόνος...

Μ: Ναι, και πολύ είναι. Στην έρευνα αγοράς ήταν πιο χαλαρά, είχες μπροστά σου μια τηλεφωνική συσκευή, έναν κατάλογο, δεν ήταν τόσο οργανωμένα, είχε και χαβαλέ και λούφα. Μετά έχω δουλέψει στη γραμματεία πωλήσεων, σε τηλέφωνα. Πάλι μια συσκευή, ένας κατάλογος, promotion, δηλαδή, και μετά εξυπηρέτηση πελατών στη Forthnet, στη Vodafone. Με τετράμηνες, εξάμηνες συμβάσεις.

CWD: Όλες οι δουλειές αυτές ήταν προ κρίσης;

Μ: Όχι, η τελευταία που απολύθηκα ήταν πέρσι το Γενάρη, σε εξυπηρέτηση πελατών. Στην Altec που έλεγα πριν ήταν το 2006. Γενικά ο κόσμος σε τηλεφωνικά κέντρα ανακυκλώνεται. Άμα ο στόχος είναι οι πωλήσεις, πολύς κόσμος παραιτείται, γιατί δεν αντέχει την πίεση ή σε απολύουν. Μετά με την ανεργία που παίζει ξαναψάχνεις τα ίδια και όλοι σε παίρνουν γιατί αφού το έχεις κάνει μια φορά, θα το ξανακάνεις. Είναι αποδοτικό γι' αυτούς. Μπορεί εγώ να έχω παραιτηθεί από την προηγούμενη δουλειά, αλλά ο άλλος ξέρει ότι γνωρίζω τη δουλειά και αν με πιέσει, θα το βγάλω το μεροκάματο.

CWD: Πώς βρίσκεις δουλειά; Από εφημερίδα;

Μ: Ναι, στη Χρυσή Ευκαιρία υπήρχαν πολλές. Και τώρα φουλ είναι.

ο πελάτης έχει απαιτήσεις που μόνο ένας άνθρωπος μπορεί να αντιληφθεί

ΞΕΡΕΙΣ, ΣΕ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΣ 100 ΛΕΞΕΙΣ· ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΕΣ

CWD: Μπορείς να περιγράψεις λίγο τη διαδικασία της δουλειάς; Καταρχήν είχατε πάντοτε υπολογιστή μπροστά σας ή μόνο ένα τηλέφωνο;

Μ: Οι υπολογιστές υπάρχουν πολλά χρόνια. Όχι σε όλες τις εταιρείες, σίγουρα στις εταιρείες τηλεπικοινωνιών που είχανε call center από την αρχή. Ας πούμε στην Telephone net είχαν αναλάβει το ΙΚΑ για πολλά χρόνια και είχαν υπολογιστή. Όταν λέμε υπολογιστή εννοούμε ηχογράφηση, ενδοεπικοινωνία, να μπορούνε να ακούνε την κλήση σου, να πέφτουνε οι κλήσεις συνεχόμενα (όπως στον ΟΤΕ που ήταν εισερχόμενες και έπεφταν αυτόματα) κτλ. Σίγουρα είναι πιο εντατικοποιημένη η δουλειά και σε σχέση με 10 χρόνια πριν έχει αυξηθεί φουλ και ο έλεγχος πάνω στη δουλειά. Από την ώρα που μπαίνεις, έλεγχος στο ασανσέρ, οι σεκιουριτάδες γράφουν τι ώρα έφτασες, καταγράφεται το log in. Συνεχής πίεση. Τώρα, όσον αφορά την έρευνα αγοράς, εγώ έχω δουλέψει στην ίδια εταιρεία σε θέση με υπολογιστή που με παρακολουθούσαν, έπρεπε δηλαδή να είμαι πολύ προσεκτική στο τι λέω, να είμαι πολύ γρήγορη, να κάνω τις ερωτήσεις που πρέπει και μετά στην ίδια εταιρεία σε θέση με ένα χαρτί και ένα τηλέφωνο που έβγαζα τη δουλειά πολύ εύκολα, πολύ πιο άνετα χωρίς να πρέπει να πω το ποιηματάκι. Ξέρεις, σε αυτές τις δουλειές πρέπει να λες 100 λέξεις· συγκεκριμένες. Είναι παράνοια αυτό το πράγμα. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η διαδικασία δεν έχει αυτοματοποιηθεί τελείως. Καλά, δεν θα μπορούσε κιόλας. Ο πελάτης θα έχει συνέχεια καινούριες απαιτήσεις που μόνο ένας άνθρωπος μπορεί να τις αντιληφθεί. Τι θα του πει ο υπολογιστής όταν ρωτάει επίμονα κάτι ή όταν βρίζει; Πάτα το 1; Δεν γίνεται να κάνει μια μηχανή τα πάντα, μόνο πολύ συγκεκριμένα πράγματα.

CWD: Τι ήταν πιο δύσκολο για σένα, οι πωλήσεις ή η εξυπηρέτηση πελατών;

Μ: Η εξυπηρέτηση πελατών. Ειδικά εδώ και κάποια χρόνια που έχουν μπει όλες αυτές οι εταιρείες που αναλαμβάνουν την εξυπηρέτηση για τρίτους. Έχουν ηχογράφηση, πολλή παρακολούθηση, σε αξιολογούν με βάση αυτά που ακούνε, μετράνε χρόνους. Συν οι πολλές κλήσεις. Σου λένε συγκεκριμένα πότε να κάνεις διάλειμμα και μέχρι τότε σου έχει βγει το λάδι. Και τουα-

Από την άλλη, εάν σκρολάρεις λίγο, βρίσκεις και κάτι τέτοιες εικόνες. The real thing. Εδώ, πιστέψτε μας, όσο και να ζουμάρεις δεν θα βρεις κανέναν/καμία περιχαρή.

λέτα να πας, πρέπει να γράψεις «πάω τουαλέτα». Αλλά και άμα έχεις να κάνεις εξερχόμενες κλήσεις, δεν κανονίζεις εσύ το πότε· πέφτουν αυτόματα. Εκεί που πας να χαλαρώσεις, ακούς ένα «Ναι;». Πιο παλιά και με υπολογιστή να ήσουν, είχες ένα κατάλογο και πατούσες εσύ το κουμπί για να γίνει η κλήση. Να παίρνεις μια ανάσα.

CWD: Νόμιζα ότι πιο δύσκολο θα ήταν οι πωλήσεις...

Μ: Έτσι νόμιζα και εγώ (γέλια). Η πίεση στην εξυπηρέτηση είναι πολλή μεγαλύτερη. Στην πώληση έχεις ένα στόχο, εντάξει. Και είναι και κάτι που το μαθαίνεις. Στην εξυπηρέτηση έχουν πολύ μεγαλύτερες απαιτήσεις από εσένα, τι θα πεις, πώς θα μιλήσεις, τι θα ακούσεις. Άμα κάποιος σε βρίσει στις πωλήσεις, του λες «ευχαριστώ γεια σας» και πας στον επόμενο. Στην εξυπηρέτηση πρέπει να το διαχειριστείς αυτό και απαγορεύεται να δώσεις την κλήση σε κάποιον προϊστάμενο· θα τα ακούσεις όλα εσύ. Αυτό το ότι πρέπει να τα κάνεις όλα μόνο σου, σου γίνεται τόσο μα τόσο ξεκάθαρο. Επίσης, υπάρχουν και κανόνες: δεν πρέπει να πεις πάνω από 100 λέξεις, δεν πρέπει να δείξεις αγχωμένος ή ότι δεν ξέρεις. Όταν ψάχνεις κάτι πρέπει να μιλάς, για να μη νοιώθει ο πελάτης ότι έχεις φύγει.

Στις πωλήσεις κάπως έχεις το πάνω χέρι και είναι πολύ λιγότερα αυτά που πρέπει να κάνεις. Κάνεις μια προσφορά, τέλος. Είναι όμως εξίσου βαρετό, εξίσου βάναυσο, τα ίδια λόγια ξανά και ξανά, αλλά είναι πολύ πιο συγκεκριμένο, αν το μάθεις... Στην εξυπηρέτηση δεν είναι ποτέ το ίδιο. Ήξερα μια κοπέλα που απαντούσε στο τηλέφωνο για τα ανταλλακτικά σε πλυντήρια Phillips, για παραγγελίες για πίτσα..., είχε πέντε διαφορετικά πράγματα να εξυπηρετεί στο ίδιο αυτί. Και εγώ στην Altec, τα ίδια· μια για το ίντερνετ, μια για σταθερή τηλεφωνία, μια για ανανεώσεις Cosmote, άσχετα όλα αυτά μεταξύ τους. Κοίταζες τον κωδικό του τηλεφώνου και αναλόγως έπρεπε να απαντήσεις. Είναι πολύ χειρότερο από το να πάρεις κάποιον και να σε βρίσει.

CWD: Σε έχουν πάρει άσχετοι τηλέφωνο;

Μ: Ε, ναι! Ένας ήθελε ίντερνετ αλλά δεν είχε παραλάβει το ρούτερ. Πού να καταλάβει τι του έλεγα (γέλια).

CWD: Πώς την παλεύει κανείς να τρώει βρίσιμο και να πρέπει να παραμείνει ευγενικός;

Μ: Έχω δει συναδέλφους να κλαίνε, να λιποθυμάνε... Εγώ είμαι λίγο αναίσθητη, αν και πολλές φορές, ειδικά στην αρχή, σκεφτόμουνα διάφορα. Για παράδειγμα, ότι μπορώ να βρω αυτόν που με έβρισε· έχω το τηλέφωνό του, τη διεύθυνσή του, το ΑΦΜ του. Έχω πάρει και τηλέφωνο βράδυ, από καρτοτηλέφωνο, στο σπίτι κάποιων και το έκλεινα. Μόνο και μόνο για να τους σπάσω τα νεύρα (γέλια). Κάποια στιγμή, πάντως, το διαχειρίζεσαι αυτό το ψυχολογικό. Αν και ακόμα κρατάω κάποια τηλέφωνα... (γέλια). Εκείνο, όμως, που είναι πολύ δύσκολο να διαχειριστείς είναι η πίεση των από πάνω. Υπάρχει παρακολούθηση, υπάρχει απειλή και μετά ό,τι μπορεί να σημαίνει να πέσεις σε δυσμένεια στη δουλειά. Να μην παίρνεις άδεια όποτε τη θες, να σε βάζουν στα χειρότερα ωράρια... Πολλοί οι τρόποι για να σου κάνουν τη ζωή πατίνι.

παλιά και με υπολογιστή να ήσουν, είχες έναν κατάλογο και πατούσες εσύ το κουμπί

CWD: Υπάρχουν ώρες που πέφτει η δουλειά και μπορείς να λες καμιά κουβέντα με τον διπλανό σου;

Μ: Στατιστικά έχουν βγάλει ποιες είναι αυτές οι ώρες, οπότε δουλεύουν λιγότερα άτομα. Μετά έχεις και τον προϊστάμενο να σου κάνει «σουτ, σουτ ησυχία».

CWD: Από λούφα; Έχω ακούσει άτομο που έλεγε ότι έβγαζε το καλώδιο του υπολογιστή με το πόδι...

Μ: Παλιά ίσως αυτά. Τώρα θα σε πάνε αμέσως σε άλλον υπολογιστή. Μόνο άμα πέσει το σύστημα σώζεσαι.

Ε, ΟΛΟ ΚΑΙ ΚΑΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΙΣ ΣΩΣΤΑ, ΟΛΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΥ ΘΑ ΚΟΜΠΙΑΣΕΙΣ...

CWD: Ο έλεγχος και η αξιολόγηση πώς γίνονται; Πόσοι προϊστάμενοι υπάρχουν;

Μ: Ένας για 15 άτομα περίπου, ο team leader, και μετά αυτός έχει από πάνω κάποιον προϊστάμενο πωλήσεων. Τις αξιολογήσεις τις κάνει ειδικό τμήμα, το τμήμα «διασφάλισης ποιότητας». Αυτοί όλοι μέρα ακούνε. Ηχογραφούν καμιά τριανταριά κλήσεις σου, ε, όλο και κάτι δε θα πεις σωστά, όλο και κάπου θα κομπιάσεις. Μετά στις βάζουν να τις ακούσεις. Στη Forthnet, κάθε μήνα σε φώναζε ο δικός σου προϊστάμενος, ο team leader, σε ένα δωμάτιο και σου έλεγε «για έλα να ακούσουμε τι είπες». Άκουγες τα σημεία που είχες κομπιάσει, έλεγες «αμάν πώς ακούγομαι έτσι», ένιωθες πολύ ευάλωτος. Εγώ είχα πάθει σοκ τότε.

Αυτός που είχα στη vodafone, ο supervisor, σα να λέμε ο υπεύθυνος πωλήσεων του ορόφου, είχε παρελθόν σαν τηλεφωνητής. Είχα δει το βιογραφικό του και δούλευε από τα 19. Τότε ήταν γύρω στα 30 και είχε γίνει supervisor. Κάποια στιγμή κατάλαβε ότι στην αναμονή για την επόμενη κλήση κοίταζα το παράθυρο. Μου έκανε παρατήρηση και μου αύξησε τις κλήσεις. Στη δουλειά ενός γνωστού μου, η supervisor που μετά έγινε διευθύντρια του προγράμματος, κατάλαβε ότι οι τηλεφωνητές είχανε βρει έναν τρόπο να μην έρχονται τα mail των πελατών με τα παράπονα. Έκαναν «λάθος» στην πληκτρολόγηση του mail του πελάτη και τα έστελναν σε άλλο mail. Έγινε διευθύντρια, αφού απέλυσε τους περισσότερους.

CWD: Καλό (γέλια)! Απολύθηκαν βέβαια, αλλά ήταν έξυπνο αυτό που έκαναν.

M: Ναι! Πάντως για να πω κάτι ακόμα για την αξιολόγηση, τους πείραζε όλους τους συναδέλφους. Ακόμα και τους πιο βλάκες. Και τους πιο αλλοτριωμένους. Είναι πολύ βάρβαρο πράγμα να ακούς τη φωνή σου και να σε αξιολογούν για την ώρα, για τον τρόπο που μιλάς. Αυτό το να φοβάσαι ότι σε ακούνε, όλους τους τρώει. Μετά φοβόντουσαν σε μια απεργία μην τυχόν και μιλήσουν. Ήταν από κάτω το σωματείο της Forthnet, ΠΑΜήτικο, και είχε αποκλείσει τον χώρο. Εγώ είχα πει, ok ρε παιδί μου και δεν μπήκα μέσα· εντάξει ευκαιρία να απεργήσω και εγώ. Παρόλο που δεν ήμουν τυπικά υπάλληλος της Forthnet. Κάποιοι φοβόντουσαν να μιλήσουν σε όσους απεργούσαν. Σε φάση, θα κατέβει ο προϊστάμενος και θα δει ότι μιλάς με το σωματείο και θα σου δώσει δυσμενή μετάθεση. Κάποιοι έμπαιναν απ' το γκαράζ κι ανέβαιναν πάνω στη δουλειά. Εμείς κάναμε τον σταυρό μας, ξέρω εγώ, ότι τι ωραία να μην φύγουν από εδώ για να μην πάμε για δουλειά και οι άλλοι έμπαιναν απ' το γκαράζ.

αυτό το να φοβάσαι ότι σε ακούνε, όλους τους τρώει

CWD: Με ποιους άλλους τρόπους συγκεντρώνουν στοιχεία για τον κάθε υπάλληλο;

M: Σε πολλές εταιρείες θέλουν απαραίτητα και ιατρικές εξετάσεις. Εγώ δεν το έκανα, αλλά σου στέλνουνε κάθε μήνα ένα έντυπο να συμπληρώσεις, αν έχει πάθει καρκίνο η γιαγιά σου και τέτοια. Όχι μόνο για σένα, δηλαδή, αλλά το ιστορικό όλης της οικογένειάς σου και σου λένε να πας να κάνεις εξετάσεις.

CWD: Μήπως και καλά ότι θα σε ασφαλίσουνε και ιδιωτικά μετά από 3 χρόνια;

M: Μπορεί. Αν και το έντυπο στο δίνουνε από τον πρώτο μήνα που ούτε καν ξέρουν για πόσο θα μείνεις. Ας πούμε η Icap έχει δική μου ιατρική εξέταση. Δεν συμπλήρωσα το έντυπο, μου στείλανε γιατρό, του είπα ότι όλοι είμαστε μια χαρά και με εξέτασε. Μάλλον για στατιστικούς λόγους το κάνουνε ή αν πάθεις κάτι να μην σε πληρώνουν, ενώ εσύ είσαι στο νοσοκομείο και δεν δουλεύεις. Να προλάβουν να σε διώξουν, αν δουν ότι έχεις κάποια ασθένεια. Ύποπτο πάντως. Από την άλλη, ίσως να βλέπουνε πόσο καλό κάνει η δουλειά στην υγεία σου. Πώς μπήκες και πως βγήκες (γέλια).

CWD: Ναι! Τι παθαίνεις από μια δουλειά με ένα ακουστικό στο κεφάλι για 6 ώρες;

M: Κατά βάση τενοντίτιδες, μέση και τα αυτιά πονάνε από τα ακουστικά. Μια κοπέλα μού είχε πει πως λίγες μέρες αφότου άρχισε να δουλεύει σαν τηλεφωνήτρια, τη ρώτησε ο προϊστάμενος «πώς πάει;», αυτή του είπε «καλά, αλλά έχω πονοκέφαλο» και αυτός της χτύπησε φιλικά την πλάτη λέγοντας: «ντεπονάκι πάρε, ντεπονάκι».

CWD: Πολλά από τα τηλεφωνικά κέντρα είναι μαζικά και ως εργασιακός χώρος. Μπαίνεις μέσα και υπάρχουν 150 άτομα, με τα οποία όμως απαγορεύεται να μιλάς. Δουλεύεις 6 ώρες ασταμάτητα, χωρίς να μειώνεται λεπτό ο ρυθμός. Κάνεις διάλειμμα και βγαίνεις μαζί με άλλον έναν ή μόνος σου. Άσε και τον πίνακα όπου καταγράφονται οι αποδόσεις. Αυτό θεωρητικά θα πρέπει να σας βάζει να ανταγωνίζεστε μεταξύ σας.

M: Στον πίνακα είχε διάφορα χρώματα ανάλογα με τις αποδόσεις μας· πράσινο, κίτρινο κόκκινο. Όταν ήταν κόκκινο ανέβαινε η βαβούρα. Στις πωλήσεις έπρεπε να φωνάζεις, να φαίνεται ότι δουλεύουμε. Ο προϊστάμενος φώναζε: «αγαπούλα, πούλα». Άμα έχει ησυχία, κάτι συμβαίνει. Λένε: «εκκλησία είμαστε εδώ μέσα;».

CWD: Αυτό αυξάνει και περισσότερο την ένταση της εργασίας. Αν φωνάζεις, έχεις και περισσότερη κούραση. Οι 6 ώρες γίνονται 8.

M: Με το που μπαίνεις μέσα και ακούς τη βαβούρα σε πιάνει πονοκέφαλος. Αν ρωτήσεις άτομα που δούλευαν πιο παλιά π.χ. στον ΟΤΕ για το πώς δούλευαν τότε και πώς τώρα, θα δεις ότι

υπάρχει μεγάλη διαφορά. Άλλο να σηκώνεις ένα τηλεφωνάκι, να χτυπάει η γραμμή και να μην το σηκώνεις και άλλο το για να πας στην τουαλέτα να πρέπει να γράψεις στον υπολογιστή «wc» ώστε να καταγραφεί. Ότι, δηλαδή, κλείνω για να πάω τουαλέτα και όχι για να πιω νερό. Νερό πίνεις και στη θέση σου, όταν μιλάς.

CWD: Και δεν είναι μόνο αυτό. Υπάρχουν κι όλα τα άλλα που κάνεις επαναλαμβανόμενα στη δουλειά και μετά σου μένουν· ειδικά άμα απαντάς στα τηλέφωνα.

M: Ναι, εγώ δεν ήθελα να μιλάω καθόλου στο τηλέφωνο... Και ακόμα, δηλαδή, δεν θέλω. Είναι που λες και συγκεκριμένες λέξεις, ξεχνάς να μιλάς μετά. Για πολλή ώρα μετά τη δουλειά τα λες ξανά και ξανά. Καλά για εφιάλτες με τηλέφωνα, δεν το συζητάω. Εκείνο που σε βοηθάει είναι να μιλάς για όλα αυτά με τους συναδέλφους σου. Κάπως διακωμωδείς το βρίσιμο των πελατών, το εκτονώνεις, αρχίζεις να το σκέφτεσαι πιο ορθολογικά. Σταματάς να τα παίρνεις όλα προσωπικά, αρχίζεις να αναγνωρίζεις ως εχθρούς τους υπευθύνους. Σε βοηθάει αν είσαι τυχερός και μπορείς να μιλάς με τους συναδέλφους σου.

ΚΑΙ ΚΑΛΑ «ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ»...

CWD: Ο μισθός στην τελευταία σου δουλειά πόσος ήταν;

M: Για 5 ώρες την ημέρα, 400 ευρώ. Είναι πολύ υποτιμημένη η δουλειά στα τηλεφωνικά κέντρα. Υποτιμημένη κοινωνικά. Σου λένε «τι δουλειά κάνεις, σιγά, μιλάς όλη την ώρα σε ένα τηλέφωνο». Έτσι είναι υποτιμημένη. Και μισθολογικά, εντάξει. Γι' αυτό και την κάνουνε γυναίκες και πολλές υποτιμημένες εργασίες είναι «γυναικείες». Δεν θα καθόντουσαν να τις κάνουν άντρες. Εντάξει, βέβαια τώρα με την κρίση όλο και περισσότεροι θα κάνουν τέτοιες «σκατοδουλειές».

CWD: Για πες λίγο για τις φιγούρες σε αυτές τις δουλειές; Οι πιο πολλοί είναι νέοι; Ποιοι είναι περισσότερο πειθαρχημένοι; Οι εικοσάχρονοι ή οι πενηντάρηδες με παιδιά;

M: Μόνο η e-value, μέλος της cosmote, που είναι call center πρέπει να έχει πάνω από 1000 άτομα. Στη Forthnet μου είχε κάνει φοβερή εντύπωση που έπαιρναν άτομα που ακόμα και εγώ έβλεπα ότι δεν μπορούν να κάνουν αυτή τη δουλειά. Ήρθε μια κυρία που δεν ήξερε ούτε υπολογιστή να χειριστεί. Την προσέλαβαν όμως για την εκπαιδεύσουν. Πολλοί παραιτούνται μόνοι τους στον μήνα πάνω και είναι κάτι που ξέρουν και οι δύο πλευρές. Αυτό που παρατήρησα εγώ στη Forthnet είναι ότι κάποιοι πενηντάρηδες δεν σηκώναν μύγα στο σπαθί τους: «Τσουπ γεια σας έφυγα, σχόλασα». Και οι πιο νέοι έκαναν τις απλήρωτες υπερωρίες. Παλιά δεν νομίζω ότι θα ίσχυε αυτό, αλλά τώρα είναι γιατί προφανώς (οι παλιοί) έχουνε περάσει καλύτερες μέρες και έχουνε δει άλλες συνθήκες εργασίας, δηλαδή έχουνε δει και πληρωμένες υπερωρίες... Εμένα μου έκανε εντύπωση. Πάντως οι εταιρείες δεν επενδύουν σε παλιούς. Δεν θέλουνε να προσλάβουν κάποιον με μεγάλη εμπειρία. Ότι τον εκπαιδεύω, τον μαθαίνω και σαν αφεντικό επενδύω για να μου αποδώσει, ρε παιδί μου. Όχι· είναι τέτοια η δουλειά και τόσο οργανωμένη που από την ώρα που γίνεσαι τηλεφωνητής, δεν μπορεί παρά να αποδώσεις, δεν υπάρχει περίπτωση. Ε, και μόλις αρχίσεις να σταθεροποιείσαι λίγο και να λες «εντάξει, το' χω τώρα», λίγη η σύμβαση και φεύγεις. Κι έρχεται ο επόμενος.

είναι τόσο οργανωμένη η δουλειά που από την ώρα που γίνεσαι τηλεφωνητής, δεν μπορεί παρά να αποδώσεις

CWD: Ναι, μπράβο. Και μετά είναι σαν όλες αυτές οι εταιρείες μαζί να έχουν φτιάξει μερικούς χιλιάδες ανθρώπους που ξέρουν να κάνουν κάπως αυτή τη δουλειά και άμα τους χρειαστούν και πάλι, θα τους ξαναπάρουν με άλλη μια εξάμηνη σύμβαση.

M: Και, βέβαια, δεν είναι τυχαίο ότι κάποιος που έχει περάσει από τέτοιες δουλειές, ακόμα κι αν έχει απολυθεί, θεωρείται από τα αφεντικά (χωρίς, φυσικά, να το παραδέχονται) ως ειδικευμένος. Εγώ πέρασα από τη Vodafone, σε όποια εταιρεία έχω πάει για συνέντευξη τούς έχω πει ότι απολύθηκα. Δεν μου έχουν πει ποτέ «α γιατί σε έδιωξαν; άρα δεν είσαι καλή, οπότε δεν μας κάνεις». Μετά μου λέγαν να πάω για δουλειά και εγώ δεν πήγαινα. Μεταξύ των αφεντικών θεωρείται «κανονική» αυτή η μετακίνηση από τη μια εταιρεία στην άλλη. Σαν να λένε: «Ε, ναι. Κάποια στιγμή θα φύγεις, τι, θα κάτσεις για πάντα; Αν είναι δυνατόν». Για τέτοια είμαστε τώρα, άλλωστε; Ή σε παίρνουνε οι εταιρείες που σε απολύσανε. Σε παίρνει η Forthnet, δεν λέει σε απολύσανε γιατί ήσουν κακός. Ξέρει ότι θα διώξει το 90%.

Και μετά σου λένε όλοι «βρες μια κανονική δουλειά». Γιατί αυτό τι είναι; Τι έχουν οι κανονικές δουλειές που δεν έχει αυτή; Μια χαρά σκατοκανονική δουλειά είναι και δεν είναι ότι την κάνουν οι λιγότερο ικανοί άνθρωποι ή ότι όσοι την κάνουν είναι αμόρφωτοι, αγράμματοι. Δεν είναι ανειδίκευτη δουλειά· μαθαίνεται και με πολύ σκληρό τρόπο μάλιστα. Δεν είναι ότι τα «σκουπίδια» της εργατικής τάξης είναι κατάλληλα για να κάνουν αυτή τη δουλειά. Είμαστε πολύ σκληρά εργαζόμενοι, δεν μιλάμε στα τηλέφωνα γιατί μας αρέσει, όπως κάνουμε σπίτι μας. Δεν πρέπει να υπάρχει η στερεότυπη εικόνα της τηλεφωνήτριας με την τσίχλα που χαζολογάει μιλώντας με τις φίλες της στο τηλέφωνο. Πρέπει να σπάσει αυτό το πράγμα· αυτή η καθημερινή υποτίμηση. Αν κατέβαιναν όλοι όσοι δουλεύουν σε τηλεφωνικές εταιρείες σε απεργία, ξέρεις τι θα γινόταν; Δεν θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί κανένας. Άσε όλοι αυτοί που θα φώναζαν «τι είναι αυτό που με βρήκε! Δεν έχω internet»...

CWD: Ναι, μαζική υστερία και πανικός! Κάπου εδώ πρέπει να κλείσουμε την περιήγησή μας στα τηλεφωνικά κέντρα. Μυρτώ, σε ευχαριστούμε πολύ.

M: Κι εγώ ευχαριστώ!

ΜΙΑ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ, ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ

Όσοι μας διαβάζετε θα έχετε καταλάβει ότι μας έχει απασχολήσει αρκετά η κατάσταση του ελληνικού καπιταλισμού, γενικά, και ειδικά τα έργα και οι ημέρες του από τις αρχές της δεκαετίας του '80. Είναι αναπόφευκτο ότι για να αντιμετωπίσουμε με τα σωστά μας την κατάσταση που αναδύεται σήμερα και τις αλλαγές που συμβαίνουν στο σύνολο της ελληνικής κοινωνίας, από τα εργασιακά μέχρι το επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων, θα πρέπει να κατανοήσουμε διαδικασίες τριάντα ετών και βάλε.

Γι' αυτό μια από τις ανάγκες που μας έχει προκύψει από συστάσεώς μας είναι η διάλυση αυτής της νεφελώδους και ωραιοποιημένης εικόνας που έχει φτιαχτεί για την περίοδο που μάθαμε να ονομάζουμε μεταπολίτευση. Ψάχνοντας να βρούμε τις κρατικές στρατηγικές κατευθύνσεις από τις αρχές αυτής της περιόδου και τι στο καλό συνέβαινε με τον ταξικό ανταγωνισμό, ήρθαμε αντιμέτωποι με τις κρατικές δομές διαχείρισής του. Μία από τις πιο κραυγαλέες που μας έθεσε εξαρχής ζήτημα ήταν η περίπτωση του ΟΑΕΔ (άλλωστε τον επισκεπτόμαστε τακτικά, να μην ξέρουμε και τι γίνεται;), με την οποία έχουμε καταπιαστεί παλιότερα[1] και θα συνεχίσουμε να το κάνουμε και στο μέλλον.

Παρακάτω θα ασχοληθούμε με άλλες δύο κρατικές δομές που έχουν ταυτιστεί με το λεγόμενο «προνοιακό κράτος», τον Οργανισμό Εργατικής Εστίας (ΟΕΕ) και τον Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ). Δεν θα τις δούμε με τη ματιά που έχουμε συνηθίσει ως τώρα να βλέπουμε τέτοιους θεσμούς, δηλαδή ως περιπτώσεις που συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες υποτίμησης και διαχείρισης της εργατικής δύναμης, αλλά περισσότερο ως πυλώνες μιας κοινωνικής συνοχής, έτσι όπως άρμοζε στην «Ελλάδα της ΠΑΣΟΚάρας». Ταυτόχρονα, θα τις δούμε ως αναγκαίες διαδικασίες που βοήθησαν τον ελληνικό καπιταλισμό να φέρει εις πέρας τη διαδικασία αναδιάρθρωσης που αναγκάστηκε να βάλει μπροστά, μετά τις εργατικές αρνήσεις που συνάντησε στο τέλος της δεκαετίας του '70.

> όντως το '80 έγιναν όλοι ΠΑΣΟΚ, αλλά το ΠΑΣΟΚ εξέφραζε κοινωνικές σχέσεις που είχαν χτιστεί με υλικότατο τρόπο

ΠΡΩΤΑ ΚΑΤΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ

Τον Ιούλη που μας πέρασε πραγματοποιήσαμε μια εκδήλωση, η μπροσούρα[2] της οποίας ήταν ένθετη στο προηγούμενο τεύχος. Καθώς ετοιμαζόμασταν να βάλουμε σε μια σειρά τα όσα θα υποστηρίζαμε στην εκδήλωση, βλέπαμε μπροστά στα μάτια μας διάφορα αγχωτικά πραγματάκια. Ξανακοιτώντας τις αναφορές που χρησιμοποιήσαμε για να τεκμηριώσουμε τις θέσεις μας, μας δημιουργούνταν μια όλο και πιο πραγματική εικόνα, όχι μόνο της κατεύθυνσης του ελληνικού καπιταλισμού τα τελευταία τριάντα χρόνια, αλλά και της ίδιας της αφήγησής μας. Των ορίων και των ελλείψεών της.

Αυτά τα οποία θα λέγαμε μας άνοιγαν έναν ολόκληρο κόσμο, τον οποίο όσο πιο καλα προσπαθούσαμε να αναδείξουμε, τόσο περισσότερο μας έβαζε ερωτήματα που δεν ξέραμε να απαντήσουμε. Τα ερωτήματα ήταν τα εξής: ποιοι τρόποι, ποιες μέθοδοι, ποιέες δομές και ποιοι άνθρωποι έκαναν εφικτή τη διαδικασία υποτίμησης της εργατικής τάξης από τα ελληνικά αφεντικά, κυρίως από το 1985 και μετά; Για παράδειγμα, καθώς προσπαθούσαμε να καταλάβουμε όσο καλύτερα γινόταν τα όσα διαβάζαμε, πέφταμε πάνω σε κείμενα που ερμήνευαν τον μεταπολιτευτικό ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό κάπως έτσι:

> Η συγκεκριμένη περίοδος [1985-1989] χαρακτηρίζεται από τον μετασχηματισμό του ΠΑΣΟΚ από αριστερόστροφο ριζοσπαστικό κόμμα σε νεοφιλελεύθερο αστικό μέσω της υιοθέτησης της στρατηγικής της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης. Στο επίπεδο της πολιτικής πράξης, η αλλαγή του σοσιαλιστικού κινήματος θα εξειδικευθεί σ' ένα πρώτο στάδιο με την εξαγγελία της νέας οικονομικής πολιτικής τον Οκτώβριο του 1985 και στη συνέχεια με τη συνολική αποδοχή του περιεχομένου της αναδιάρθρωσης [...] Η αποδοχή της στρατηγικής της αναδιάρθρωσης εκφράστηκε με τη σημαντική μετακίνηση πλούτου από την πλευρά της εργασίας στην πλευρά του κεφαλαίου την περίοδο 1986-1987, τη σταδιακή εφαρμογή των ελαστικών σχέσεων, την υιοθέτηση ιδεολογικών σχημάτων που θεωρούσαν ως πρωταρχικούς παράγοντες της ελλιπούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας το «υπερδιογκωμένο» κράτος, τους «μη παραγωγικούς» εργαζόμενους, το υψηλό εργατικό κόστος κλπ.[3]

Και να κατευθείαν τα ερωτήματα: «και πώς συνέβη αυτή η "σταδιακή εφαρμογή των ελαστικών σχέσεων" που μας λες;», «ποιοι συνέβαλαν και πώς σε αυτή την "υιοθέτηση ιδεολογικών σχημάτων" ή σε ποια θέση βρισκόταν ένα μεγάλο κομμάτι της εργατικής τάξης που υιοθέτησε αυτά τα ιδεολογικά σχήματα;». Ερωτήματα που αδυνατούσαμε να απαντήσουμε ικανοποιητικά στους εαυτούς μας.

Όσο προσπαθούσαμε να δώσουμε μια ερμηνεία για την αρχή αυτής της διαδικασίας, τόσο τα σχήματα του είδους «το '80; Ρε το '80 γίναν όλοι ΠΑΣΟΚ» δεν ήταν αρκετά για να ξεφύγουμε απ' την αμηχανία της άγνοιας. Όντως το '80 έγιναν όλοι ΠΑΣΟΚ, αλλά το ΠΑΣΟΚ εξέφραζε κοινωνικές σχέσεις που είχαν χτιστεί με υλικό, υλικότατο τρόπο. Αυτός ο υλικός τρόπος, με τον οποίο ένα μεγάλο κομμάτι της εργατικής τάξης μάθαινε να βλέπει τα συμφέροντα του κράτους του ως δικά του και

υιοθετούσε τα ιδεολογικά σχήματα των αφεντικών, είναι βασικός για να κατανοήσουμε μια πτυχή της σημερινής μας ήττας. Είναι βασικός για να κατανοήσουμε σε τι μας καλεί η αριστερά να συστρατευθούμε όταν μας φωνάζει στον αγώνα ενάντια στην κατάρρευση του λεγόμενου κράτους πρόνοιας. Είναι βασικός, τέλος, για να κατανοήσουμε τις τεράστιες αλλαγές που έχουν συμβεί στην εργασιακή διαδικασία, στην εξαφάνιση των προνοιακών δομών και στη μετάλλαξη του ρόλου τους με τρόπο που να ταιριάζει στην εποχή.

Το κάποτε περίφημο Ηλιακό Χωριό. Κατασκευάστηκε το 1984 στην Πεύκη Αττικής από τον αρχιτέκτονα Τομπάζη (βλέπε και ανάπλαση Πεδίου του Άρεος), με την εφαρμογή ηλιακών συστημάτων. Ξέρετε, και να μένει το πόπολο και να προστατεύεται το περιβάλλον. Πρωτοπόρο οικιστικό συγκρότημα 435 «ηλιακών» κατοικιών, στο οποίο μένουν (ή τουλάχιστον έμεναν, γιατί δεν ξέρουμε ακριβώς σε τι κατάσταση βρίσκεται τώρα) δικαιούχοι του ΟΕΚ.

ΜΙΑ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ... ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ... ΕΝΑ ΤΡΙΑ ΕΝΑ ΔΥΟ...

Από τα μέσα των ’70s και υπό την πίεση των εργατικών αρνήσεων, τα αφεντικά έψαχναν τρόπους να βρουν λύσεις στα προβλήματά τους· χρειάζονταν πλέον μια κρατική δομή ικανή να φέρει σε πέρας την καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Ταυτόχρονα όμως, η εργατική τάξη έπρεπε να διασπαστεί, να συνετιστεί και τέλος να έρθει σε θέση να υπερασπιστεί (κατά ένα μεγάλο της κομμάτι τουλάχιστον) την κρατική ρητορική. Εδώ θα ασχοληθούμε με το τελευταίο. Θα ασχοληθούμε με ένα σημαντικό κομμάτι της διαδικασίας, το οποίο έπρεπε να διαλύσει τις διεκδικήσεις των ανταγωνιστικών τότε σωματείων και συνδικάτων. Το παρμένο, απ’ τους Ιταλούς εργατιστές, σύνθημα «Τα θέλουμε όλα» που έφεραν οι έλληνες φοιτητές και οι μαχητικές απεργίες της περιόδου κατά τα αφεντικά έπρεπε να μετατραπεί στο «ένα δίκαιο μεροκάματο για μία δίκαιη εργάσιμη ημέρα».

Με την επίσημη αναγνώριση της αριστεράς και με τη διόγκωση της κρατικής δομής, το ελληνικό κράτος κατάφερε να φτιάξει, σιγά σιγά, έναν ιμάντα μεταβίβασης χρημάτων και εξουσίας στον οποίο θα προσδένονταν, τελικά, από τα υψηλόβαθμα στελέχη της αριστεράς μέχρι ευρεία κομμάτια της εργατικής τάξης.[4] Η νέα κρατική δομή που δημιουργήθηκε είχε ως κύριο στόχο να ενσωματώσει κομμάτια του κινήματος και να κάνει κυρίαρχη τη ρητορική των αφεντικών που ήταν απαραίτητη για να φτιαχτεί μια νέα ισορροπία. Ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο εντός της ελληνικής κοινωνίας που θα έκανε ξανά ανεκτή την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης.

Είναι ευρέως γνωστό ότι πολλά δυτικά καπιταλιστικά κράτη, από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, υιοθέτησαν ένα κεϋνσιανό μοντέλο στην πολιτική τους. Το ελληνικό κράτος από τη δική του θέση εφάρμοσε ανάλογες κατευθύνσεις· διεύρυνε την κρατική δομή και κυρίως το προνοιακό κομμάτι, με σκοπό να ενσωματώσει κομμάτια της αριστεράς και νομιμοποίησε τα συνδικάτα ώστε να γίνουν επιτηρητές των από κάτω. Ωστόσο, ο σκοπός δεν ήταν να γίνουν όλοι οι ΚΚΕδες κρατικοί υπάλληλοι. Η αριστερά δεχόταν μεγάλο μέρος των κρατικών χρημάτων και με τη σειρά της μοίραζε θέσεις και μπετονάριζε τη συνοχή της. Έγινε κομμάτι του κράτους και το εσωτερικό της δέθηκε μαζί του. Σημαντική μερίδα της εργατικής τάξης μικροαστικοποιήθηκε μέσω αυτής της διαδικασίας, και γι’αυτό το λόγο η ρητορική του καλού κράτους πρόνοιας έγινε κυρίαρχη. Δεν είναι τυχαίο ότι ο ΣΥΡΙΖΑ, και όχι μόνο, υπερασπίζεται αυτές τις σχέσεις και μας καλεί να συστρατευτούμε στην υπεράσπιση ενός μοντέλου εκμετάλλευσης που οι αλλαγές στον ελληνικό καπιταλισμό το καθιστούν πλέον παρωχημένο.

> ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο που θα έκανε ξανά ανεκτή την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης

Οι περιπτώσεις των ΟΕΕ και ΟΕΚ, όπως θα δούμε στη συνέχεια, είναι ενδεικτικές των δομών και των σχέσεων που σχηματίστηκαν στη μεταπολίτευση και αποτέλεσαν πυλώνες του προνοιακού κρατικού μηχανισμού. Για άλλη μια φορά βέβαια καλό κράτος-πατέρας δεν υπήρξε· αυτό που υπήρξε ήταν απόσπαση χρημάτων από την εργατική τάξη για την στήριξη του ελληνικού κεφαλαίου.

Ο.Ε.Κ.

Ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας είναι γνωστός για αυτά τα κιτς σοβιετικού τύπου κουτιά από μπετόν που βρίσκονται σε όλη την ελληνική επικράτεια, τις εργατικές πολυκατοικίες. Βέβαια, αρκετές απ’αυτές κατασκευάστηκαν από την ΜΟΜΑ (Μεικτές Ομάδες Μηχανημάτων Ανασυγκρότησης),[5] αλλά απ’ τη δεκαετία του '80 και έπειτα ο ΟΕΚ τσίμπησε αποκλειστικά αυτή την εργολαβία. Το Υπουργείο Εργασίας στην ιστοσελίδα του αναφέρει για τον ρόλο του ΟΕΚ:

> Ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ) ήταν ο κύριος φορέας κοινωνικής κατοικίας στην Ελλάδα. Αποτελούσε το κύριο όργανο άσκησης κοινωνικής στεγαστικής πολιτικής και ταυτόχρονα τον μεγαλύτερο κατασκευαστικό φορέα κατοικίας, αφού οι οικισμοί οργανωμένης δόμησης που σχεδίαζε και οικοδομούσε σε όλη την ελληνική επικράτεια αντιπροσώπευαν το 96% περίπου της συνολικής ετήσιας οικοδομικής δραστηριότητας του δημόσιου τομέα [...] Βασικά στεγαστικά προγράμματα ήταν α) το πρόγραμμα έτοιμης κατοικίας, β) το πρόγραμμα επιδοτούμενου επιτοκίου, γ) το ειδικό στεγαστικό, δ) η επιδότηση ενοικίου κ.α.[6]

Μην ξεχνάμε ότι μεταπολεμικά ο κατασκευαστικός κλάδος στην Ελλάδα ήταν μια απ’ τις μεγαλύτερες βιομηχανίες της χώρας, όσον αφορά το μερίδιο της εσωτερική αγοράς, και στήριζε την εθνικόφρονα μικροαστική τάξη του μετεμφυλιακού κράτους. Αντιμετώπισε

όμως σοβαρότατα προβλήματα τη δεκαετία του 1960 χάριν και στους αγώνες των οικοδόμων. Μετά τη χούντα, οι εργατικές διεκδικήσεις ανέβασαν το μισθολογικό κόστος των οικοδόμων ρίχνοντας στα τάρταρα το ποσοστό κέρδους. Σε αυτό το πλαίσιο, το ελληνικό κράτος πήρε την πολιτική απόφαση να αναζητήσει αγορές σε άλλες χώρες, ώστε οι μεγάλες ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες να συνεχίσουν τον κύκλο εργασιών τους. Πολλές ήταν οι επιχειρήσεις που μετέφεραν τις δραστηριότητές τους εκείνη την περίοδο στη Μέση Ανατολή. Ωστόσο, το ελληνικό κράτος ανησυχούσε για το συμφέρον του κεφαλαίου του συνολικά και έπρεπε να βρει έναν τρόπο για να σωθεί και ο τεράστιος συρφετός των μικροεργολάβων στο εσωτερικό του. Η λύση που βρήκε ήταν η ροή χρημάτων από τις ασφαλιστικές κρατήσεις της εργατικής τάξης προς τομείς που είχαν πρόβλημα -όπως ακριβώς ο κατασκευαστικός- ή, όπως θα δούμε με την Εργατική Εστία, προς τομείς που αναδεικνύονταν ως καινούριοι φιλόδοξοι κύκλοι καπιταλιστικής αξιοποίησης.

Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας που πάτησε σε υλικές ανάγκες της εργατικής τάξης, ήταν η δημιουργία ενός κοινωνικά νομιμοποιημένου ιμάντα μεταβίβασης χρημάτων από την εργατική τάξη προς συγκεκριμένα αφεντικά. Αυτή η νομιμοποίηση δεν προήλθε απλά από το ότι όντως η εργατική τάξη χρειαζόταν ένα κεραμίδι πάνω απ' το κεφάλι της ή κάπου να κοιμηθεί στις διακοπές. Η ενσωμάτωση των συνδικάτων στον κρατικό μηχανισμό και ο μανδύας που έφτιαξε η αριστερά για να συμμετέχει στη διαχείριση της εργατικής τάξης, ήταν αυτό που κατέστησε κοινωνικά αποδεκτές αυτές τις κρατικές επιλογές. Η θέση των συνδικάτων μέσα σε αυτούς τους οργανισμούς ήταν κομβική, αφού συμμετείχαν στα διοικητικά συμβούλια. Είναι κοινός τόπος ότι τα συνδικάτα έπαιρναν χρήματα απο την Εργατική Εστία με αφορμή τις εκλογικές τους διαδικασίες.[7] Για τη σύνθεση του Διοικητικού συμβουλίου του ΟΕΚ, το Υπουργείο Εργασίας μιλάει ως εξής:

> Ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) εποπτευόταν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (πρώην Υπουργείο Εργασίας). [...] Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΕΚ αποτελούταν από 15 Μέλη. Πρόεδρος του Συμβουλίου ήταν ο Πρόεδρος του ΟΕΚ. Στο Συμβούλιο μετείχαν εκπρόσωποι από το Ελληνικό Κράτος (Υπουργείο Απασχόλησης και ΥΠΕΧΩΔΕ), Εκπρόσωποι Μισθωτών, Εργοδοτών, ΚΕΔΚΕ, καθώς και αιρετοί εκπρόσωποι των υπαλλήλων του ΟΕΚ.[8]

η λύση ήταν η ροή χρημάτων από τις ασφαλιστικές κρατήσεις της εργατικής τάξης προς τομείς που είχαν πρόβλημα

Γραφιστικό (αμφιβόλου αισθητικής) που συνοδεύει διαδικτυακές δακρύβρεχτες καταγγελίες για το κλείσιμο του ΟΕΕ. Ξέρετε... μας παίρνουν τα τσάμπα εισητήρια και τέτοια. Το πρόβλημα είναι ότι ποτέ δεν ήταν τσάμπα. Το τσάμπα δεν πέθανε το 2010. Το τσάμπα από τις απαρχές του καπιταλισμού σήμαινε να δίνουμε στα αφεντικά και να νομίζουμε ότι μας χαρίζουν.

Αυτού του είδους η τριμερής διοίκηση (κράτος, συνδικαλιστικοί εκπρόσωποι, εκπρόσωποι αφεντικών) χαρακτήριζε τις δομές στις οποίες αναφερόμαστε. Από τον ΟΕΚ μέχρι την ΑΣΠΕ (πολύτεκνοι) χτιζόταν λιθαράκι - λιθαράκι μια σχέση μεταξύ συνδικαλιστών - κομμάτων - αφεντικών, η εικόνα της οποίας σήμερα οδηγείται στη λήθη. Αυτή η σχέση όμως, τότε ήταν τόσο αναγκαία που χωρίς την έγκριση μιας από τις τρεις μεριές δεν μπορούσε να σηκωθεί ούτε πολυκατοικία. Πιθανότατα ούτε καν αυθαίρετο τριώροφο στην Κερατέα.

Ο.Ε.Ε.

Οι λειτουργίες του Οργανισμού Εργατικής Εστίας, όπως περιγράφονται στην ανακοίνωση των εργαζομένων για την υπεράσπισή του το 2012, όταν, με το 2ο μνημόνιο, ανακοινώθηκε το κλείσιμο των ΟΕΕ και ΟΕΚ, έχουν ως εξής:

> α) λειτουργούν οι 25 βρεφονηπιακοί σταθμοί του Οργανισμού που χτίστηκαν και λειτουργούν με τα δικά σας λεφτά και φιλοξενούν 2.000 παιδιά ελλήνων εργαζομένων,
>
> β) συντηρούνται 2.700 ξενοδοχειακές μονάδες και οι εργαζόμενοι σ' αυτές. Με το πρόγραμμα του Κοινωνικού Τουρισμού ενισχύονται γενικότερα οι υπηρεσίες του Τουρισμού, διατηρούνται θέσεις εργασίας, μειώνεται η εποχική απασχόληση και τονώνονται οι τοπικές οικονομίες. Με την κατάργηση του Οργανισμού θα μειωθεί ο εσωτερικός τουρισμός κατά 4.000.000 διανυκτερεύσεις πράγμα που θα οδηγήσει σε απόγνωση τις 2.700 ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους σε αυτές,
>
> γ) παίρνουν ανάσες ζωής και ανάπτυξης χιλιάδες επιχειρήσεις επισιτισμού, και όχι μόνο, μέσα από τα εκδρομικά προγράμματα. Με την κατάργηση του Οργανισμού 900 τουριστικά λεωφορεία πανελλαδικά, θα βρεθούν σε δυσχερή θέση, διότι δεν θα συμμετάσχουν στα εκδρομικά προγράμματα του Οργανισμού. Οι 3.000 επιχειρήσεις επισιτισμού πανελλαδικά θα δουν το εισόδημά τους να καταβαραθρώνεται.
>
> δ) διατίθενται δελτία θεατρικών χειμερινών και θερινών παραστάσεων τόσο για ενήλικες όσο και για παιδιά. Με το πρόγραμμα διανομής θεαμάτων ενισχύονται οι θεατρικές σκηνές οι οποίες στηρίζουν το πολιτιστικό κομμάτι της χώρας.

Συν τοις άλλοις, για μεγάλο χρονικό διάστημα ο ΟΕΕ έδινε κουπόνια για βιβλία και επίδομα στα νέα ζευγάρια. Αυτό πάντως που μας ενδιαφέρει είναι αυτά τα σημεία στα οποία οι εργαζόμενοι του ΟΕΕ έδωσαν έμφαση: στήριξη της τουριστικής βιομηχανίας, του τομέα των μεταφορών και επισιτισμού, καθώς και στήριξη της βιομηχανίας στην οποία κυριαρχεί η αριστερά (η πολιτισμική παραγωγή, ντε). Έπεσαν όμως έξω. Η αλλαγή στην παραγωγική διαδικασία τα είχε καταστήσει από

Μπογιές στο κτίριο της ΓΣΕΕ. Οι διάφορες απεργιακές πορείες μετά το 2010 (που στη συντριπτική τους πλειοψηφία είχαν καλεστεί από την ΓΣΕΕ) ξεκινούσαν με μια επιθετική «συμβολική παρέμβαση» στο κτίριο της, καταδεικνύοντας, υποθέτουμε, την προδοτική της στάση απέναντι στην επίθεση στα «κεκτημένα» μας. Το πρόβλημα (πάλι) είναι ότι η ΓΣΕΕ έχει σταματήσει να εκπροσωπεί τα συμφέροντα των εργατών από το μεσοπόλεμο. Κατά τα άλλα, μια χαρά η εικαστική επέμβαση.

δυνατά διαπραγματευτικά χαρτιά σε αδύναμα, σαν καμμένα τραπουλόχαρτα. Η διαδικασία μεταφοράς χρημάτων απ' την εργατική τάξη προς συγκεκριμένα αφεντικά άρχισε να χωλαίνει. Ο ΟΕΚ και ο ΟΕΕ παραμερίστηκαν και τη θέση τους έπαιρναν όλο και περισσότερες «μέθοδοι απόλυτης υπεραξίας». Η μεταφορά θα γινόταν όλο και πιο συχνά με γκλομπς.

Ο ΕΠΙΘΑΝΑΤΙΟΣ ΡΟΓΧΟΣ (ΝΑΙ ΔΕΝ ΤΟ ΒΑΛΑΜΕ ΣΤΟΝ ΤΙΤΛΟ)

Αυτό που ζούμε κυρίως από το 2008 και μετά -αυτό που η αριστερά έχει ονομάσει «κατάρρευση του κράτους Πρόνοιας» και η δεξιά «τέλος της μεταπολίτευσης»-έχει δύο όψεις. Η μία είναι ο μετασχηματισμός δομών όπως ο ΟΑΕΔ και ο εναγκαλισμός τους με τους μηχανισμούς καταστολής.[9] Η δεύτερη είναι το ξεπέρασμα δομών όπως ο ΟΕΚ και ο ΟΕΕ. Η αδυναμία τους να ανταποκριθούν στις αλλαγές που έχουν συμβεί στην τεχνική σύνθεση της εργατικής τάξης έχει θέσει σε αχρηστία τον ρόλο τους ως μηχανισμούς κοινωνικής συνοχής. Για να μεταφέρεις την κρατική ρητορική στην εργατική τάξη πρέπει να έχεις άμεσες σχέσεις μαζί της. Μπορεί λοιπόν οι ντόπιοι κρατικοί υπάλληλοι να την μετέδιδαν στα αδέρφια και τους γείτονές τους, αλλά είναι αλήθεια ότι δεν είχαν ποτέ στην ατζέντα τους την συναναστροφή με τους μετανάστες.

για να μεταφέρεις την κρατική ρητορική στην εργατική τάξη πρέπει να έχεις άμεσες σχέσεις μαζί της

Με το μνημόνιο του 2012 το παραπάνω ξεπέρασμα επικοινωνήθηκε με δύο tricky τρόπους· αφενός με τη μείωση των ασφαλιστικών εισφορών και αφετέρου με τη μείωση του μη μισθολογικού κόστους. Στα μέτρα που πέρασαν, κάποια από τα κύρια σημεία που τέθηκαν ήταν:

1) η πτώση του κατώτατου μισθού 32% για τους εργαζόμενους εώς 25 ετών και 22% για τους μεγαλύτερης ηλικίας,
2) η διαιτησία μεταξύ εργοδοτών - εργατών,
3) η μείωση του επιδόματος ανεργίας κατά 3,5 επιδόματα,
4) η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών.

Οι περιγραφές για το περιεχόμενο αυτών των μέτρων, αποτυπώθηκαν στον τύπο της περιόδου ως εξής:

> η ιστορικής σημασίας μεταβολή στα κριτήρια διανομής του προϊόντος (με το πάγωμα των ωριμάνσεων, την κατάργηση επιδομάτων μετά τη λήξη της τρίμηνης μετενέργειας των συμβάσεων εργασίας και τη δυνατότητα μείωσης των κατώτατων μισθών από 22% έως 32%) **προκαλεί ανατροπές όχι μόνο στο αντικείμενο της συλλογικής σύμβασης που είναι ο μισθός, αλλά και στο υποκείμενο της συλλογικής διαπραγμάτευσης, που είναι τα συνδικάτα και οι εργοδοτικές οργανώσεις** [...] οι αντιπροσωπευτικοί φορείς, οδηγούνται σε διάλυση [...] Διαλύονται οι δύο από τους τρεις βασικούς οργανισμούς, η Εργατική Κατοικία και η Εργατική Εστία (πλην του ΟΑΕΔ) στους οποίους συνδιοικούσαν επί χρόνια συνδικαλιστές και εργοδότες.[10]

Ο κόσμος, κυρίες και κυρίοι, έχει αλλάξει άρδην από τις αρχές του 1980 και ο «συμμετοχικός ή άλλος συνδικαλισμός που δέσποζε επί δεκαετίες στη χώρα, ιδιαίτερα στον δημόσιο τομέα», δείχνει να έχει φάει τα ψωμιά του. Η δύναμή του που έφτανε στο σημείο να εξαρτούν οι κυβερνήσεις «την πολιτική τους επιρροή από τη συναίνεση μέσω των δικών τους παρατάξεων και των συνδικαλιστών»,[11] έβγαλε τον επιθανάτιο ρόγχο του το 2012. Οι τότε διαδηλώσεις της ΓΣΕΕ έδειξαν την απειροελάχιστη πραγματική επιρροή που είχε απομείνει στους εργατοπατέρες, στους πρωτεργάτες της κοινωνικής συνοχής των '80s. Στους τύπους που απέκτησαν δύναμη στις πλάτες του εργατικού κινήματος βασιζόμενοι στον ελέγχο μέσα στον χώρο εργασίας. Κόντρα σε διάφορες αριστερές αναλύσεις[12] επρόκειτο για μία καπιταλιστική διαδικασία που αντλούσε τη δύναμή της, όχι από οικονομικά μεγέθη και ισολογισμούς, αλλά από μια δύναμη κοινωνική που απέρρεε απ' τον έλεγχο της εργασιακής διαδικασίας. Και όμως αυτή η δύναμη εξαιτίας της ατομικιστικής μικροαστικοποίησης των '90s, της παρανομοποίησης εκατομμυρίων μεταναστών και της αλλαγής στις εργασιακές διαδικασίες έχασε το χαλάκι κάτω απ' τα πόδια της.

Οι υπάλληλοι της Εργατικής Εστίας έκλαιγαν για τον ελληνικό τουρισμό που ετοιμαζόταν να χάσει 4.000.000 διανυκτερεύσεις, αλλά η αλήθεια είναι ότι δεν είδαμε κανέναν ξενοδόχο να κλαίγεται για το κλείσιμο της εργατικής εστίας. Απεναντίας, οι ξενοδόχοι ήταν ευχαριστημένοι από την υποτίμηση που είχε υποστεί η εργατική τάξη εν έτει 2012. Μην ξεχνάμε πως το 2015 έσπασαν ρεκόρ κρατήσεων[13] χωρίς κλίνες κλεισμένες από τα προγράμματα της Εργατικής Εστίας, ανταγωνιζόμενοι τους ξένους αντιπάλους τους στην τουριστική βιομηχανία και κερδίζοντας από τα φτηνά (λόγω της υποτίμησής μας) ελκυστικά πακέτα που πρόσφεραν. Η αδιαφορία τους για το κλείσιμο του ΟΕΕ προερχόταν απ' αυτό που διέκρινε (sic) ο ΣΕΠΕ (Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας) ήδη το 2012:

> ιδιαίτερη έξαρση του φαινομένου της ανασφάλιστης εργασίας παρουσιάζει ο τουριστικός τομέας. Κατά το δίμηνο Ιουνίου - Ιουλίου το ποσοστό ανασφάλιστων στον κλάδο αυτόν, για παράδειγμα, στην Κέρκυρα έφτασε το 46% και στην Κρήτη κυμαινόταν στο 43%.[14]

Το ελληνικό κράτος αποφάσισε να αφαιρέσει τη βοήθεια, μπορούμε να την πούμε και κρατικό προστατευτισμό, που έδινε στην τουριστική βιομηχανία με την μορφή

προγραμμάτων για τους εργάτες και να αντικαταστήσει τη μορφή της βοήθειας με full μαύρη εργασία. Το έκανε και μάλλον θεωρείται επιτυχημένη αλλαγή. Μια αλλαγή που έχει να κάνει όχι με την επίθεση στα κεκτημένα του λαουτζίκου, αλλά με τις αλλαγές που έχουν συμβεί στο μοντέλο παραγωγής και καθιστούν τέτοιες δομές άνευ ουσίας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

> - Με εκείνα και με τούτα καταστρέφεται η χώρα. Τα γράμματα αφημένα στο χαλάκι;! Από αυτά τα μικρά, αλλά σημαντικά κυρία μου αρχίζει η κατάπτωση.
>
> - Αυτά να τα κοιτάει ο Έλληνας αφού κοιτάξει τι ψηφίζει. Γιατί από τα λαμόγια αυτά φτιάχνεται μια νοοτροπία, το βλέπει δηλαδή ο άλλος και τι να κάνει; Εδω δηλαδή οι συνδικαλιστές ξέρετε πόσο κακό κάνανε;
>
> - Εντάξει, ισχύει. Βέβαια όπως και εγώ, που ήμουν πολιτικός μηχανικός, όπως και εσείς, φαντάζομαι, συνδικαλιστήκαμε αλλά όντως αφήστε τα, τα έχουμε δει από μέσα.
>
> *Διάλογος πελάτη με προϊστάμενη των ΕΛΤΑ εν έτει 2015*

Δεν είναι τυχαίο ότι ενώ οι γονείς μας υπήρξαν, σε όλα τα '80s, συνδικαλιζόμενοι τόσο αυτονόητα όπως ακριβώς οι συμμετέχοντες στον παραπάνω διάλογο, τα παιδιά τους, δηλαδή εμείς, θεωρούμε τους συνδικαλιστές κάτι εξωτικά φρούτα για τα οποία γίνεται μερικές φορές πολύς λόγος για το τίποτα. Όντως, σήμερα αυτή είναι η εικόνα του κρατικού συνδικαλισμού. Το πρόβλημα είναι ότι η άποψη που λέει «οκ, αλλά πολύ δεν ασχολούνται μαζί τους;», είναι αποτέλεσμα της ταξικής μας ήττας. Μιας ήττας που κομμάτι της ήταν και η διαδικασία απόκρυψης της ταξικής μας μνήμης. Μια διαδικασία τεράστια που είχε ως ορόσημο την αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης το 1982. Μια μεγάλη κοινωνική διεργασία που ενώ φαίνεται αντιθετική με το ορόσημό της (πώς ξεχνάς κάτι ενώ αναγνωρίζεις τους κομμουνιστάς, ρε φίλε;) κινούταν στην ίδια κατεύθυνση. Ήταν μια διαδικασία που είχε να κάνει με την προσπάθεια του κράτους να απαγκιστρωθεί η ελληνική κοινωνία από τις μνήμες του εμφυλίου πολέμου και υποστηρίχθηκε με υλικούς όρους στο εσωτερικό της ελληνικής κοινωνίας.

> να ανασύρουμε αυτή τη μορφή που είχε πάρει η ταξική κοινωνία στην Ελλάδα

Από τη μεριά μας, θεωρούμε κομμάτι της δουλειάς μας να ανασύρουμε αυτή τη μορφή που είχε τότε η ταξική κοινωνία στην Ελλάδα γιατί σε αυτήν οφείλονται πολλά από όσα ζούμε σήμερα. Είναι ο τρόπος με τον οποίο μπορούν οι αλλαγές γύρω μας να γίνονται κατανοητές. Οφείλουμε εν ολίγοις

> να σώσουμε όλους αυτούς [...] από την τεράστια συγκατάβαση των μεταγενέστερων, να τους ανακαλύψουμε ξανά ως κομμάτι της καπιταλιστικής ελληνικής κοινωνίας και των αντιθέσεών της, να τους αναδείξουμε ως λογικά, δολοφονικά, απολύτως εχθρικά και κατά καιρούς κυρίαρχα συμφέροντα και επιδιώξεις.[15]

Αυτή τη γενιά -τους συγκαταβατικούς μεταγενέστερους, τους συνδικαλιστές για τους οποίους «πολύς λόγος γίνεται για το τίποτα», το εξασφαλισμένο κομμάτι της εργατικής τάξης που στα 90s κανιβάλισε ό,τι βρήκε πιο κάτω του- εμείς πρέπει να τη σώσουμε από την επερχόμενη λήθη. Να τη σώσουμε σαν κομμάτι της πάλης των τάξεων στην Ελλάδα και κομμάτι της ήττας μας. Μαζί με αυτό θα κάνουμε και μικρά, αλλά -ποιος ξέρει·- ίσως πολύ σημαντικά, βήματα για να σώσουμε και τα τομάρια μας.

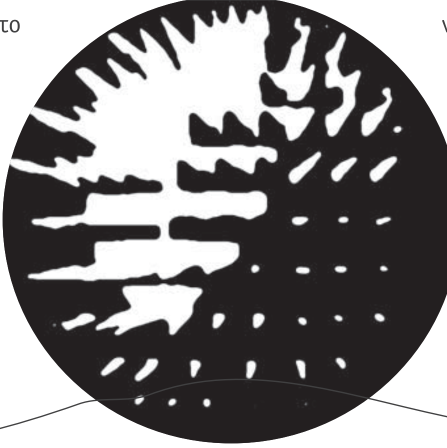
1. «Παραμύθια της Σεχραζάτ: Ο ΟΑΕΔ και η κατάρρευση του κράτους πρόνοιας», *Classwardogz*, #2, 05/2015, όπως και «Ο φασισμός δεν είναι εικόνα απ' τα παλιά, 5μηνα στον ΟΑΕΔ αν ψάχνεις για δουλειά», Προκήρυξη *Classwardogz*, 04/2014.
2. Classwardogz, *40 Χρόνια Φούρναρης – Οι αταλάντευτοι στόχοι του ελληνικού κράτους σε «ευημερία» και «κρίση» και η νέα εθνική εποποιΐα του δημοψηφίσματος*, 07/2015.
3. Σακελλαρόπουλος, Σ., *Κρίση και κοινωνική διαστρωμάτωση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*, Τόπος 2014, σελ. 284.
4. Sergio Bologna, Η φυλή των τυφλοπόντικων, Autonomia, εκδόσεις Λέσχη κατασκόπων του 21ου αιώνα, σελ. 74
5. Τμήμα του στρατού που διαλύθηκε το 1992 και ανασυστήθηκε πρόσφατα από τον Π. Καμμένο.
6. www.ypakp.gr/οργανισμοί.
7. «Μεγάλες ανατροπές σε μισθούς και συμβάσεις», *Καθημερινή*, 12/02/2012.
8. www.ypakp.gr/οργανισμοί.
9. Ο.π., *Classwardogz* #2.
10. «Μεγάλες ανατροπές σε μισθούς και συμβάσεις», *Καθημερινή*, 12/02/2012.
11. «Συνδικάτα σε κενό αντιπροσώπευσης», *Καθημερινή*, 15/05/2013.
12. Όπως ο Σ. Σακελλαρόπουλος, δες υπ. 3.
13. «Τουριστικοί φορείς: Ρεκόρ το 2015, αισιοδοξία για το 2016», *www.e-travelnews.gr*.
14. «Σφράγισμα κατά μαύρης εργασίας», *Τα Νέα*, 8/16/2012.
15. «Ο ελληνικός φασισμός στον μεσοπόλεμο», Τόμος Α', *antifa scripta*, 2013.
16. «Ρύθμιση-σκάνδαλο για το "The Mall" υπέγραψε η διυπουργική», *Πρώτο θέμα*, 03/06/2014.

Στην περίπτωση του ΟΑΕΔ έχουμε δει την αλλαγή στη διαχείριση της ανεργίας. Από επιδότηση της ανεργίας, σήμερα βρισκόμαστε σε αυτό που το νεοφιλελεύθερο μοντέλο αποκαλεί επιδότηση της απασχόλησης. Αυτή η γενική τάση των κρατών να μεταφέρουν ατόφια όλο και περισσότερα χρήματα από τις ασφαλιστικές εισφορές στα αφεντικά φαίνεται και στην περίπτωση του ΟΕΚ. Το κλείσιμο του ΟΕΚ το συνόδευσε το «σκάνδαλο» των εκτάσεων που οικειοποιήθηκε ο όμιλος Λάτση για να χτίσει το Mall στο Μαρούσι.[16] Ναι, αυτός ο τσιμεντόλιθος που αλέθει καθημερινά πόσους εργάτες του τριτογενή τομέα, φτιάχτηκε πάνω σε εκτάσεις που είχαν αγοραστεί με λεφτά της εργατικής τάξης και δωρήθηκε ουσιαστικά στα αφεντικά μας. Καλό;

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΤΟΥ (ΠΑΛΙΟΥ) ΣΥΡΙΖΑ, ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Γενικώς, από το περιθώριο της πολιτικής (και της ζωής) μέσα από το οποίο μιλάμε, το να αρχίσουμε στα μπινελίκια όποιον μας πιάνει στο στόμα του είναι το ευκολότερο πράγμα. Οι κατάρες μας είναι πολλές και περισσεύουν και το σπορ το εξασκούμε συχνά. Μια μεταφυσική όμως μας φρενάρει λίγο όταν πρέπει να πιάσουμε την πάλαι ποτέ στήλη του «Ιού» και τους συντελεστές της. Ίσως να είναι το βάρος της ανάμνησης από τις εποχές που αγοράζαμε την «κινηματική» Ελευθεροτυπία, πετώντας την στα σκουπίδια χωρίς να διαβάσουμε ούτε ένα άρθρο της προκοπής· με εξαίρεση τη στήλη του «Ιού» που έμοιαζε να έχει παρόμοιες λόξες με τις δικές μας και να αισθάνεται τον φασισμό των εποχών μας.

Μέχρι εκεί και τέρμα όμως. Εμείς δεν επενδύσαμε ποτέ σε αριστερές ευαισθησίες ούτε και υπήρξαμε ο εκφραστής τους. Και για να μπούμε σιγά σιγά στο θέμα μας, στο κείμενο που ακολουθεί θα ασχοληθούμε με την άποψη ενός από τους πρώην αρθρογράφους του «Ιού» που στην τωρινή στήλη του «Οι κραυγές των τοίχων» στην *Εφημερίδα των Συντακτών*, αναρωτιέται τι θέλουν οι τράπεζες. Την αφορμή μάς την έδωσε η επιλογή του να σχολιάσει μια αφίσα που κολλήσαμε πριν από ενάμιση χρόνο, αλλά την αιτία την έδωσε το διαρκώς επίκαιρο ζήτημα των τραπεζών.

Στις αρχές του 2014, λοιπόν, βγάλαμε μια αφίσα με κεντρικό σύνθημα «Και εκεί παλιά που νόμιζες πως θα σου πάρουν το σπίτι οι κομμουνιστές», στην οποία γράφαμε:

> Βέβαια, οι ιδιοκτήτες ακινήτων δεν είναι μόνοι τους απέναντι στις κατασχέσεις. Ας είναι καλά ο ΣΥΡΙΖΑ που «μάχεται για το δίκαιο». Αλλά και οι τράπεζες που επίσης δεν πολυγουστάρουν τις κατασχέσεις. Γιατί στην τελική, όταν είσαι βουτηγμένος στην κρίση μέχρι το λαιμό, όπως είναι οι ελληνικές τράπεζες, τι να το κάνεις το νεόκτιστο στην Καλλιθέα αφού κανείς δεν μπορεί να το αγοράσει; Να πώς η κρίση φτιάχνει τις παράξενες συμμαχίες της: οι τράπεζες από τη μία και η κρατική αριστερά από την άλλη.[1]

Σκοπός της αφίσας αυτής ήταν πρώτον να αναδείξει τη ματαιότητα των ονείρων των διαφόρων «από κάτω» (και καμιά φορά ακόμα και πιο κάτω), στην πιθανότητα επιβίωσης, και μάλιστα βελτίωσης των όρων αυτής της επιβίωσης, αδιαφορώντας για την κατάσταση του ταξικού ανταγωνισμού, παίρνοντας δανεικά και κάνοντας φιλίες με το αφεντικό. Στα χρόνια της μεταπολιτευτικής «ευημερίας» (που κάθε άλλο παρά ευημερία ήταν, δηλαδή) πολλοί χλεύασαν, λοιδόρησαν κάθε προσπάθεια χτισίματος συλλογικών αντιστάσεων, ακολούθησαν ατομικές στρατηγικές lifestyle ανέλιξης και καριέρας· και τώρα έχουν βρεθεί με τον λογαριασμό των επιλογών της εξατομίκευσης στο χέρι (ένας λογαριασμός που ήρθε ταυτόχρονα σε όλους ένθεν κακείθεν, βέβαια).

Δεύτερον (και ίσως έτσι όπως έχουν εξελιχθεί τα πράγματα μάλλον σημαντικότερο), η αφίσα αυτή, ήδη από την εποχή της «επάρατου δεξιάς» της κυβέρνησης Σαμαρά, καταδείκνυε τον ΣΥΡΙΖΑ, που κάλπαζε προς την εξουσία, όχι ως δύναμη της (μυθολογικής) «αριστεράς» -εκφραστή των συμφερόντων της εργατικής τάξης στην ταξική σύγκρουση-, αλλά ως δύναμη της (πραγματικής) αριστεράς – νοσταλγό του κεϋνσιανού καπιταλισμού και ποιητή της κυβερνητικής διαμεσολάβησης και της εθνικής καπιταλιστικής διαχείρισης. Όποιος περίμενε από την επερχόμενη κυβέρνηση της «πρώτης φοράς αριστερά» τη διαπραγμάτευση για τα κόκκινα δάνεια στο μέτρο των αναντίρρητα δοσμένων συνθηκών, ίσως και να έκανε καλά. Άλλωστε, η προστασία των υποθηκών που καλύπτουν τα περίφημα κόκκινα δάνεια αποτελεί επίδικο επιβίωσης ή θανάτου για τις ελληνικές τράπεζες. Θα έκανε μεγάλο λάθος, όμως, αν περίμενε από αυτήν το οποιοδήποτε ενδιαφέρον για το πού και πώς ζούμε, πού και πώς κατοικούμε. Το ενδιαφέρον του ΣΥΡΙΖΑ αφορούσε την επιβίωση των ελληνικών τραπεζών και μόνο.

BANK

και εκεί που παλιά νόμιζες ότι θα σου πάρουν το σπίτι οι κομμουνιστές...

Μια ήσυχη ζωή; Δεν νομίζω

Και τώρα που οι νόμοι για τους πλειστηριασμούς των κατοικιών έγιναν πραγματικότητα, εμείς άραγε θα πρέπει να νοιαστούμε; Ναι, απαντάει η κρατική αριστερά που εδώ και καιρό έχει ως πρωταρχικό της στόχο την υπεράσπιση της ιδιοκτησίας. Τη στιγμή που δεν της καίγεται καρφί που οι ενοικιαστές δεν έχουν να πληρώσουν το νοίκι. Και γιατί να νοιαστεί; Αφού εδώ και δεκαετίες το μόνο που την απασχολούσε ήταν να πάει καλά η μεταπολιτευτική διαμεσολάβηση και να διατηρηθεί η ταξική ειρήνη. Να όμως που η μεταπολίτευση μας τελείωσε και έδωσε τη θέση της στο φασισμό...

Από την άλλη, είναι αλήθεια πως ένα μεγάλο τμήμα του πάτου είναι μπλεγμένο με παντός τύπου δάνεια που έχουν χτυπήσει κόκκινο από καιρό. Γιατί τα τελευταία είκοσι και βάλε χρόνια πολλοί πίστεψαν πως μπορούν να αντικαταστήσουν την ταξική πάλη με κατανάλωση με δανεικά, με "σπουδές με μέλλον" και με μίσος για τους μετανάστες. Είναι οι ίδιοι άνθρωποι που γύρισαν την πλάτη στις απεργίες και τις συλλογικότητες, που πίστεψαν πως αν είναι "καλοί στη δουλειά τους" το αφεντικό και το κράτος θα τους λυπηθεί, που κοκορεύτηκαν πως αυτοί "δεν είναι μίζεροι", πως δεν μπλέκουν σε "μάταιους αγώνες"... Ε, λοιπόν, πόνταραν λάθος. Τα δάνεια δεν ήταν η λύση στον χαμηλό μισθό και το αφεντικό δεν είχε ποτέ καμία όρεξη "να τους νοιαστεί".

Οι τελευταίοι σύμμαχοι

Βέβαια, οι ιδιοκτήτες ακινήτων δεν είναι μόνοι τους απέναντι στις κατασχέσεις. Ας είναι καλά ο ΣΥΡΙΖΑ που "μάχεται για το δίκαιο". Αλλά και οι τράπεζες που επίσης δεν πολυγουστάρουν τις κατασχέσεις. Γιατί στην τελική, όταν είσαι βουτηγμένος στην κρίση μέχρι το λαιμό, όπως είναι οι ελληνικές τράπεζες, τι να το κάνεις το νεόκτιστο στην Καλλιθέα αφού κανείς δεν μπορεί να το αγοράσει;

Να πώς η κρίση φτιάχνει τις παράξενες συμμαχίες της: οι τράπεζες από τη μία και η κρατική αριστερά από την άλλη. Όμως ο ΣΥΡΙΖΑ, που "βάζει πλάτη" για την προστασία της ιδιοκτησίας, ξέρει καλά ότι μάλλον θα χρειαστούν πολλά περισσότερα "για να σωθούν" οι τράπεζες. Όπως, για παράδειγμα, το κούρεμα των καταθέσεων. Ε, και τότε θα μιλάμε για μια πραγματική "νίκη των κινημάτων"...

CLASSWARDOGZ
metrotools - oax

Η αφίσα για την οποία γίνεται ο λόγος. Τη βγάλαμε το 2014 και δε μας πέρασε ποτέ από το μυαλό ότι θα εκληφθεί ως στήριξη στο «πρώτη φορά Αριστερό» κράτος. Φτου, φτου, σκόρδο, μακριά από εμάς και τέτοια. Και, κατά την ταπεινή μας γνώμη πάντα, όποιος αντιλαμβάνεται την κρατική προάσπιση της μικροϊδιοκτησίας ως φιλεργατική πολιτική, είναι μάλλον γιατί βλέπει κυρίως με τα μάτια του μικροϊδιοκτήτη και όχι του εργάτη.

θα πρέπει να σταθούμε λίγο παραπάνω σε αυτό το σημείο, ωστόσο. Οι ελληνικές τράπεζες, για να συνεχίζουν να παρουσιάζουν την εικόνα χαράς κι ευημερίας των οικονομικών τους καθ' όλη τη δεκαετία του '00 δάνειζαν ασύστολα, σχεδόν όποιον έβρισκαν μπροστά τους· κάτι που ήταν απαραίτητο αν ήταν να διατηρηθεί η ευημερία μιας μεσαίας τάξης (με την ακόλουθη, και απαραίτητη για τη λειτουργία της οικονομίας, κυριαρχία των ιδεολογιών της). Η όξυνση της κρίσης από το 2009 και μετά που είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των καταθέσεων και το μαζικό «κοκκίνισμα» των δανείων, άφησε τις τράπεζες με άθλιους ισολογισμούς στα λογιστικά τους βιβλία. Από τη μία, εξανεμισμένες καταθέσεις κι από την άλλη, ανεξόφλητα δάνεια καλυπτόμενα με υποθήκες. Τα πράγματα δεν θα ήταν τόσο σοβαρά για τις τράπεζες πριν από δέκα χρόνια· θα έπαιρναν τα σπίτια «του κοσμάκη», θα τα πούλαγαν και θα έσβηναν την χασούρα. Τώρα όμως λόγω κρίσης, με τις αξίες των ακινήτων να έχουν πιάσει πάτο, κάθε προσπάθεια των τραπεζών να ξεφορτωθούν τις υποθήκες τους, θα ισοδυναμούσε με ευθεία παραδοχή της χρεοκοπίας τους.

> οι ελληνικές τράπεζες έχουν τους ανταγωνιστές τους που περιμένουν στη γωνία

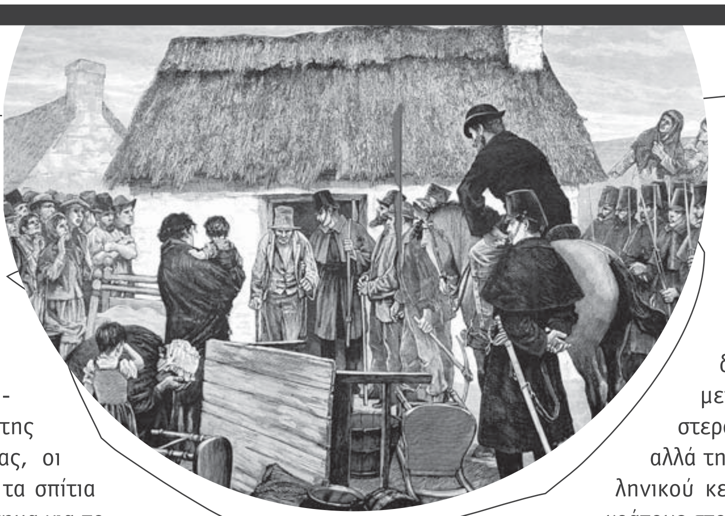
Δηλαδή; Από τη μία οι ελληνικές τράπεζες θέλουν να καθυστερήσουν όσο μπορούν την ρευστοποίηση των υποθηκών τους (προσοχή στο ρήμα: καθυστερήσουν κι όχι αποφύγουν) περιμένοντας τις «καλύτερες μέρες» της αγοράς. Και σε αυτό συμφωνούν τόσο η κυβέρνηση όσο κι οι τράπεζες· τόσο η «κυβέρνηση της αριστεράς» όσο κι η προηγούμενη κυβέρνηση. Για αυτό κι οι συστημικές τράπεζες δηλώνουν σχετικά: «Πέραν του γεγονότος ότι αυτό αποτελεί μία μεγάλη κοινωνική αδικία προκαλεί και ζημία στις τράπεζες. Αν όλα αυτά τα δεκάδες χιλιάδες ακίνητα περιέλθουν στις τράπεζες, θα εκμηδενιστεί η αξία τους».[2] Αλλά κι η κυβέρνηση βασίζεται στους τραπεζίτες για την «κοινωνική πολιτική» τους, με τον αντιπρόεδρο της κυβέρνησης Δραγασάκη να περιμένει πως «η βέλτιστη εφαρμογή της νέας νομοθεσίας για τις δανειακές οφειλές των νοικοκυριών θα εξαρτηθεί και από τη στάση που θα τηρήσουν οι τράπεζες, οι οποίες και θα κληθούν να υλοποιήσουν τις σχετικές διατάξεις».[3]

Και πάλι, δηλαδή, τι συμπέρασμα μπορούμε να βγάλουμε από τις δηλώσεις κατανόησης, συμπάθειας κι αλληλοστήριξης των τραπεζών προς την (πρώτα «δεξιά» και μετά «αριστερή») κυβέρνηση; Είναι οι ελληνικές τράπεζες η αιχμή των κομμουνιστικών αιτημάτων· ο προασπιστής των «κεκτημένων»; Όχι, βέβαια. Κάθε κυβέρνηση που αναλαμβάνει τη διαχείριση της κρίσης πρέπει να προστατέψει και να εγγυηθεί την επιβίωση του ελληνικού καπιταλισμού. Και φυσικά, οι ελληνικές τράπεζες έχουν τους ανταγωνιστές τους που περιμένουν στη γωνία και πιέζουν για να σκάσει η φούσκα μια ώρα αρχύτερα.

Το ελληνικό κράτος (που και συνέχεια έχει στις πολιτικές του και δεν καταλαβαίνει από αριστερά και δεξιά) προσπαθεί να διασώσει τις τράπεζες του που αποτελούν και τον πυλώνα της εθνικής οικονομίας. Αν δε μπορεί να παρουσιάσει αυτή τη διαδικασία κι ως «φιλολαϊκή» πολιτική, τόσο το καλύτερο. Κι αν το «πόπολο» κι οι «οργανώσεις» του (τα διάφορα κομματικά επιτελεία, δηλαδή, που ονειρεύονται και χαράσσουν τις στρατηγικές τους για να βρεθούν κι αυτά σε κάποια θέση εξουσίας) τα δέχονται όλα αυτά, τα αγκαλιάζουν και τα προπαγανδίζουν, ακόμα καλύτερα.

Οι κυβερνήσεις (κι οι ουρές τους στην κοινωνία) μιλάνε για «πρώτη κατοικία», αλλά δεν δίνουν δεκάρα κι ούτε έχουν αναφερθεί ποτέ σε όποιον η «πρώτη κα-

τοικία» του είναι το νοίκι.[4] Κάτι που ούτε παράβλεψη είναι, ούτε ατύχημα. Γιατί το ζήτημα για την ελληνική αριστερά δεν είναι το πώς ζούμε και πώς πεθαίνουμε, αλλά η προοπτική της κρατικής διαχείρισης. Γι' αυτό κι οι όροι της επιβίωσής μας, οι μισθοί μας, οι δουλειές μας, η ανεργία μας, τα σπίτια μας, οι γειτονιές μας είναι ζήτημα για το κράτος μόνο στο βαθμό που σχετίζονται με την επιβίωση (ή και -γιατί όχι;- και με την κερδοφορία) των τραπεζών. Και στον βαθμό που η κρίση οξύνεται, τη διασφάλιση αυτή των τραπεζών στον ενδοκαπιταλιστικό ανταγωνισμό, την πετυχαίνουν μόνο μέχρι εκεί που μπορούν να την πετύχουν…[5]

Στην αφίσα του 2014, λοιπόν, και με τον ΣΥΡΙΖΑ να προβάλλεται σαν θεός που κατεβαίνει από τους ουρανούς για να μας γλυτώσει από τις αμαρτίες μας, καταδεικνύαμε τη χρεοκοπία του αριστερού λόγου και των αριστερών ελπίδων που είχαν φτάσει μάλιστα στο σημείο να συστρατεύονται πίσω από τους τραπεζίτες και το εθνικό κεφάλαιο, ενώ μας σκότιζαν με την «ελπίδα που έρχεται».

Στην κυβέρνηση της «αριστεράς» που ερχόταν ολοταχώς, βλέπαμε μια αλλαγή στο προσωπικό του κρατικού μηχανισμού· αυτό μόνο και τίποτα άλλο. Μια αλλαγή που ίσως να μπορούσε να λειτουργήσει και με λιγότερες αγκυλώσεις και με λιγότερες αντιδράσεις. Μια αλλαγή που θα σηματοδοτούσε και τη συντριβή των τελευταίων «κινηματικών» αυταπατών (συγκεκριμένα των εκλογικών αυταπατών) και θα οδηγούσε στην ακόμα περαιτέρω σιγή του κινήματος. Τέτοια ξενέρωτα λέγαμε καθώς η «ελπίδα ερχόταν» και μείναμε έξω από το πάρτι. Από την άλλη τώρα, δεν είμαστε τίποτα «απογοητευμένοι του ΣΥΡΙΖΑ», ούτε και περιμέναμε και κάτι διαφορετικό. Και επί τη ευκαιρία, γιατί αλήθεια να περιμένει κάποιος οτιδήποτε άλλο;

δεν είμαστε τίποτα «απογοητευμένοι του ΣΥΡΙΖΑ»

Ας δούμε όμως και τον σχολιασμό της συγκεκριμένης αφίσας στην *Εφημερίδα των Συντακτών*:

> Η άτακτη υποχώρηση (και) στο ζήτημα των «κόκκινων» δανείων διαψεύδει άλλωστε όσους είχαν σπεύσει να πλειοδοτήσουν στ' αριστερά του (παλιού) ΣΥΡΙΖΑ, προεξοφλώντας πως οι τράπεζες δεν έχουν κανένα λόγο να βάλουν στο χέρι «άχρηστα» γι' αυτές ακίνητα. Διαπίστωση εν μέρει σωστή, που αφορά όμως μια μικρή μόνο μερίδα της δυνητικής λείας. Αν ένα ημιυπόγειο δυάρι στα Κάτω Πατήσια δεν εμφανίζει ιδιαίτερο κερδοσκοπικό ενδιαφέρον, δεν ισχύει το ίδιο για ένα παραθαλάσσιο ακίνητο ή μια μονοκατοικία με το οικόπεδό της: όταν οι πύργοι των χρηματιστηριακών τραπουλόχαρτων καταρρέουν, το real estate συνιστά την ασφαλέστερη δυνατή επένδυση.[6]

Για τους αναγνώστες που έφτασαν μέχρι εδώ, ελπίζουμε η απάντησή μας, μετά και τα όσα λέχτηκαν παραπάνω, να είναι η αναμενόμενη:

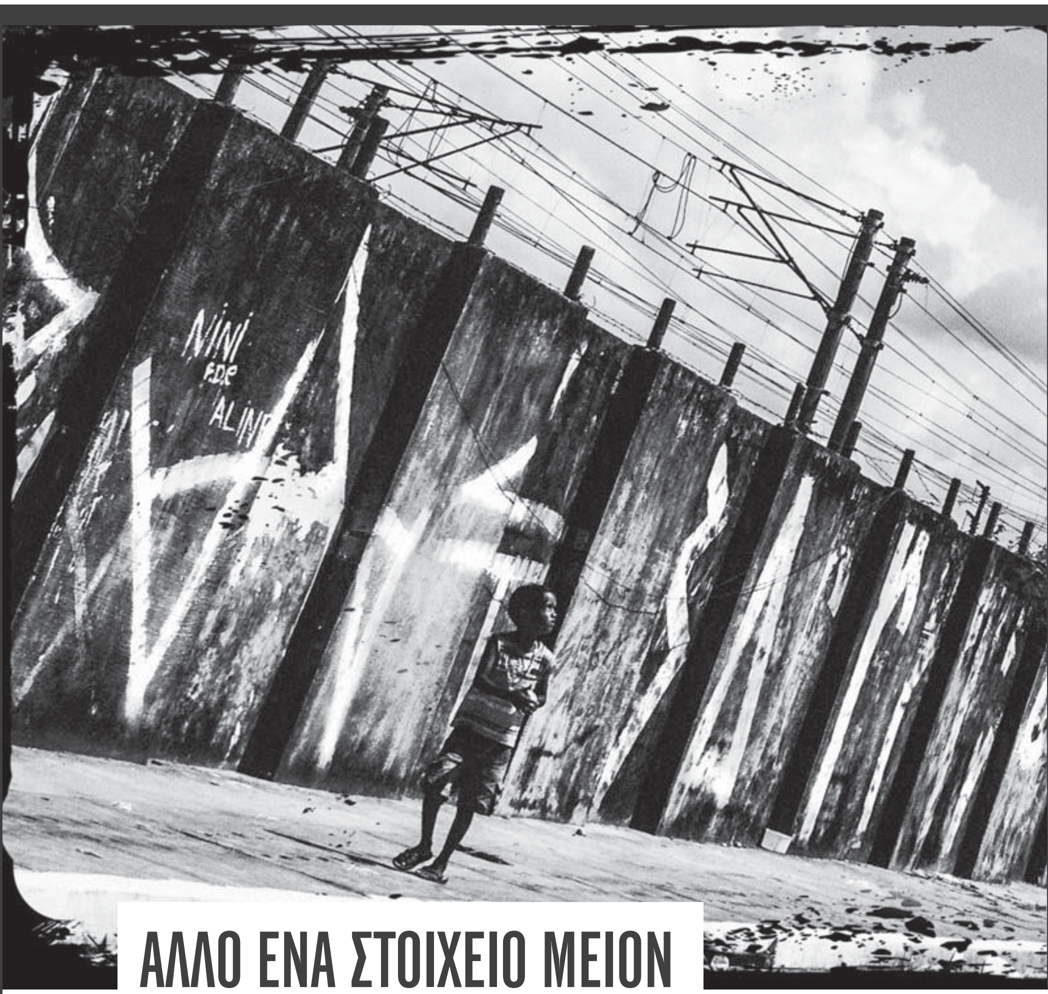
Α. Δεν είπαμε ποτέ πως οι τράπεζες δεν θα βάλουν χέρι στα κόκκινα δάνεια. Είπαμε, αντίθετα, πως θα ήθελαν να το αναβάλουν. Για τις τράπεζες (και το κράτος τους) ιδανικό θα ήταν να ρευστοποιηθούν οι υποθήκες όταν θα μπορούσε να βγει κέρδος από κάτι τέτοιο κι όχι σε μια περίοδο που το μόνο αποτέλεσμα θα ήταν η ανάδειξη του δράματος των ισολογισμών τους (και άρα η ανάγκη για περεταίρω ανακεφαλαιοποίηση). Από το κράτος περιμένουν να βρει τίποτα άλλες λύσεις· ξέρετε, «ισοδύναμα»… Κι αν τα πράγματα φτάσουν στο σημείο να γίνονται κατασχέσεις, τότε το σίγουρο είναι ότι οι τράπεζες δεν θα χαρίσουν κάστανο.

Β. Δεν είπαμε ποτέ πως ο ΣΥΡΙΖΑ θα υπερασπιστεί τα συμφέροντα της εργατικής τάξης (σε αντίθεση με πολλούς άλλους «κινηματικούς» σε αυτόν τον τόπο). Είπαμε, όμως, πως ο ΣΥΡΙΖΑ θα προσπαθήσει να υπερασπιστεί καλύτερα το εθνικό κεφάλαιο. Η «προσγείωση» του ΣΥΡΙΖΑ στο ζήτημα των «κόκκινων» δανείων, δεν υποδηλώνει τη μεταστροφή του από «αριστερό» σε «καπιταλιστικό» κόμμα, αλλά τη δυσχερή κατάσταση του ελληνικού κεφαλαίου και του ελληνικού κράτους στον διακρατικό και ενδοκαπιταλιστικό ανταγωνισμό. Ας μην βιαστεί όμως κανείς· ο ελληνικός καπιταλισμός δεν τα έχει φάει ακόμα τα ψωμιά του.

Γ. Εμείς προσπαθούμε, στο βαθμό των δυνάμεών μας, να χτίσουμε και να προασπίσουμε τις συλλογικές δυνάμεις που θα επαναφέρουν την εργατική αξιοπρέπεια και την εργατική αυτονομία. Δεν είμαστε ούτε αριστερά, ούτε δεξιά, ούτε πάνω, ούτε κάτω από τον ΣΥΡΙΖΑ. Τη γνώμη που είχαμε για τον «παλιό» ΣΥΡΙΖΑ, τη διατηρούμε και για τον «νέο».

---

1. Μπορείτε να την βρείτε στο https://autonomia71.wordpress.com > class war dogz > αφίσες.
2. «Σάλλας (Τράπεζα Πειραιώς): «Όχι» στους πλειστηριασμούς α' κατοικίας», *TVXS*, 28/10/15.
3. «Δραγασάκης: Η προστασία της κατοικίας εξαρτάται και από τις τράπεζες», *TVXS*, 18/11/15.
4. Έχουμε τοποθετηθεί ξανα σε αυτά τα θέματα. Δες, «Το κίνημα που υπερασπίστηκε την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων» *Classwardogz* #1
5. Μπορεί κάποιος να δει την οπτική μας πάνω στις εξελίξεις των τελευταίων μηνών, ως μέρος διακρατικών και νεοκαπιταλιστικών συγκρούσεων εντός της ΕΕ, στην εισήγηση της εκδήλωσης «40 χρόνια φούρναρης».
6. Βλ., «Ωρολογιακή βόμβα», στη στήλη «Η κραυγή των τοίχων». *Εφημερίδα των Συντακτών,* 23/11/2015.

ΑΛΛΟ ΕΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΜΕΙΟΝ

Για όλους και όλες εμάς που ζούμε σε τούτη τη βαλκανική πόλη, είτε πάμε στις δουλειές μας ή απλά κάνουμε βόλτες στους δρόμους, η περιπλάνησή μας στον αστικό ιστό είναι μια καθημερινότητα. Σε κάτι τέτοιες περιπλανήσεις, είτε τις χαιρόμαστε είτε τις κάνουμε από ανάγκη, το μάτι μας δεν μπορεί παρά να πέφτει συνεχώς σε μια άλλη καθημερινότητα της πόλης: πολύχρωμοι καμβάδες, ασπρόμαυρα επαναλαμβανόμενα stencils, tags, graffiti, αυτοσχέδια ποίηση σε τοίχους, πολιτικά συνθήματα.

Με τα βαγόνια τρένων να φτύνουν χρώμα από τη συχνότητα που βάφονται και με τα throw ups στις στέγες να ανταλλάσσουν συχνά εμπειρίες τα βράδια, μπορεί να πει κάποιος/α ότι αυτή εδώ η πόλη είναι ένας μικρός «παράδεισος» του graffiti. Δρόμοι, πινακίδες, γέφυρες, στάσεις λεωφορείων, τοίχοι, τείχη και όχι στην τύχη· όπου στρέψεις το βλέμμα, θα έρθεις πολύ κοντά με το graffiti!

Πέρα, βέβαια, από την Αθήνα υπάρχουν και άλλοι τέτοιοι «παράδεισοι»! Το Σάο Πάολο είναι ένα τέτοιο παράδειγμα όπου το graffiti μόνο αόρατο δεν είναι. Αλλά ούτε και νόμιμο. Αυτό πάλι γίνεται με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Από τη μια μεριά mainstream καλλιτέχνες και «street artists» χρηματοδοτούνται από κρατικούς φορείς για να καλλιτεχνίζονται «ωραιοποιώντας» κτίρια της πόλης και από την άλλη, στις φαβέλες υπάρχει ένα μεγάλο κομμάτι γκραφιτάδων που διώκεται ακόμα και με σφαίρες. Μιλάμε για το πισακάο, αυτό το είδος πολιτικού graffiti, το οποίο πήρε μεγάλες διαστάσεις τη δεκαετία του '80, αλλά τα γεννοφάσκια του βρίσκονται στις δεκαετίες του '30 και του '50, τότε που το πολιτικό στοιχείο ήταν πολύ έντονο στην καθημερινότητα της Βραζιλίας, λόγω της δικτατορίας. Καθόλου τυχαία, το πισακάο αναδύθηκε ακριβώς την περίοδο που η αντίσταση ήταν ζωτική ανάγκη για την επιβίωση. Οι συνεχιστές αυτής της τάσης σήμερα είναι οι πισαδόρες, παιδιά, συνήθως, που ζουν σε γκέτο και προέρχονται από την εργατική τάξη. Άλλες φορές πάλι είναι πολιτικοποιημένα υποκείμενα που ανήκουν στον ευρύτερο αντιεξουσιαστικό χώρο. Γράφουν στους τοίχους με ένα ιδιαίτερο είδος γραμμάτων που είναι επηρεασμένο από λογότυπα των Slayer, Iron Maiden και άλλων metal συγκροτημάτων. Χρησιμοποιούν δηλαδή μεγάλα αιχμηρά γράμματα, τα οποία τις περισσότερες φορές είναι θεόρατα με σκοπό να κάνουν όσο πιο ορατές γίνεται τις ανάγκες τους· να μιλήσουν για τον πόνο στις φτωχογειτονιές· να βροντοφωνάξουν τις αρνήσεις τους· να γράψουν για τον έρωτα. Οι χώροι που βάφουν είναι -κλασικά- δημόσια κτίρια, γέφυρες, ταράτσες και γενικότερα όπου γης και τοίχος.

> το πισακάο αναδύθηκε την περίοδο που η αντίσταση ήταν ζωτική ανάγκη

Αυτό λοιπόν που κάνει το πισακάο ένα πολύχρωμο, επικίνδυνο αγκαθάκι για τον καπιταλισμό δεν είναι το βάψιμο της πόλης. Είναι το ότι το πισακάο συγκεντρώνει στους κόλπους του αυτές τις φιγούρες και δίνει φωνή στις αρνήσεις τους. Απέναντι στο υψωμένο γκλόπ του μπάτσου υψώνουν περήφανα τα spay τους. Το ζήτημά τους δεν είναι να πλασάρουν έναν άλλον τρόπο καλλιτεχνικής έκφρασης, αλλά να κάνουν πολιτικό graffiti· με οποιοδήποτε κόστος. Γνωρίζουν άλλωστε πολύ καλά ότι στην πλειοψηφία τους δεν έχουν και τίποτα να χάσουν.

Το κράτος από την άλλη κάνει και αυτό τα κουμάντα του. Η κρατικά χρηματοδοτούμενη και ελεγχόμενη «τέχνη του δρόμου» είναι ένας από τους τρόπους που χρησιμοποιεί για να αφομοιώσει και να «ωραιοποιήσει» το ενοχλητικό πισακάο. Γι' αυτό κιόλας ο Γκουστάβο Λασάλα, ένας βραζιλιάνος γραφίστας, αντέγραψε τη γραμματοσειρά του πισακάο και την παρέδωσε για κοινή χρήση στη γραφιστική. Βέβαια, η αφομοίωση δεν είναι μονόδρομος. Το κράτος επιχειρεί με διάφορους τρόπους καταστολής να «συμμορφώσει» όλο αυτό το μαζικό κίνημα οργισμένων πιτσιρικάδων που ξεχύνονται ανελέητα στους δρόμους της πόλης και δεν ψήνεται μία να γίνει «καλλιτεχνικό». Το καλοκαίρι του 2014 δύο μέλη των πισαδόρες πυροβολήθηκαν από τους μπάτσους την ώρα που έβαφαν. Ταυτόχρονα, άνοιξε (ξανά) η δημόσια συζήτηση γύρω από την «εγκληματικότητα και τον παράνομο χαρακτήρα του πισακάο».

Στην τελική, αν κάτι αξίζει να πούμε για το graffiti και συγκεκριμένα για το πισακάο είναι ότι αποτελεί έναν ακόμα τρόπο για να εκφραστεί κανείς και να αντισταθεί με έξυπνες, πολλές φορές, ατάκες στον ρατσισμό, την ομοφοβία και τους διαχωρισμούς.

Πηγαίνοντας λοιπόν, στη δουλειά, στον ΟΑΕΔ, στις βόλτες, ας κοιτάξουμε λίγο γύρω μας. Θα ακούσουμε έναν σωρό από φωνές, ψιθύρους και εκκωφαντικές κραυγές από τους τοίχους, τις ταράτσες, τις γέφυρες, τις υπόγειες διαβάσεις. Γι' αυτό άλλωστε το graffiti είναι τόσο ενοχλητικό και τόσο εκνευριστικό για τους μπάτσους, τους μικροαστούς, τους συντηρητικούς και τους φιλελέδες. Απ' την άλλη ούτε αυτοί χωράνε στον κόσμο μας, ούτε στις καρδιές μας· και σίγουρα ούτε στα crews μας.

Θύματα έχει και στον εγχώριο παράδεισο. Στις 13 Σεπτεμβρίου 2008, ξημερώματα Σαββάτου, ο 23χρονος Χάρης Κάλφας (BARNS) έχασε την ζωή του όταν χτυπήθηκε από το ρεύμα των γραμμών του ΗΣΑΠ στον σταθμό των Άνω Πατησίων, προσπαθώντας να ξεφύγει από τους φύλακες του σταθμού. Ο θάνατός του καταγράφηκε ως «ατύχημα». Κάποιοι δεν συμφώνησαν και πολύ με τα περί «ατυχήματος» και το έδειξαν με την παρέμβασή τους λίγες μέρες μετά στον εν λόγω σταθμό.

Η ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΙΑΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΚΑΙ Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΜΑΣ

Η κυρία Ρεβέκκα «τους ξέρει τους Αλβανούς». Τόσες γυναίκες άλλαξε κι όλες την κλέψανε. «Το 'χουν μέσα τους, δεν εξηγείται αλλιώς». Τι να κάνει κι αυτή; Και καλή ήταν και με το χαμόγελο, «Εκμεταλλεύτηκαν την ανάγκη της».

-Η τελευταία έλεγε ότι ήταν κτηνίατρος στην Αλβανία· τον σκύλο μια φορά δεν τον κοίταξε! (-Την είχατε προσλάβει και για κτηνίατρο;) –Οχι, για να κρατάει τη γιαγιά. Και εννοείται να κάνει και το σπίτι, αφού θα ήταν όλο το πρωί (το «εννοείται» περιλαμβάνει μονοκατοικία αρκετών τετραγωνικών). Αλλά αν ήταν κτηνίατρος, μια ευαισθησία με τα ζώα δεν θα την είχε από μόνη της; (-Πόσα την πληρώνατε;) –Κανονικά. (-Δηλαδή;) –Όσα ήταν τότε. 300 ευρώ; Εγω λεφτά δεν άφηνα στο σπίτι, αλλά είχαμε ένα συρτάρι που μαζεύαμε τα κέρματα, δεν φαντάστηκα ότι θα έβαζε χέρι. Άσε με τις κούπες. Είχαμε ένα ντουλάπι στην κουζίνα γεμάτο κούπες, είχαμε πάρα πολλές, ε, όλες θεωρούσαν υποχρέωσή τους να παίρνουν και από μία...

Και να ποιό είναι το εύρος της σχετικότητας μιας έννοιας και πώς αυτή γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της εκάστοτε κοινωνικής πραγματικότητας. Η «καλοσυνάτη γειτόνισσα» στη μικρή μας πόλη είναι πεπεισμένη ότι την εκμεταλλεύτηκαν και την έκλεψαν. Οποιαδήποτε άλλη εκδοχή της έννοιας της εκμετάλλευσης και της κλεψιάς θα της ήταν τόσο παράλογη, όσο σε εμάς αυτή.

Η κυρία Ρεβέκκα δεν μας είπε γιατί δεν έπαιρνε Ελληνίδες, αφού ήταν έτσι. Η κυρία Ρεβέκκα δεν μας είπε πως ορίζεται αυτό το «κανονικά» των 300 ευρώ (σε καιρούς που το δικό της «κανονικά» ήταν 1500 ευρώ). Η κυρία Ρεβέκκα ήθελε στην τιμή του «κανονικά» αποκλειστική για τη γιαγιά, καθαρίστρια και κτηνίατρο.

Η κυρία Ρεβέκκα φθηνά τη γλύτωσε με λίγες κούπες και μερικά κέρματα...

Η άλλη κυρία πάλι, που ήρθε στη μικρή μας πόλη με τα πόδια από τα σύνορα, αν δεν ήθελε να το επαναλαμβάνει αυτό κάθε τόσο, το μισό του «κανονικά» έπρεπε να το δίνει για να αγοράζει ένσημα. Έπρεπε να ξεμπερδεύει γρήγορα με τα ψυχολογικά της και πώς από μεσοαστή βρέθηκε να αλλάζει γέρους και να δέχεται όλα τα «εννοείται», τα «καλοσυνάτα» χαμόγελα και το βλέμμα ευεργέτριας της κάθε κυρίας Ρεβέκκας.

Και να που «εξηγείται κι αλλιώς». Γιατί όταν η κλεψιά γίνεται «κανονικά», τότε η υγιής αντίδραση στην εκμετάλλευση γίνεται κλεψιά. Και ταυτόχρονα γίνεται υποχρέωση του καθενός μας, αξιοπρεπής άρνηση, μικροί και μεγάλοι τρόποι αντίστασης: λούφα, κλεψιά, σαμποτάζ, ό,τι ο καθένας μπορεί να σκεφτεί!

